

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ BAKIMINDAN
DERSHANELER VE EĞİTİM: ÜNİVERSİTE
SINAVINA HAZIRLANAN LİSE SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL DURUM
ANALİZLERİ; BURSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEVİN ÇOLAK

BURSA 2006

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**EĞİTİM SOSYOLOJİSİ BAKIMINDAN
DERSHANELER VE EĞİTİM: ÜNİVERSİTE
SINAVINA HAZIRLANAN LİSE SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL DURUM
ANALİZLERİ; BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Fügen BERKAY

Nevin ÇOLAK

BURSA 2006

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nevin Çolak'a ait "Eğitim Sosyolojisi Bakımından Dershaneler ve Eğitim; Üniversite Sınavına Hazırlanan lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durum Analizleri; Bursa Örneği" adlı çalışma, jürimiz Tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:

Üye:

ÖZET

Hemen hemen her alanda ve diyalogda karşımıza çıkan, tüm iyi ve doğru şeylerinin olduğu gibi her yanlış ya da problemlili unsurların da çıkış noktası olarak gösterilen “eğitim”, kişilerarası ilişkileri geliştirmesi bakımından sosyal, aynı zamanda her kişinin özel vasıflarını geliştirdiği için bireysel unsurlar taşıyan ömür boyu süren kurumsal olan bir etkinliktir.

Ülkemizde 1960’lı yılların başında uygulamaya konulan üniversiteye giriş sınavı, şimdilerde eğitim sisteminin kaçınılmaz bir parçası olan dersaneleri de beraberinde getirmiştir,

Öğrencilerimiz sınav merkezli eğitim sisteminin bir parçası durumuna gelmiştir. Ancak sınav odaklı öğrencilerimiz, sınavın baskısını derinden hissetmekte ve bu baskı öğrencilerin hem kişisel hem de sosyal gelişimlerini çoğu zaman olumsuz şekilde etkilemektedir. Sınavlara tabi olan gençler bunu çoğunlukla bir ölüm kalım savaşı olarak görmekte hatta sınavları kişilik testleri olarak algılamaktadırlar. Aslında böyle algılamalara neden olan kendi bakış açıları mı yoksa aile ve çevrelerinin bakış açıları mı olduğu tartışmalıdır. Gerek aileler gerekse dersaneler, gençlerin başarı veya başarısızlıklarını kendi başarı ya da başarısızlıkları olarak gördüklerinden gençlerin üzerindeki baskıları giderek artmaktadır. Ne yazık ki gençler hayatın ağır yükünü taşımaya çalışırken ellerinde kayıp giden gençliklerin farkına bile varamıyorlar.

Eğitimin toplumu etkileme ve ona istediği şekli verme işlevi olduğundan, bu yönüyle eğitimin sosyoloji ve sosyolojik araştırmalar için çok önemli bir konu olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Çalışmamızda öğrencilerin ÖSS’ye hazırlık sürecinde yaşadıkları sosyolojik bir bakış açısından ele alınmıştır.

ABSTRACT

‘Education’ that we face in almost all fields and talk about in most of dialogs is seen as the main reason for both good things and bad things also problematic issues in the life. Education, an activity that continues along the life, includes social and personal elements in it since it improves the interpersonal relations in the social life and personal qualifications of the individuals.

The university entrance exam, which is being applied since the beginning of 1960s in our country, has brought about the private teaching institutions as an inevitable element into the education system.

Our students have become a part of the exam oriented education system. However exam oriented students feels the oppression of exams deeply and this pressure usually affects badly their personal and social developments. Teenagers who are engaged to the exams see the exams as war of existing. In fact they perceive the exams as their personality tests. Actually it is controversial that the reasons why they perceive like this are results of their personal point of views or their families’ and friends’ ones. Because of the fact that family and the private teaching institutions see the successes of the students as their own successes, the pressure on the students increase more. Unfortunately, the students do not notice that their youthfulness is getting lost when they are struggling with the pressures of the life.

Since the education has a mission of affecting the society and giving it a desired shape, it is necessary to value the aspects of education in terms of the sociology and sociological researches. In this research, the things those students face in the process of the preparation to the university entrance exam are investigated in the sociological point of view.

ÖNSÖZ

Çalışmamın bu aşamaya gelmesinde şüphesiz birçok kişinin katkısı oldu. En büyük katkı tez danışmanım Prof. Dr. Fügen BERKAY'dan geldiğinden O'na teşekkürlerimi sunuyorum. Gerek tez konumun belirlenmesinde, gerek tez hazırlık aşamasında tezimle ilgili önerdiği her türlü kitap, gazete haberleri ve seminerler, gerekse tezimin son aşamalarında, sabırla ve özenle tezimi dikkatli bir şekilde okuyup, yanlışlarımı ve eksiklerimi göstermesi açısından katkıları sonsuzdur. Tezimde yaptıkları düzeltmeler ve katkılardan dolayı Prof. Dr. A. Kadir ÇÜÇEN ve Yard. Doç. Dr. Bedri MERMUTLU'ya teşekkür ederim. Ayrıca tezimin uygulama kısmında anket soruları üzerinde daha dikkatli düşünmemi sağlayan, yorumlama açısından yol gösteren Öğr. Gör. Dr. İsmail Hakkı YAVUZCAN'a teşekkür ediyorum. Araş. Gör. Gökhan Yavuz DEMİR'e gerek lisans, gerekse yüksek lisans öğrenim hayatımda her konuşmamızda yeni kitaplar önererek ufkumu genişlettiği için teşekkür ediyorum.

Tezimin her aşamasında yanımda olan, benimle birlikte tezim hakkında düşünen, planlar yapan ve en az benim kadar tezin stresini ve heyecanını yaşayan canım kardeşim Nesrin DURSUN'a teşekkür ediyorum. Hayatımızı tezime göre ayarlamama izin verdiği ve tezimin yazma aşamasındaki yardımlarından dolayı sevgili eşim Sedat ÇOLAK'a teşekkür ediyorum. Direkt olmasa da dolaylı katkılarından dolayı AİLEME, bana her koşulda ve her durumda gerek maddi gerekse manevi şekilde sınırsız bir şekilde destek oldukları için teşekkür ediyorum. Sevgili oda arkadaşım Araş. Gör. Ayşe YILDIZ'a her sıkıldığım ve bunaldığım zamanlarda yetişip destek olduğu için teşekkür ediyorum.

Aslında bu tezin konusunun asıl şekillenmesinde en önemli unsuru oluşturan, karşılıksız, sonsuz bir şekilde seven, bana sonsuz enerjilerinden veren dershanedeki öğrencilerime, sayelerinde eğitimle tanıştığım ve sorunları tespit etmeme imkan verdikleri için çok teşekkür ediyorum. Anketimi sabırla yanıtlayan öğrencilere de ayrıca teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ BAKIMINDAN DERSHANELER VE EĞİTİM: Üniversite Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durum Analizleri; Bursa Örneği

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	2
BÖLÜM I	6
1. KAVRAM ANALİZİ; Eğitim Kelimesinin Kökeni, Eğitim Yerine Kullanılan ve Eğitimle İç içe Geçmiş Kelimeler ve Eğitimdeki Yerleri.....	6
2. EĞİTİM NEDİR?	12
3. EĞİTİM FELSEFESİ	15
A. İlkçağda Eğitim	16
B. Ortaçağda Eğitim.....	18
C. Modern Dönemde Eğitim.....	19
BÖLÜM II	22
1. TÜRKİYE’NİN TEMEL EĞİTİM TARİHİ.....	22
1. Eski Türkler’de Eğitim.....	23
2. İç Asya Müslüman Türkleri (Karahanlılar).....	25
3. Selçuklular ve Anadolu Beylikleri.....	25
4. Osmanlılar	25
5. Cumhuriyet Dönemi.....	40
2. TÜRKİYE’DE TEMEL EĞİTİM SORUNLARI VE BU SORUNLARIN TARİHSEL BİR ANALİZİ	44
3. SINAV SİSTEMLERİ TARİHİ	54

BÖLÜM III	59
1. TÜRKİYE’DE DERSHANE VE DERSHANECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ	59
2. TÜRKİYE’DEKİ DERSHANELERİ TEMEL EĞİTİM SORUNLARIMIZIN NERESİNE YERLEŞTİREBİLİRİZ?.....	68
3. GENÇLİK NEDİR?.....	76
4. DERSHANEYE DEVAM EDEN GENÇLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ	79
UYGULAMA	84
ARAŞTIRMANIN ANA AMAÇLARI.....	84
ARAŞTIRMANIN SINIRLARI	84
ARAŞTIRMANIN METODU VE UYGULAMA	85
ANKET SORULARI, CEVAPLAR VE YORUMLAR	90
SONUÇ	134
KAYNAKLAR	136
EKLER	
EK 1.....	145
EK 2	147
ÖZGEÇMİŞ	150

GİRİŞ

Yahya Kemal Kaya, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz** kitabının başında Ali isimli bir gencin eğitim öyküsüne yer vermiştir; Bu öyküde Ali çok zor şartlar altında okuyabilmiş ve hayat onu bambaşka bir serüvene sürüklemiştir.¹ Bu öyküyü günümüz koşullarına uyguladığımızda sınavlarla örülü bir okul hayatı karşımıza çıkar. Bu dönemin öğrenci kahramanının adı da Onur.

Onur'un Eğitim Öyküsü

Onur Cumhuriyet'in 65. yılında Ankara'nın küçük bir semtinde doğdu. Memur bir ailenin ikinci çocuğuydu Onur. Okula başladığında onu ne gibi güçlüklerin beklediğinin farkında bile değildi.

Babası ve annesi memur olduğu için ilköğretimi boyunca beş şehir ve beş okul değiştirmek zorunda kalmıştı. Ortaokul üçüncü sınıfa geçtiği günden itibaren dershaneye gitmeye başladı. Herkesin ona söylediği tek şey çok çalışması gerektiği idi. Babası her fırsatta parayı ne güçlüklerle kazandığını anlatıyordu. Onur için oyun oynamak televizyon izlemek bir lüks haline gelmişti. Aslında neden dershaneye gittiğinin ders çalışmak zorunda olduğunun bilincinde değildi. Derken orta son sınıfta hayatını belirleyecek ilk sınavla karşı karşıya kaldı. Anadolu Liseleri ve Fen Liseleri sınavlarında istenilen performansı gösteremedi. Kendisinden çok şey bekleyen ailesini hayal kırıklığına uğratmıştı.

Liseye geçtiğinde kendisini son sınıfta bekleyen bir sınavın daha olduğunu öğrendi. Önünde çok uzun bir zamanın olduğunu düşünüyordu ki zaman hızla geçti lise ikinci sınıfta dersane maratonu başladı. Lise son sınıfa geldiğinde çevresindeki herkesi rakibi olarak görmeye başladı. Zaman geçtikçe üzerindeki yük ağırlaşıyordu. Ailesi “senden tek isteğimiz sınavı kazanman” diyordu, Onur ise daha ne yapmak istediğini tam olarak bilmiyordu. Bir yandan okul, diğer yandan dersane, diğer yandan da gençliğin getirdiği bunalım ve sıkıntıların üstüne bir de sınav ve gelecek korkusu eklenmişti. Onur okul ve dersane arasında mekik dokuyor, geri kalan zamanlarında ise

---

¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız, KAYA, Yahya Kemal, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika-Eğitim Kalkınma**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 1984, s.2

ya ders çalışıyor ya da uyuyordu. Çevresindeki herkes üniversiteyi kazandığında bütün sıkıntılarının da geçeceğini anlatıyordu. Onur bu dönemde kendini bazen çok azimli ve hırslı hissederken bazen de çok çaresiz ve işe yaramaz hissediyordu. Sınav yaklaştıkça dershanede yapılan deneme sınavları da artmış ve yapılan her deneme sınavında yaşadığı stres de katlanarak artmıştı. Ancak Haziran ayı (sınav) geldiğinde istenilen ve beklenen olmadı ve Onur kazanamadı. Onur'un kazanamama sebebi, çalışmamasında ya da üniversiteyi kazanmak isteyip istememesinde değil de, dershanede arandı ve dersane değiştirildiğinde sorunun da halledilebileceği düşünülürdü. Onur bulunduğu ilin en büyük ve en pahalı dershanesine gönderildi. Onur gece gündüz çalışıyordu. Annesi benim oğlum doktor olacak babası ise benim oğlum mühendis olacak diyordu. Ancak herkesin güvendiği Onur'a kendisi güvenmiyordu ya da güvenemiyordu, psikolojisi bozulmaya başlamıştı ya yapamazsam endişesi sürekli aklındaydı. Psikolojik yardım almaya başladı ve tabii ilaçlar kullanmaya da. Yine sınav gelmişti ama sınavlar açıklandığında Onur beklediğinden çok düşük bir puan almıştı. Onur'un puanı istediği değil ama herhangi bir bölümü tutuyordu. Geride bıraktığı iki yılı hatta daha öncelerini düşündü sonra tekrar aynı şeyleri bir daha yaşamak istemediğini düşündü. Aynı sorular, aynı dersler ve en önemlisi de aynı sıkıntı ve stres bunları düşündüğünde aynı şeyleri yaşamak isteyip istememek bir yana yaşayabilecek kadar kuvvetli bile olmadığını düşündü. Hangi bölüm olursa olsun okuyup mutlu olacağını sanıyordu çünkü üniversiteyi kazanmayı gözünde çok büyütmişti. Ama üniversiteye gittiğinde hayal kırıklığına uğradı. İki yıldır, hatta öğrenim hayatı boyunca uğraştığı noktanın, istediği şey olmadığına, biraz geç olmasına rağmen karar verdi. Onur üniversiteyi bitirdi ama bölümüyle ilgisi olmayan bir iş yapmaya başladı... Tek istediği şey bir daha sınav kelimesini duymamaktı...

Öğrencilerimiz istesin ya da istemesin, sınav merkezli eğitim sisteminin bir parçası durumuna gelmiştir. Ancak sınav odaklı öğrencilerimiz, sınavın baskısını derinden hissetmekte ve bu baskı öğrencilerin hem kişisel hem de sosyal gelişimlerini çoğu zaman olumsuz şekilde etkilemektedir. Sınavın, öğrencilerin psikolojisi üzerindeki etkisi sürekli olarak gündeme getirilmiş ve araştırmalara konu edilmiştir. Ancak sınavın öğrencilerin sosyal hayatı üzerindeki etkisi hep ihmal edilmiştir. Bu bağlamda çalışmamızda öğrencilerin ÖSS'ye hazırlık sürecinde yaşadıklarını sosyolojik bir bakış

açısından ele alınmaya çalışılacaktır. Eğitimin toplumu etkileme ve ona istediği şekli verme işlevi olduğundan, bu yönüyle eğitimin sosyoloji ve sosyolojik araştırmalar için çok önemli bir konu olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Çalışmamızın ana noktasını dersanelerde uyguladığımız anketler oluşturmakla beraber bu çalışmada uygulama kısmına geçmeden önce üç ana bölümle konunun teorik açımları ele alınmıştır:

İlk bölümde eğitim kelimesinin kökenine inilerek filozofların ve eğitimcilerin eğitime bakışlarına yer verilmiştir. Buradan yola çıkılarak kendi eğitim tanımımızın oluşturulması hedeflenmiştir. Bu bölümde ayrıca tarihsel bir çerçevede eğitim felsefesi alanında yapılan çalışmalar üzerinde de durulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde biraz daha özele inilerek Türkiye’de temel eğitim tarihi ve temel eğitim sorunları üzerinde durulmuştur. Yine çalışmamızın ana konularından biri olan “sınav sistemleri” de bu bölümde tarihsel açıdan ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise, ikinci bölümde yapılan Türkiye’de temel eğitim tarihi çalışmamızı daha özele indirgeyerek “dershane ve dershaneciliğin tarihi” ve “dersanelerin temel eğitim sorunları içerisindeki yeri” başlıklarıyla dersanelerin eğitim sistemimizdeki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde gençlik ve dershaneye devam eden gençliğin genel özellikleri verilerek uygulama aşamasına bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM I

1. KAVRAM ANALİZİ; Eğitim Kelimesinin Kökeni, Eğitim Yerine Kullanılan ve Eğitimle İç içe Geçmiş Kelimeler ve Eğitimdeki Yerleri

Tıpkı bir binanın temelinde yapılan
hataların sonrasında,
örneğin ikinci ve üçüncü katları yaparken
düzeltilmemesi gibi,
eğitimde yapılan hatalar da
yaşamın bütün evre ve basamaklarında
bir daha düzelmeyecek bozulmalara yol açıyor.²

LOCKE

Bu bölümde, hemen hemen her alanda, her diyalogda karşımıza çıkan, her iyi ve doğru şeyin olduğu gibi her yanlış ya da problemlili unsurların da çıkış noktası olarak gösterilen “eğitim” kelimesinin kökenini inceleyeceğiz. Ayrıca eğitim kelimesi denilince aklımıza gelen ve çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kelimelerin analizlerini yapacağız. Bu kavramlar incelendiğinde eğitim tanımının daha rahat yapılacağı görülecektir.

Bir toplumda önemli olan, ya da hayat koşullarını etkileyen unsurlar o toplumun diline de yansımaktadır. Örneğin kuzey kutbunda yaşayan insanlar karı, soğuğu onlarca kelimeyle anlatırken, bizim kültürümüzde böyle bir gereksinim olmadığı için karla ya da soğukla ilgili kelimeler bir elin parmak sayısını geçmez. Kuzey kutbunda soğukun dile yansımalarını, bizim kültürümüzde de eğitimde görebiliriz. Toplumumuzda bir

---

² LOCKE, John, **Eğitim Üzerine Düşünceler**, Çeviren: Hakan Zengin, Morpa Kültür Yayınları Felsefe Dizisi, İstanbul, 2004, s.12

yandan eğitim, eğitilmek önemli yer tuttuğu diğer yandan köklü bir tarihe sahip olduğundan, dar anlamda söyleyecek olursak bilgi aktarma, alma ve bilgi alınan ortam onlarca kelimeyle dilimize aktarılmıştır.

“Eğitim” kelimesi Latincedeki “educare” sözcüğünden türetilmiştir. Bu kelime, adı geçen dilde “büyütmek”, “yetiştirmek” ve “geliştirmek” anlamlarına gelir. Dikkat edilirse bu kelimeye ilgili anlamların hepsi “gelişme” ya da “ileri” ye yöneliktir. Eğitimle yapılan iş, genellikle kişiye belli biçimi vermek olarak kabul edildiği için eğitim süreci, bir çocuğun eğilmesine, istenilen şeklin verilmesine benzetilerek, “eğmek” mastarından “eğitim” terimi türetilmiştir. Nitekim “ağaç yaşken eğilir” atasözü de bunu destekler niteliktedir.

Eğitim anlam olarak yüzyıllardan beri hayatımızda olmasına karşılık, kelime olarak dil hazinemize çok yakın bir dönemde kazandırılmıştır. Eğitim kelimesi, dilde özleşme ve sadeleşme akımının başlamasıyla 1940’lardan sonra benimsenmiş yeni bir kelimedir.³

Dil devriminden önce eğitim kelimesi yerine kullanılan kelime “terbiye” idi. Terbiye kelimesi Arapça asıllıdır; tanrı, sahip, üstad anlamlarına gelen Rab kelimesinden türetilmiş bir kelimedir. Yönlendirme, yetiştirme, büyüme, çoğaltma vb anlamlarına gelir. Bugün yine halk arasında ve özellikle manevi eğitim (ahlak eğitimi) anlamında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Terbiye kelimesi içinde te’dip (edep öğretme, uslandırma) anlamını da taşıdığından eğitim kelimesi terbiye kelimesi kadar geniş bir anlama sahip değildir.

Eskiden, çocuk bakıcılığı ile görevlendirilen kadınlara terbiye kökünden gelen mürebbiye kelimesi kullanılmıştır.⁴

İlk çağlardan günümüze kadar gelen zaman zaman da eğitim kelimesinin de asıl karşılığı çocuk yetiştirme bilimi⁵ olan pedagoji kullanılırken, yine bu kelimeyle

---

³ SEZGİN, Osman, **Üçüncü Neslin Eğitimi, Yurt Dışından Kesin Dönüş Yapan İkinci Nesil Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyo-Psikolojik Açısından Eğitim Programlarına Ait Bazı Problemler Ve Çözüm Yolları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1991, s.6

⁴ ÇELİKKAYA, Hasan, **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, Pedagojik Formasyon Amaçlı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s.7

⁵ ÇELİKKAYA, a.g.e. s.10

bağlantılı olan pedagoğ ise öğretmen kelimesinin yerine kullanılır. Antik devirde çocuk yürümeye ve kendisine söylenenleri anlamaya başladığı zaman, bakımını paidagogos'a⁶ teslim edilirdi. Pedagoğ kelimesinin de çocukların yetiştirilmesi için tutulan özel hoca anlamına gelen bu paidagogos kelimesinden geldiği söylenebilir.

Eğitim, denilince akla gelen diğer önemli bir kavram olan kültür kavramıyla karşılaşırız. Kültür eğitimle iç içe geçmiştir. Eğitimle ilgili görüş bildiren düşünür ve yazarlar kültürle ilgili de görüşler ortaya koymuşlardır.

Taylor kültürü “Eğitimle kazanılan her şey”⁷ olarak tanımlarken; Bozkurt Güvenç, “Bir toplumun üyesi olan insanın kazandığı yetenek ve alışkanlıklar gibi kültürel muhtevanın bir fonksiyonu”⁸ olarak tanımlar. Kültür geniş anlamda; “insanoğlunun fiziksel çevreyi ve kendini denetleyebilmek için edinmiş olduğu maddi ve manevi güçlerin toplamıdır.”⁹

Rinton ise kültürü çok geniş anlamda ele alarak, “bir toplumun hayat biçimi”¹⁰ olarak tanımlar. O halde eğitim bu hayat biçimini nesilden nesile aktaran, toplumun sürekliliğini sağlayan kültürlenme sürecinin bir parçasıdır.¹¹

Eğitimin diğer önemli unsurları ise öğrenci ve öğretmenlerdir. Öğrenci ve öğretmen kelimeleri de tıpkı eğitim kelimesi gibi 1940'lardan sonra dilimize kazandırılmış yeni kavramlardır. Eski dilde istekli, talep eden anlamına gelen talebe, şakird¹² kelimeleri kullanılırdı. Öğrenci kelimesi, öğrenmek fiilinden türetilen bir kelimedir. Öğretmen kelimesinin eski dilde karşılığı ise ilm kelimesinden türetilen muallim¹³ kelimesiydi. Öğretmen kelimesi öğretmek fiilinden türetilerek Türkçeye kazandırılmıştır.

---

⁶JENKINS, Ian, **Yazılı Kaynaklar Ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi**, Çeviren: Hasan Malay, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1993, s.11

⁷GÜVENÇ, Bozkurt; **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2005, s:25

⁸GÜVENÇ, Bozkurt; **İnsan ve Kültür**, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1972, s.103

⁹ÖZTÜRK, Hüseyin, **Eğitim Sosyolojisi**, Memleket Yayınları, İstanbul, 1970, s:107

¹⁰ÜNALAN, Şükrü; **Dil ve Kültür**, Gazi Üniversitesi Basımevi, Ankara 2002, s.6

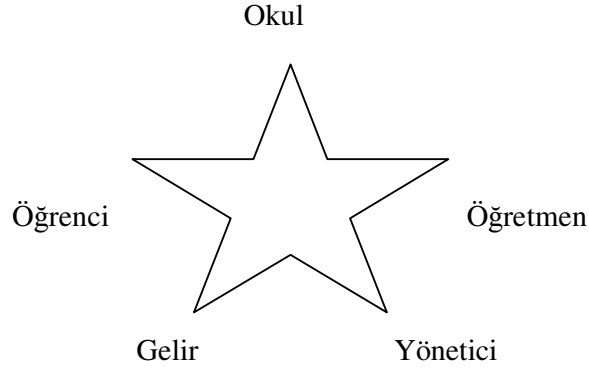
¹¹FİDAN, Nurettin; ERDEN, Münire, **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınları, İstanbul 2001, s.2

¹²DEVELİOĞLU, Ferit; **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitapevi, Ankara 2004, s.1029 ve s.977

¹³DEVELİOĞLU, a.g.e. s.657

Bozkurt Güvenç; Öğretmen, öğrenci ve okul unsurlarına yönetici ve gelir unsurlarını da ekleyerek bunları yıldızın her bir parçası olarak göstermektedir.

Bu uçların birleşme noktasını ise eğitim programları olarak gösterir. Burada eğitim programı olarak kastettiği unsur eğitim felsefesidir. Dolayısıyla, “eğitim kurumu bir bütündür”.

Eğitim denilince akla gelen ve çoğu zaman kullanımı eğitimle iç içe geçmiş kavramlardan biri de öğretindir. Kültür eğitim ilişkisine benzer bir şekilde eğitim öğretim ilişkisi karşımıza çıkar. Farabi, öğretim (Talim) ile eğitim (Te'dip) arasında bir ayrım görür. Ona göre “öğretim, topluluklarda ve kentlilerde kuramsal erdemler yaratmak; eğitim ise, toplumlarda ahlaksal erdemler ve bilimsel sanatlar ortaya koyma yoludur.”¹⁴

Öğretim eğitimin önemli ve vazgeçilmez bir parçasıdır. Öğretim, eğitimin öğretmen yönünü, öğrenim ise eğitimin öğrenci yönünü ifade eder. Eğitim ise öğrenim ve öğretimin toplamından fazla bir şeydir. Öğretimle eğitim bir bütünlük oluşturmalıdır.

Doğan Ergun öğretimi şu şekilde tanımlıyor; “okul adını taşıyan kuruluşlardaki planlı, programlı etkinlikler bütünüdür.”¹⁵ O halde bu tanımdan hareketle eğitim denilen akla gelen en önemli kelimelerden biri olan okulun tanımı da yapmamız gerekmektedir; “Okul toplumsal bir etkinlik olarak eğitimin devletçe planlandığı ve yürütüldüğü bir

¹⁴ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Eğitime Giriş Eğitimde: Kavramalar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar Ve Gelişmeler**, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara, 1988, s. 35

¹⁵ ERGUN, Doğan, **Sosyoloji ve Eğitim: Türkiye’de Eğitim Nedir ve Nasıl Olmalıdır?**, V Yayınları, Ankara, 1987, s. 6

kurumdur.¹⁶ Eğitimin en önemli unsurlarından biri olan okul, gerek fonksiyonları, gerek fiziksel vasıfları, gerekse varlıkları sürekli tartışma konusu olan bir kurumdur.

Dewey'e göre okulun üç önemli fonksiyonu vardır. Bunlar;

1. Basitleştirilmiş bir çevre sağlamak
2. Özel olarak düzenlenmiş yaşantı ortamı sağlamak
3. Sosyal çevredeki çeşitli öğeleri dengelemek.¹⁷

Okulun gerek tanımında gerekse fonksiyonlarında bir önceden planlanmışlıktan yola çıkarak okulu “toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlevini belli programlar doğrultusunda işlemekte olan bir davranış değiştirme kurumu¹⁸ olarak da tanımlayanlar vardır.

Okul bir yandan toplumun parçası “toplumun bir minyatürü”¹⁹ olarak görülürken diğer yandan ortaya atılan yeni görüşler ise toplumun, okul baskısından kurtulma zamanının geldiğinden bahsederler. “Okulsuz Toplum” görüşünü savunanlardan Ivan Illich “bugün en iyi öğrenimin okul dışında gerçekleştiğini ve okulun insanlar arasında ayrıcalık (lise mezunu, ilkokul mezunu gibi) yarattığını belirterek okulların kaldırılması gerektiğini öne sürmüştür.”²⁰

Okul, eğitimle ilgili tartışmaların merkezinde yer almasına karşılık günümüzde tartışmasız kabul edilen görüş “okulun eğitim sistemimizde önemli bir unsur olarak varlığını sürdürdüğü”dür. Ancak okulun geleceği söz konusu olduğunda birçok ütopya ortaya atılmıştır. Bu ütopyalara şu şekilde sınıflayabiliriz:

1. Okullar daha çok görsel izlencelerin çoğaldığı, saklandığı, dağıtıldığı yerler olacak.
2. Gelecekte okul olmayacaktır.

---

¹⁶ Hazırlayanlar: KOÇ, Nizamettin, ERGEN, Nurettin, **Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz**, Türk Eğitim Derneği VIII Eğitim Toplantısı, 15–16 Kasım 1985, Ankara, Şafak Matbaası, s.99

¹⁷ DEWEY, John, **Democracy and Education**, in Selected Readings in the Philosophy of Education ed. by Joe Park, 1963, pp 71–72

¹⁸ ÖZÇELİK, Ali, **Okullarda Ölçme Değerlendirme**, Üsym Yayınları, Ankara, 1982, s.23

¹⁹ ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Eğitim Felsefesi**, Ülken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001, s: 321

²⁰ TEZCAN, Mahmut, **Sosyolojik Kuramlarda Eğitim**, Anı Yayınları, Ankara 2005, s:91

3. “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” görüşü eğitim alanına tamamen hâkim olacaktır.
4. Gelecekte eğitim ulusal bir sorun olmaktan çıkacaktır.
5. Geleceğin okulu, içinde her türlü kaynağın bulunduğu büyük bir kütüphaneye dönüşecektir.²¹

Günümüzde okullar, eğitim sistemimizin önemli bir parçası olmasına karşılık eğitim okullarla eşitlenemez. Eğitimin okullar dışında aile ve yaşanılan çevrede de devam etmektedir. Eğitim okul bittiğinde sona ermez, hatta okulla da başlamaz. Okul öncesi başlar, okulla temellendirilir ve okul sonrasında da devam eder. “Eğitimine son verildiğini gösteren bir insanlık diploması yoktur.”²²

---

²¹ HESAPÇIOĞLU, Muhsin, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Derleyenler: OĞUZ, Orhan; OKTAY, Ayla; AYHAN, Halis; Dem Yayınları, İstanbul, 2004, s.35

²² TANİLLİ, Server, **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?**, Adam Yayınları, İstanbul, 2004, s:14

2. EĞİTİM NEDİR?

Eğitimdir ki ulusu ya özgür, bağımsız,
ünlü ve yüce bir toplum halinde yaşatır
ya da onu tutsaklığa ve yokluğa sürükler.²³

M. KEMAL ATATÜRK

Eğitim kelimesi her gün, hemen hemen her yerde, her eğitim kurumunda yüzlerce kez kullanılır. Acaba bu kadar sık kullandığımız bu kelimenin içeriğini ne kadar biliyoruz? Ya da bu kelimenin net ve tartışmasız bir tanımını yapılabiliyor mi? Bu bölümde bu sorulara cevap bulmaya çalışacağız.

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki eğitimin net ve tartışmasız bir tanımı yapılamaz, ancak yapılan tanımları ortak bir payda da toplamaya çalışabiliriz.

Smith eğitim tanımını yaparken “eğitimin bir canlı gibi doğup büyüüp öldüğünü unutmamak gerekir”²⁴ der; yani eğitimi tanımlamaya çalışırken sürekli değişim halinde olan bir unsuru tanımlamaya çalıştığımızı unutmamak gerekiyor.

Eğitim tanımlamasında üç noktaya dikkat etmek gerekir.

1. Eğitimin belirli, sınırlı ve değişmez bir tanımı yoktur.
2. Eğitimden çok eğitim süreçleri tanımlanmaktadır.
3. Eğitim teriminin kapsamı kültürle iç içedir.²⁵

Durkheim eğitimi, “eğitim, yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata henüz hazır olmayanlara tatbik edilen bir tesirdir. Gayesi ise, çocukta hem bir bütün olarak siyasi cemiyetin, hem de spesifik olarak bağlı olduğu hususi meslek çevresinin ondan

---

²³ SAVAŞERİ, Orhan, **Başöğretmen Atatürk’ün İzinde Bursa’da Öğretmenler 24 Kasım 1982**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1982, s. 29

²⁴ SMITH, Lester, **Çağdaş Eğitim**, Çeviren: Nurettin Özyürek, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1967, s.6

²⁵ VARIŞ, Fatma, **Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981, s. 43

istediği belirli miktarda fiziki, entelektüel ve moral durumları hasıl etmek ve geliştirmek”²⁶ olarak tanımlar.

Yapılan diğer önemli eğitim tanımlarının bir kısmına bakacak olursak;

Gökalp; “Eğitim, toplumun kültürüne göre belirlenen sosyal ve kültürel bir müessesedir.”²⁷

Eğitim, kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür.²⁸

Eğitim, “Kişiliğin gelişmesine yardım eder ve onu temel alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreçtir.”²⁹

Eğitim; “Bireysel yeteneklerin toplumsal değerlerle ters düşmeyecek şekilde ve birbirini tamamlayacak bir denge içinde geliştirilip ferde kazandırılmasıdır.”³⁰

“Eğitimi bir nehrin devamlı olarak akışına benzetebiliriz. Nasıl ki her nehrin suları içinden kanalize edilen, planlı olarak akıtılan ve bir gaye için kullanılan kısmı varsa, eğitimin de, tıpkı bu nehir gibi, kanalize edilen, planlı olarak akıtılan ve bir gaye için kullanılan kısmı mevcuttur.”³¹

Eğitim “Önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir.”³²

Eğitim, “Kendi başına öğrenme işi değil, topluluk içinde ruhi, fikri ve sosyal gelişme işidir.”³³

---

²⁶ DURKHEIM, Emile, **Education and Sociology**, Çeviren: Shorwood D. Fox, The Free Press Glencoe, Illinois, 1956 s:71

²⁷ CELKAN, Hikmet Yıldırım, **Ziya Gökalp’in Eğitim Sosyolojisi Araştırma-İnceleme Dizisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:871, 2. Baskı, İstanbul, 1990, s.2

²⁸ GOOD, Carter, **Dictionary of Education**, New York, Mc Graw Hill Co., 1959

²⁹ TEZCAN, Mahmut, **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 1997, s. 3

³⁰ DODURGALI, Abdurrahman, **Eğitim Sosyolojisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları no:86, İstanbul, 1995, s.10

³¹ KOÇER, Hasan Ali, **Eğitim Tarihi I**, s.VI

³² OĞUZKAN, Ferhan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1974, s.170

³³ KÖYMEN, Nusret, **Eğitim Sosyolojisi**, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960, s.2

“Çocuğun yetişmesinden başka bir şey olmayan eğitim, insanın kendisi için yeryüzünde yaptığı işlerden en büyüğüdür.”³⁴

“Eğitim yeni bir dünyanın anahtarıdır.”³⁵

Eğitim, en geniş anlamda, “bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir.”³⁶

Eğitim, toplumun bir kurumudur. Eğitim kurumu, toplumun bireyleri arasında oluşan eğitsel ilişkileri anlatır.³⁷

Sayılarını daha da arttırabileceğimiz bu eğitim tanımlarına baktığımızda her kişide tanımın değiştiğini görebiliriz. Hatta tanımın yapıldığı döneme göre de değişiklikler gözlenmektedir. Eğitim tanımları, kronolojik bir sıraya dizildiği takdirde, hepsinin kendi çağlardaki toplumsal ve siyasi hayatın etkilerini yansıttıkları görülür.³⁸

Bizde kendi çağımızdan bakarak, yapılan eğitim tanımları ışığında eğitimi şöyle tanımlayabiliriz. Kişilerarası ilişkileri geliştirmesi bakımından sosyal, aynı zamanda her kişinin özel vasıflarını geliştirdiği için bireysel unsurlar taşıyan eğitim, özellikle belirli programlar çerçevesinde, belirlenmiş kişiler tarafından ve belirlenmiş zaman dilimlerinde gerçekleştirilen ve ömür boyu süren genellikle kurumsal olan bir faaliyettir.

---

³⁴ ÜLKEN, a.g.e. s:15

³⁵ RUSSELL, Bertrand, **Eğitim Üzerine**, Çeviren: Nail Bezel, Say Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2004, s:56

³⁶ Smith, O.W.D. Stanley, J.H. Shores, **Foundations Of Curriculum Development**, USA: Harcourt Brace and World, Inc., 1957. s. I.

³⁷ BAŞARAN, İbrahim Ethem, **Türkiye Eğitim Sistemi**, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996, s.11

³⁸ TUNÇ, Sevim, **Türkiye’de Eğitim Eşitliği**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s:6

3. EĞİTİM FELSEFESİ

İnsan ancak eğitimle insan olur.³⁹

KANT

Eğitim felsefesi, eğitim çalışmalarını yönlendirerek, insanların hangi amaçlar doğrultusunda ve nasıl yetiştirileceği konusunda yol gösterir. Gerek eğitimle ilgili kararların verilmesinde, gerek eğitim programlarının hazırlanmasında gerekse uygulamaların geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Eğitimde esas olan unsur, hem bugünün hem de geleceğin insanlarını yetiştirebilmektir. Ruhsuz ve felsefesiz bir eğitim ancak robot bireyler üretir. İşte bu noktada eğitim felsefesi eğitimin dünü, bugünü ve geleceği için bir önem arz etmektedir.

Eğitim felsefesini tarihsel açıdan ele alacak olursak

A. İlkçağda Eğitim

1. Eski Çin’de Eğitim
2. Eski Türklerde Eğitim
3. Eski Hind Eğitimi
4. Mezopotamya’da Eğitim
5. Mısır’da Eğitim
6. Antik Yunan’da Eğitim
7. Roma İmparatorluk Döneminde Eğitim

B. Ortaçağ’da Eğitim

C. Modern Dönemde Eğitim

---

³⁹ FUAT, Memet, **Eğitim Sorunu**, Adam Yayınları, İstanbul, 2001, s. 13

A. İlkçağda Eğitim

Eğitim felsefesi tarihinin köklerini araştırdığımızda karşımıza öncelikle Çin, Eski Türkler (Hunlar), Hind, Mezopotamya ve Mısır kültürleri çıkar. Doğu, kültürün ve medeniyetin olduğu gibi eğitimin de beşiğidir.

1. Eski Çin’de Eğitim

Çinlinin on yaşında başladığı eğitim, hayatının sonuna kadar devam ederdi. Ancak bu yalnızca Çinli erkekler için geçerliydi, çünkü Çinli kızlar eğitim görmezlerdi.

Konfüçyüs’ün özellikle siyaset ağırlıklı öğretileri, çağlar boyunca Çin’de eğitimin temeli sayılmış, toplumun yaşama anlayışını biçimlendiren bir ilke niteliği kazanmıştır. Çin İmparatorluğunun her yerinde Konfüçyüs adına inşa edilen beş yüz kadar tapınağın cephesinde şu sözler yazılıdır; “ İnsanların yeryüzü üzerinde çıkan en kutsal ve en erdemli öğretmeniydi.”⁴⁰

2. Eski Türkler’de (Hunlar) Eğitim

Hunların eğitiminde dikkat çeken unsur, kızların da erkeklerle aynı eğitimden geçmeleridir.

3. Eski Hind Eğitimi

Eski Hind’de öğretmenlik vazifesini Brahman denilen din adamları görüyorlardı ve Brahmanların talebeler üzerinde büyük saygınlığı vardı. Bu dönemde eğitimin amacı her şeyden önce ahlak kaidelerini öğretmektir.⁴¹

Eğitim, kast düzeninin gereklerine göre düzenlenmişti.⁴²

4. Mezopotamya’da Eğitim

Mezopotamya uygarlıkları eğitime önem veren uygarlıklardır. Örneğin “Sümerlilere ait olduğu belirtilen öğretici yazıların birinde bir çocuğun okula giderken

---

⁴⁰ KÜKEN, Gülnihal, **İlkçağda Eğitim Felsefesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003, s.24

⁴¹ KÜKEN, a.g.e., s.73

⁴² KÜKEN, a.g.e., s.75

ne kadar düzenli ve disiplinli davranmak zorunda olduğu, öğretmenine neredeyse ailesinden daha fazla saygı duyduğu anlatılır.”⁴³

Mezopotamyalılar, toplum hayatının gelişmesine yardım ederek birçok ilerlemenin öncülüğünü yapmışlardır, özellikle yazının bulunuşuyla birlikte insanoğlu Mezopotamya’ya çok şey borçlu olmuştur.

5. Mısır’da Eğitim

Eski Mısır Uygarlığından kalan harabelerde mabetlerin yanında okul olarak kullanılan birimler tespit edilmiştir. Bu okullarda rahipler çocuklara dinsel öğreti dışında yazıyı ve pratik yaşamda gerekli olan bilgiyi öğretiyorlardı. Öğrencilerine eğitimin faydalarını telkin ediyorlardı.⁴⁴

“Cahil bir adam yüklü, bir hayvana benzer, okumuş ise bu hayvanı (kendini) sevk ve idare edendir.”⁴⁵ Sözü bu dönemin eğitim anlayışını özetler niteliktedir.

6. Antik Yunan’da Eğitim

Isparta’da eğitim askeri disipline dayandığından okuma, yazma ve hesap işleri öğretimine doğal olarak pek vakit ayıramıyorlardı.⁴⁶ Isparta’da eğitim denince akla gelen en önemli isim, Isparta’da bu ağır askeri eğitimi reddedercesine görüşlerini ortaya koyan, Atinalı Sokrates’tir.

Atina ise, Antik Yunan’ın bir felsefe okulu olmuştur. Platon, Aristoteles gibi, felsefe ve eğitim tarihinin önemli simalarını yetiştirmiştir.

Eğitim alanında ilk gerçek kuramlar veya bir başka deyişle ilk dizgisel öngörüler Sokrates ve ardıllarınca ortaya kondu.

Sokrates, iyi bir eğitimde doğruyu tartışma yoluyla bulmaya çalıştığından ilk gerçek eğitim düşünürü olarak kabul edilir.

Platon, ilk çağ filozofları arasında eğitim problemi üzerinde en çok fikir yürüten ve bu fikirlerle bir sistem kurmaya çalışan filozof olmuştur. Platona göre ideal devlet

---

⁴³ TİMUÇİN, Afşar, *Çağdaş Düşünceye Giriş*, Felsefe Dergisi Sayı 19, İstanbul 1987, s:49

⁴⁴ KÜKEN a.g.e., s.202–203

⁴⁵ KÜKEN, a.g.e., s.204

⁴⁶ KÜKEN, a.g.e., s.230

kurulmadan mükemmel bir eğitim gerçekleşemez. Eğitim devletin birinci görevidir. Platon çocukların eğitimini devletin yürütmesi gerektiğini düşünmüştür.

Platon eğitimi şu şekilde tanımlamıştır; “çocukluktan başlayarak erdem yolunda mükemmel bir yurttaş olma tutku ve hevesini uyandıran, hakça yönetmeyi ve yönetilmeyi bilen kişi olmayı sağlayan eğitimidir.”⁴⁷

Aristoteles, kendi zamanında eğitim anlayışının hem erdeme hem de faydaya hizmet ettiğini belirterek çocuklara genel olarak başlıca dört şey öğretildiğini söyler. 1) Okuma ve yazma 2)Beden Eğitimi 3)Müzik 4)Resim Çizme (Her zaman olmamakla birlikte).⁴⁸

7. Roma İmparatorluk Döneminde Eğitim

Genel eğitim anlayışında çocuğun öncelikle iyi bir asker ve devlet adamı olması amaçlanıyordu. Bu amaçla eğitilecek gence hukuk kuralları ve iyi konuşma tekniği öğretiliyordu.

İlkçağ eğitim anlayışlarına baktığımızda genel olarak askeri ve siyasi eğitime ağırlık verdikleri görülür. Ayrıca öğretmen, eğitimde en önemli unsur olarak görülmekteydi.

Gerek beden gerekse müzik eğitimi eğitim sisteminde önemli bir yer tutmaktadır.

B. Ortaçağda Eğitim

Bu dönemde dinin etkisi altında bir eğitim vardı.

Temel Doğu eğitim merkezlerini şu şekilde sıralayabiliriz; İskenderiye Medresesi, Antakya Medresesi, Urfa Medresesi ve Bağdat Medresesidir.⁴⁹

XII ve XIII. Yüzyıllarda Avrupa'nın büyük üniversiteleri kurulmuştur. Paris, Toulouse, Salamanca, Oxford, Montpellier ve Lizbon üniversitelerinin kuruluşunu, Pisa, Heidelberg, Köln, Viyana, Prag, Basel gibi üniversitelerin kuruluşu izlemiştir.⁵⁰

⁴⁷ PLATON, **Yasalar**, Cilt I, Kabalcı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998, s.26

⁴⁸ ARISTOTELES, Politika, Kitap VIII, Bölüm 4, s.235

⁴⁹ KÜKEN, Gülnihal, **Ortaçağda Eğitim Felsefesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s.23

Ortaçağda eğitim ve öğretim rahipler aracılığıyla yapılmaktaydı.

C. Modern Dönemde Eğitim

Eğitim konusu ilk ve ortaçağ dönemlerinde görüldüğü gibi her zaman felsefenin önem verdiği konulardan biri olagelmiştir.

Modern döneme gelindiğinde eğitimle ilgili görüşlerin daha da önem kazandığı, her filozofun eğitimle ilgili görüşler de öne sürdükleri görülmektedir.

Eğitimin ne olduğu ya da ne olması gerektiği, nasıl olması gerektiği, içeriği, eğitim koşulları, eğitimden beklenenler filozoflar tarafından daha da tartışılır hale gelmiştir.

Eğitimde ilk ayırım noktası beklisi de, eğitimin toplumsal mı yoksa bireysel mi olması gerektiği tartışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Bu tartışma günümüzde hala devam etmektedir.

Rousseau, Nietzsche, Schopenhauer, Montaigne, Locke, Goethe gibi düşünürler eğitimin bireysel olması gerektiği, Pestalozzi, Dewey, Russell gibi düşünürler eğitimin toplumsal olması gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Goethe, kişilik eğitimi üzerinde dururken, Hegel, devletçi eğitimi, Schiller ise estetik eğitimi savunur.⁵¹

Kant'a göre bireysel eğitimin amaçları, disiplinleştirme, uygarlaştırma ve kültürleştirmedir.⁵²

Rousseau' ya göre birey gerektiği gibi eğitilmezse toplumun mutluluğundan düzeninden söz etmek imkânsızdır.⁵³

Spencer ise eğitimin ana amacının insanı hayata hazırlamak olduğunu savunur.⁵⁴

Russell, insan zekâsının özgürce gelişmesine engel olan klasik eğitim tarzına karşıdır.

---

⁵⁰ KÜKEN, a.g.e., s.45

⁵¹ TEZCAN, a.g.e., s. 9

⁵² TEZCAN, a.g.e., s.9

⁵³ KÜKEN, Gülnihal, **Felsefe Açısından Eğitim**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1996, s.141

⁵⁴ AYTAÇ, Kemal, **Çağdaş Eğitim Akımları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976, s.22

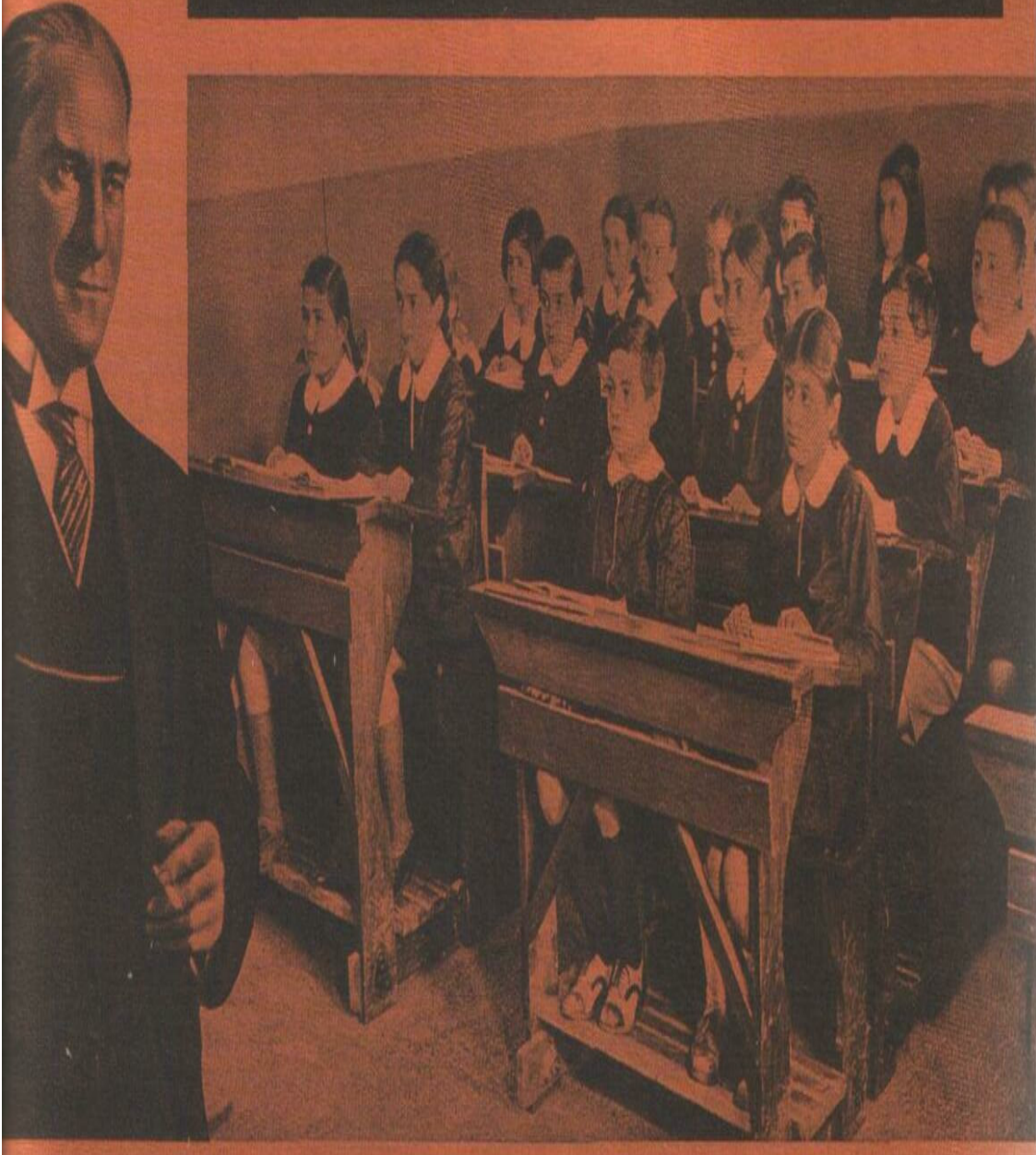
Aslında eğitimin bireysel mi, toplumsal mı olması gerektiği tartişmalarını Aristoteles şöyle özetliyor; eğitimin iki amacı vardır, “birisi toplum için eğitim, insanı içinde bulunduğu toplumun erdemli ve bilgili bir üyesi yapmak, ikincisi ise; birey için eğitim, insanlar dünyaya farklı yeteneklerle geldiğine göre eğitimde de bireysel ayrılıkların dikkate alınması gerekir.⁵⁵

---

⁵⁵ ÇINAR, İkrım, *Eğitimin Tarihsel Temelleri*, Editör: Erdal Toprakçı, **Eğitim Üzerine**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2002, s:49

Türk Gençliğinin Tahsili

Ölmez Atatürkün İdealiydi

BÖLÜM II

1. TÜRKİYE’NİN TEMEL EĞİTİM TARİHİ

Tarihi yapar, yazar, tartışır da
ders almayız,
tarihimizden ders almak temennisiyle!⁵⁶
MICHAEL SADLER

Bu bölümde, eğitim sisteminde geçmiş ile gelecek arasında bağlantılar kurabilmek ve bu tarihsel süreç içerisinde bugünü anlayabilmek için eğitim sistemimizin bugüne kadarki gelişim aşamalarına yer verilmiştir. Ayrıca bugünkü eğitime yön vermek, ancak geçmişteki eksiklerimizin tanınmasıyla mümkün olduğu için eğitim sistemimizin tarihsel açıdan bir incelemesini yapmak gereği duyulmuştur.

Eğitim tarihinin başlangıcını insanlığın başlangıcına, insanların bir arada yaşamalarının başladığı tarihe kadar götürmek yanlış olmaz. İnsanların birlikte yaşamaya başlamasıyla birlikte eğitim de başlamıştır. Eğitimin tarihini insanlık tarihiyle başlatmamıza karşılık bizim bugün anladığımız anlamda sistemli ve kurumsallaşmış eğitim anlayışı tarihi o kadar uzun bir geçmişe sahip değildir.

Eski Çağda eğitim işleri yapan insanlar (Eğiticiler) klanın yaşlı üyeleriydi. Yaşlı üye kendi bilgi birikimini ve deneyimini genç nesle aktarıyordu ve bunu her yaşlı üye herhangi bir sertifika, diploma ya da yazılı bir belgeye gereksinim duymadan yapabiliyordu. Daha sonraki dönemlerde bu görev klanın yaşlı üyelerinden alınarak din adamlarına verilmiştir. Yine bu eğitime görevi zaman içerisinde el değiştirmiştir. Hasan Ali Koçer bu el değiştirmeyi şu şekilde yorumluyor “ Sosyal ve ekonomik hayat geliştikçe insanın geçmiş nesillerin edindikleri bilgileri, gelecek nesillere öğretme ve yaşatmak için gereken hünnerleri kazandırma ödevi, aile başkanlarından din adamlarına,

---

⁵⁶ ERDOĞAN, İrfan, **Çağdaş Eğitim Sistemleri**, Sistem Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2003, s. 19

öğretmenlere, mürebbilere ve devlete intikal etmiştir. Nihayet devlet tarafından ele alınan ve teşkilatlandırılan eğitim sistemleri meydana çıkmıştır.”⁵⁷

Türkiye'nin eğitim tarihini en genel anlamda beş başlık altında toplayabiliriz:

1. Eski Türklerde eğitim
2. İç Asya Müslüman Ülkelerinde (Karahanlılarda) Eğitim
3. Selçuklular ve Anadolu Beyliklerinde Eğitim
4. Osmanlılarda Eğitim
5. Cumhuriyet Döneminde Eğitim

1. Eski Türkler'de Eğitim

Bu dönemde eğitimle kültür iç içe geçmiştir. M.Ö. 4-5 bin yıllarında Orta Asya'da yaşayan eski Türklerde bugünkü anlamda düzenli bilgiler veren okullar yani belli bir eğitim örgütü yoktu. Eski Türklerde eğitimin amacı, genç kuşakların, fiziksel ve toplumsal yaşama pratik biçimde uyumunu sağlamaktır.⁵⁸

Bilgi bilin ey beyim

Bilgi sana eş olur

Bilgi bilen insana bir gün devlet yar olur.

Bilgili insan beline

Taş kuşansa kaş olur

Bilgisizin yanına

Altın konsa taş olur.

Uygurlardan bize ulaşan bu belge, gerek beylerin gerekse sıradan insanların bilgiye önem vermesi ve bilgi için mücadele etmesinin gerekliliğini gösterir.

Bu dönemde , “Türkler cenkte ölmekle övünürler, hastalıkla ölmek onlarda ayıptır.” Sözleri Türklerin yaşayış tarzını ve onlara verilecek eğitim tarzını özetler

⁵⁷ KOÇER, Hasan Ali, a.g.e., s:VII

⁵⁸ BİNBAŞOĞLU, Cavit, **Eğitim Düşüncesi Tarihi**, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara, 1982, s:2

niteliktedir. Eğitimin amacı özellikle erkek çocukları iyi bir savaşçı olarak yetiştirmektir. Bu gibi deyişlerle çerçevesi ve işlenmiş bir eğitimden söz edebiliriz.

Türklerin Müslüman olmadan önceki eğitim anlayışlarının temel özellikleri şu şekildeydi.

Yaşama biçimlerinin etkisiyle şekillenmiştir.

1. Toplumun töresi önemli bir rol oynamaktadır.
2. Bu dönemin edebi eserlerinde bir öğretici amaç olduğu görülür.
3. Eski Türklerde köklü bir bilim sevgisi vardı.
4. Cinsiyet farkı gözetilmiyordu.⁵⁹

a. Hunlar:

Hunların eğitimini yaşayış biçimleri şekillendirmiştir. Savaşçılık, yöneticilik bazı el zanaatları gibi uğraşlar ile dini inanışlar ve çocuk yetiştirmeye ilişkin değerler eğitime damgasını vurmuştur.

b. Göktürkler:

Göktürklerde eğitim töre içinde ve töre kanalıyla veriliyordu. Göktürklerin 38 harfli gelişmiş bir alfabe ile işlenmiş bir dile sahip olmaları, yazılı eser bırakmış olmaları yazı ve dil konusunda örgün planlı bir eğitim yapmış olduklarını düşündürür.

Ayrıca Orhun Abideleri'nin Türk eğitim tarihinde önemli bir yeri vardır.

c. Uygurlar:

Okur-yazarlık artmıştır ve toplumun bilgi düzeyi yükselmiştir. Yerleşik hayat nedeniyle planlı ve örgün bir eğitim öğretimin de bir dereceye kadar varlığı düşünülebilir.

Türklerin eğitim gelenekleri 10. yüzyılda Müslümanlığın Türk boyları arasında yayılmasından sonra töreyi ikinci plana iten, ulusçu eğitim yerine din eğitimini öne

---

⁵⁹ AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1988'e)**, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s:5-6

çıkartan bir sürece girmiştir.⁶⁰ Medreseler kurularak çok kısa zamanda yayılmıştır, “ Ya bilen, ya öğrenen, ya dinleyen veya ilmi seven ol. Bunların dışında beşinci olursan mahvolursun.” Anlayışı doğrultusunda insanlar eğitilmişlerdir.

2. İç Asya Müslüman Türkleri (Karahanlılar)

Karahanlı hükümdarı, bilime çok önem verdiği ve bilim adamlarını koruduğu için toplumun bilgi düzeyi yükselmiştir. Karahanlı hükümdarı özellikle Sünni Hanefi mezhebinin üstünlüğü ve Müslümanlığın pekiştirilmesini sağlamak amacıyla medreselerin kurulup yayılmasını sağlamıştır.

3. Selçuklular ve Anadolu Beylikleri

Selçuklularda eğitimin temel özellikleri şunlardır:

1. Selçuklu devlet adamları eğitim öğretime ve bilimin gelişmesine önem vermiştir.
2. Medreseler gelişmiştir, bunun nedeni ise din adamı yetiştirme, memur yetiştirme, yoksul öğrencileri topluma kazandırma ve Hanefi mezhebinin yayılmasını sağlamaktır.
3. Ahilik yaygın bir eğitim kurumu, atabeglik gibi şehzadelerin yetişmesi için bir uygulama ortaya çıkmıştır.⁶¹

Selçuklu saraylarında Farsça ve Arapça konuşulup yazılmıştır. Farsçanın çekiciliği bu yıllarda hakimdir fakat bu dönemde öğrenim dili Arapça idi.

4. Osmanlılar

Genel olarak eğitimin özellikleri şöyledir:

1. Medreseler çok yaygın eğitim kurumlarıdır.
2. Eğitim öğretimin temel amacı dinidir.

---

⁶⁰ SAKAOĞLU, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s:8

⁶¹ AKYÜZ, a.g.e., s:54

3. Eğitim ve öğretimde yenileşmelere 1773'lerden itibaren önce askeri sonra sivil okullar açılarak girişilmiştir.
4. 1773'lerden itibaren medreseler etkisini sürdürmeye devam etmiştir.
5. Eğitim esas olarak ezbercidir. Osmanlıca denilen yapay bir dil oluşmuştur.
6. Osmanlıların son dönemlerine kadar ilkokul üstündeki örgün eğitim kurumları kapılarını kızlara kapalı tutmuştur.⁶²

---

⁶² AKYÜZ, a.g.e., s:70

Osmanlılar döneminde eğitim anlayışını ele alırken şu şekilde bir dönem ayırımına gidebiliriz:

- a. Kuruluş Dönemi
- b. 1453–1773 Dönemi
- c. 1773–1839 İlk Yenileşme Hareketleri Dönemi
- d. 1839–1876 Tanzimat Dönemi
- e. 1876–1908 Mutlakıyet Dönemi
- f. 1908–1918 Meşrutiyet Dönemi
- g. 1919–1922 Kurtuluş Savaşı Dönemi

a. Kuruluş Dönemi:

Osmanlılarda eğitimi, eğitim çalışmalarını 1332 yılında İznik'te açılan ilk Osmanlı Medresesiyle başlatabiliriz. Yine ikinci medrese Orhan Bey tarafından Bursa'da açılmıştır. İslam dinini öğretmek amacıyla açılan her iki medrese de eski birer manastırdır.

b. 1453–1773 Dönemi

Fatih Sultan Mehmet'in bu dönemde eğitime verdiği önemin canlı kanıtları, adını taşıyan caminin çevresindeki medreselerdir. Eğitim kurumları mektep ve medrese olarak ikiye ayrılıyorlardı. Saray Mektepleri, Askeri Mektepler, Askeri Sanat Mektepleri, Memur Mektepleri ise Türk olmayanlar için açılmıştı.⁶³

Türkler için açılan okullar ise şunlardır:

1. “Sübyan Mektepleri:

Sabi denilen beş altı yaşındaki kız ve erkek çocukları okutmak için açılmış olan ilk tahsil müesseselerine bu ad verilir.

Her mahallede bulunduğu için halk dilinde mahalle mektebi adıyla da anılır.

---

⁶³ ERGİN, Osman, **İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi**, Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1939, s:68

Sübyan mektepleri çocuklara Kur'an okutmak, namaz kılınması usullerini ve namazda okunacak ayetleri ve duaları öğretmek ve biraz da yazı yazdırmak gibi üç gaye ile kurulmuşlardı.

Sübyan mekteplerinde çocuklar parasız okumalarının yanında onlara gündelik harçlık verilir ve hem elbise alınırdı hatta bedava yerler içerlerdi.

2. Eski Medreseler

Medreseler şimdiki gibi sınıf üzerine değil okunan kitap üzerine taksim kurulmuştu.

Sultan Süleyman'ın 1559'da yaptırdığı Süleymaniye Cami ve medreseleriyle Osmanlı, özgün eğitimin doruğuna ulaşmıştır. Gerek Fatih dönemi, gerekse Sultan Süleyman dönemlerine baktığımızda Osmanlı'nın siyasi olarak en parlak dönemlerinin yaşandığı dönemde, eğitimde de en parlak dönemlerin yaşandığı görülmektedir. Burada eğitim iyi olduğundan dolayı siyasi bir başarı kazanıldığı, yoksa siyasi başarılar iyi olduğundan dolayı mı eğitimin iyi olduğu sorusuna, her iki kurumun da birbirini etkilediğini, biri geliştiğinde diğerrinin de otomatik olarak geliştiği cevabını verebiliriz.

16. ve 17. yüzyıllarda eğitim sisteminde bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır. Devletin sosyal ve ekonomik yapısında da yine aynı dönemde bozulmalar gerçekleşmiştir. Bu dönemde eğitim ve öğretim sistemi çökmeye yüz tutmuştur.

Eğitim sisteminde ki bu bozulmayı Bayram Kodaman şu şekilde anlatıyor. “ Medrese ilimle uğraşmayan her eğitim ve öğretim müessesesi gibi, siyasetle meşgul olmaya başladı ve arkasından da siyaset medreseye girdi. Medrese bu durumu hiç fark etmediği gibi fark edenlere de fırsat vermedi. Ne kendini yenilemeye teşebbüs etti ne de kendi dışında bir yeniliğe, değişikliğe fırsat verdi.”⁶⁴

Sınıf geçme sistemi, kitap geçme sistemine göre yapıldığından, öğrenciler aynı kitabı yıllarca okumak zorunda kalıyorlardı, yıllar geçerdi ancak kitabı bitirip bir üst sınıfa geçen öğrenci sayısı çok azdı. “ Benim oğlum bina okur, döner döner tekrar okur.”⁶⁵ Sözü bu dönemin eğitim sistemini özetler niteliktedir.

16. yüzyılda Avrupa’da kitaplar basılmaya başlanmasına karşılık, Osmanlı’da bırakın kitap basılmasını Avrupa’da basılan kitapların dahi ülkeye girmesi yasaklanmıştır. “Fatih’in basıncıyla ilgilendiği yollu söylentiler varsa da, belgelendirilinceye kadar bu zayıf bir ihtimal olarak kalacaktır.”⁶⁶ 1720’lere değin Osmanlıca kitap basımı olmadığından, bu durum Osmanlı eğitim sistemini derinden etkilemiştir.

“17. yüzyılda Osmanlı medreselerine, dünyanın gidişine sırtını dönmüş birer çöküntüydü demek yanlış olmaz.”⁶⁷

Koçi Bey padişaha sunduğu 1631 tarihli raporunda herkesin rüşvet ve hatır gönül ile müderrisliğe geçebildiğini kaydetmiştir. 17 yy da Koçi Bey “ bilim yolundakiler büsbütün kimlik değiştirmişlerdir. Eğitim yasaları sanki yürürlükte değildir. Eskiden bilim kadrolarında tek cahil yoktu. Günümüzdeyse bilgin kim cahil kim

---

⁶⁴ KODAMAN, Bayram, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1999, s:XI

⁶⁵ SAKAOĞLU, a.g.e., s:24

⁶⁶ BERKES, Niyazi, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 58

⁶⁷ SAKAOĞLU, a.g.e., s:27

bilinmiyor.”⁶⁸ demiştir. Koçi Bey risalesi eğitimde yaşanan çöküşe dikkatleri çekmesi açısından eğitim tarihimizde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Medreselerin Bozulma nedenlerini Yahya Akyüz üç alanda özetlemiştir:

1. Öğretim ve yöntem alanında bozulma, yalnız dini bilimler öğretilmeye başlanmıştır.
2. Müderrisliğe atanma yönteminin bozulması, müderrisliğe atanmak için medrese mezunu olmak şartı aranmamaya başladı.
3. Disiplin alanında bozulma, gençlerin bir kısmı okumak düşüncesinden çok sığınmak amacıyla medreselere doluşuyorlardı, böylece medreselerde ihtiyacın çok üzerinde öğrenci birikti.⁶⁹

c. 1773–1839 İlk Yenileşme Hareketleri Dönemi:

Avrupa 18. yüzyıl başlarında kelimenin tam anlamıyla “Eğitim Çağı” yaşıyordu. Batı; Locke, La Metrie, Herder, Rousseau, Humbolt, Kant, Fichte, Hegel gibi düşünürlerle “eğitimi” tartışmaların odak noktasına yerleştirerek köklü bir eğitim felsefesinin temelini atmıştı. Özellikle bu dönemde eğitim tartışmaları, Caradeux ve Herder tarafından ortaya atılan “Milli Eğitim”, “milliyetçi ve devletçi eğitim” kavramları üzerine yapılmıştır.

Avrupa köklü bir eğitim ve kültürün temelini atarken, Osmanlı felsefesiz, sistemsiz, belletme ve ezberlemeye dayanan bir eğitim öğretim bunalımı yaşıyordu.

18. yüzyılın sonlarına doğru, toplumun değil ordunun gereksinimi için Batı’daki eğitime ilgi duyulmaya başlandı. Kâtip Çelebi Batı ilmini Ülkemize sokmak için uğraşan ilk bilim adamımızdır.⁷⁰

Osmanlı devleti yenilgilerin etkisiyle yenileşme hareketlerini önce askeri alanda başlatmıştır.

---

⁶⁸ SAKAOĞLU, a.g.e., s:33

⁶⁹ AKYÜZ, a.g.e., s:89

⁷⁰ ATUF, Nafi, **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme**, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930 s:21

Bu dönemin eğitiminin temel özellikleri:

1. Yenileşmeye askeri okullar açılarak başlanmış, ilk kez batı dilleri programa alınmıştır.
2. İlköğretim zorunluluğu bu dönemde getirilmiştir. (Buna karşılık Fransa’da ise ilköğretim zorunluluğu I. Cumhuriyet döneminde, 1793’te getirilmiş, imparatorluk döneminde 1802’de bundan vazgeçilmiş, sınırlı monarşiler döneminde 1816’da tekrar zorunluluk ve parasızlık ilkesi gelmiştir. Asıl 3. Cumhuriyet döneminde 1881–1882 yıllarında Jules Ferry’nin Eğitim Bakanlığı zamanında laik yaygın ve etkin bir ilköğretim gerçekleştirilmiştir. Almanya’da 1763’ten itibaren bazı gelişmeler olmuş ve ilköğretim zorunluluğu 1819’da parasızlık ilkesi de 1888’de gerçekleşmiştir. İngiltere’de ilköğretim zorunluluğu 1876, parasızlık da 1891’de getirilmiştir.)
3. Batı’ya öğrenciler gönderilmeye başlanmıştır.
4. İlk Türkçe gazete Takvim-i Vakayi çıkmıştır.
5. Yenileşme döneminde ilk sivil okulların açılması bu döneme rastlar.
6. Rüştîye mektepleri (1839) açılmıştır.⁷¹

1834’de ilk büyük askeri okul olan Mekteb-i Ulum-u Harbiye öğretime açıldı.

II. Mahmut zamanında ilk kez padişahın ağzından okuma yazmanın önemini belirten bir ferman yayınlanmıştır.⁷²

d. 1839–1876 Tanzimat Dönemi

1840’lı yıllarda çağdaş bir eğitim sisteminin kurulması gerekliliği üzerinde durulmaya başlandı. Bu eğitim sistemi kurulurken Batı, özellikle de Fransız eğitim kurumları model alınmıştır. Ziya Gökalp bu dönemi “asır terbiyesinin memleketimize sokulmaya çalışılması hareketlerinin olduğu dönem”⁷³ olarak nitelendirmiştir.

---

⁷¹ AKYÜZ, a.g.e., s:163–173

⁷² SAKAOĞLU, a.g.e., s:59

⁷³ ŞEMİN, Refia, **Eğitim ve Öğretim Problemlerimiz**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1973, s. 7

Tanzimat dönemi eğitiminin temel özellikleri:

1. Birçok yeni okul açılmıştır.
2. Medrese dışında örgün eğitimde ilk-orta-yüksek şeklinde bir derecelendirmeye gidilmiş ve kısmen kâğıt üzerinde de kapsamlı düzenlemeler düşünülmüştür.
3. Medrese zihniyeti eğitimdeki yenileşmeleri kolay benimsememiştir.
4. Medreselere dokunulmadan yeni okullar açıldığı için medrese ve medrese mezunu olmayalar arasında bir çatışma yaşanmaya başlanmıştır.
5. Tanzimat döneminde eğitimdeki yenileşme çabaları bir avuç yönetici aydın ve öğretmen tarafından başlatılmıştır.
6. Medrese zihniyeti etkisini şunlarda devam ettirmiştir: öğretmen, öğrenciler, ders programları, öğretim yöntemleri.
7. Medrese dışındaki okullarda Osmanlıca öğretim dili olarak benimsemiştir. Dilin öğretimdeki yeri ve sadeleşme gereği gibi düşünceler bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır.
8. İlk kez öğretmen yetiştiren meslek okulları açılmıştır.
9. Bu dönemde azınlık ve yabancı okulları da çok büyük gelişmeler göstermiş devlet için yakın bir gelecekte büyük bir felaketin tohumları atılmıştır.
10. Öğrenci ve öğretmenlerin kıyafetleri de bu dönemde belirlenip düzenlenmeye başlamıştır.
11. Programa hayata dönük yeni dersler de koyulmuştur.
12. Kızlar için ilköğretim sonrası örgün eğitim kurumları da ilk kez bu dönemde açılmıştır.
13. Disiplin aleti olarak falaka bu dönemde kaldırılmıştır.⁷⁴

Tanzimat'ın eğitim siyaseti, batı'daki milliyetçi akımların etkisiyle "Osmanlılık" ilkesine dayanmıştır.

---

⁷⁴ AKYÜZ, a.g.e., s:163-173

İmparatorluk devrinde ortaöğretimin modern anlamda ilk kuruluşu Galatasaray Sultanisiyle olmuştur.⁷⁵ 1868 yılında Mekteb-i Sultani adıyla açılan sultaniler Tevfik Fikret'in sözleriyle "Doğu'nun Batı ufkuna açılan ilk penceresi olmuştur."⁷⁶ Tanzimat'ın sembolü olan sultani Fransızca öğretiminde çok başarılı olmuş ve diğer şehir merkezlerinde de sultanilerin açılması gerektiği 1869'da yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde duyurulmuştur. "Tam bir orta tahsil veren ilk medrese 1868'de açılan Galatasaray Lisesi'dir."⁷⁷

İlköğretimde yenilik ve gelişmeler: Halkın cehaleti giderilmeli eğitimi sağlanmalıdır. Dine uygun olduğu kadar dünya içinde geçerli bir eğitim verilmelidir. Okullar ülkenin uygun olan her yerinde açılmalıdır. Her düzeyde eğitim ve mesleki eğitim ele alınmalıdır.

Öğrenciler bilgi düzeylerine göre ayrılacaktır. 7 yaşına giren çocukların Sübyan mektebine devamı zorunludur. 7 yaşına girip de okula gitmeyen çocukları özel memurlar alacak ve anne babaları cezalandırılacaktır.

Ortaöğretimde* yenilik ve gelişmeler: 1859'da ilk kız rüştiyesi açılmadan önce, kızlar için Sıbyan mektebinden başka bir örgün eğitim kurumu yoktu. Osmanlılar kızların öğrenim görmelerini çok ihmal etmişlerdir.

Kızların eğitimi yavaş geliştiği gibi okumuş kadınların toplumda memuriyet gibi görevler almaları da Meşrutiyet döneminde gerçekleşmiştir.

İdadiler: Bu terim önceleri harp okulu ve askeri tıbbiyeye girmek isteyen gençlerin eksik bilgilerini tamamlamak için açılan sınıfların adıydı. Yani bir anlamda hazırlık sınıflarıydı.

İdadi teriminin bir orta öğretim kurumunun adı olarak kullanılmaya başlanması 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile kesinleşmiştir.

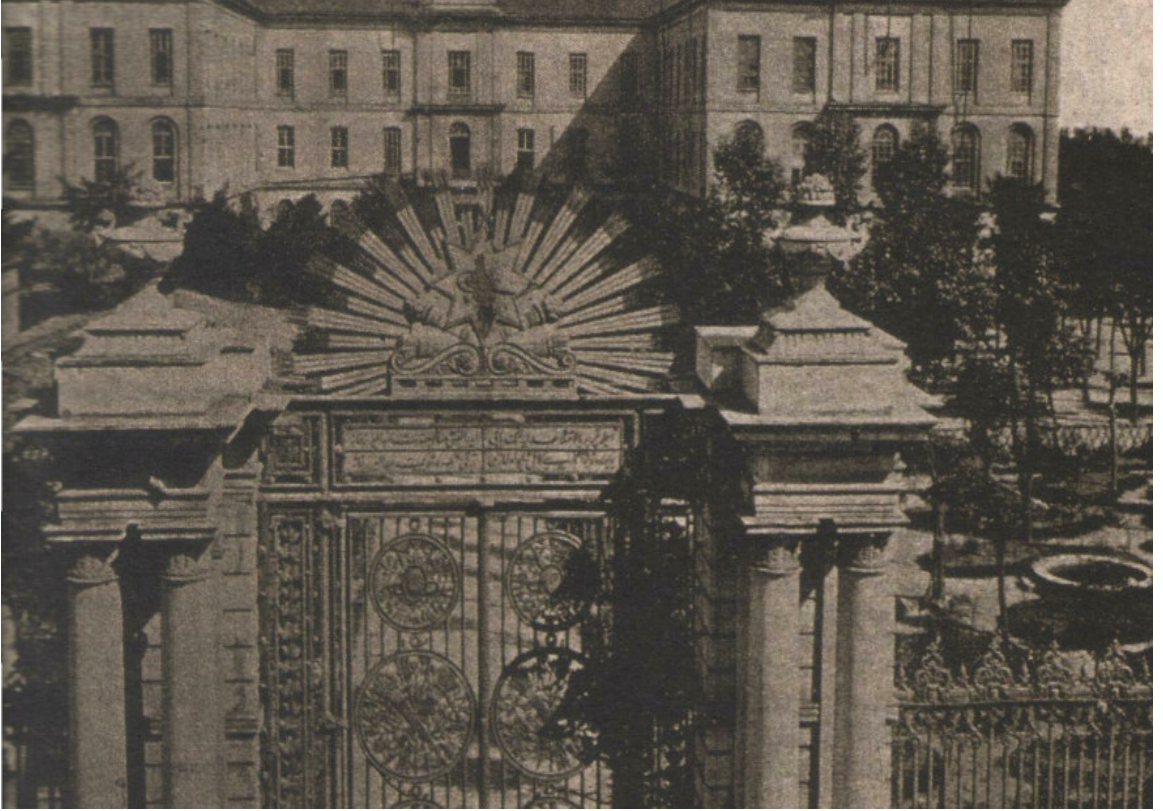
⁷⁵ YÜCEL, Hasan Ali, **Türkiye'de Ortaöğretim**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.9

⁷⁶ SAKAOĞLU, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, s:84

⁷⁷ ATUF, a.g.e., s. 91

* "Ortaöğretim" kavramı bu yıllarda (1998'e kadar) Ortaokul-Lise dönemi olarak kullanıldığı için burada da aynı anlamda kullanılmıştır.

Sultaniler: Bu terim Galatasaray’da gerçek anlamıyla kurulan ilk liseye verilen Mekteb-i Sultani deyimini ile ortaya çıkmıştır.”

Çalışmamızın asıl konusu olan özel eğitim kurumları ile ilgili bilgilere Tanzimat döneminde rastlanmamıştır. Bu alanda girişimler olsa da çok az sayıda olduğu, bunun nedenin de Türk-İslam kültürünün her şeyi devletten beklediği öne sürülmüştür. Tanzimat döneminde Türklerin paralı okul açmamaların nedeni ise ticari amaçlı okul açma düşüncesini yadırgamaları olabilir. Günümüzde bu yadırgamanın artık olmadığını, gittikçe sayıları artan özel okulların ve özel eğitim kurumlarının varlığı göstermektedir.

Görüldüğü üzere Tanzimat dönemi Türk eğitim tarihinde bir dönüm noktasıdır. Günümüzde var olan eğitim kurumlarının izlerini Tanzimat döneminde bulabiliriz. Tanzimatla atılan eğitim sistemlerinin temelleri yanında eğitim kutuplaşmalarının da “temeli” atılmıştır. Ziya Gökalp şöyle diyor: “medrese ve mektep birbirine zıt birer kurum oldu. Uyanan aydınlar, yenilgilerimizin eğitimdeki ülküsüzlükten kaynaklandığını görüyorlar. Maarifimizin kozmopolitliği meydandadır. Tanzimat’tan

beri memleketimizde Fransızların medeniyetçi eğitimi uygulanıyor. Oysa ulusçu eğitim, medeniyetçi eğitime karşı harsçı eğitimidir.⁷⁸

e. 1876–1908 Mutlakıyet Dönemi (II. Abdülhamit Döneminde Eğitim)

Bu dönemde daha önce Koçi Beyin raporunda dikkat çektiği unsura Said Paşa da dikkat çekerek, çöküşün eğitimsizlikten kaynaklandığını vurgulamıştır.

Bu dönem eğitiminin temel özellikleri: Nicelik bakımından gözlenen başarılar eğitimin niteliğini yükseltmek gibi bir amaçla beraber yürütülmemiştir. Eğitimde sayısal gelişmeler yanında niteliğin gelişmesi yolunda da bir çaba gösterilmiş olsaydı eğitim tarihimizde bu dönemin yeri başka olurdu. Programda hayata dönük bazı dersler çıkarılmış, din ve ahlak derslerinin saatleri arttırılmıştır.⁷⁹

Bu dönemde öğretmenliğin meslekleşmesi için çok önemli bir talimat çıkarılmıştır. Bu belge mutlakıyet döneminde en olumlu eğitim çalışmalarından biridir.

“II Abdülhamit devrinde maarif alanında yapılan en büyük hizmetlerin başında vilayetlere kadar maarif teşkilatının ve vasıtalarının yayılması gelir.1878’den itibaren maarif hizmetleri imparatorluğun her köşesine devlet eliyle götürülmeye başlanmıştır. Mali ve iktisadi yönden çökmüş bir devletin buna rağmen ısrarla vilayetlerde eğitim ve öğretim yatırımlarına devam etmesi dikkate değer bir harekettir.”⁸⁰

II Abdülhamit devrinde ilköğretim meselesi daha 1876 anayasası hazırlanırken ele alınmıştır. Anayasayla kız ve erkek çocuklarının eşit şekilde eğitim imkânlarından yararlanması hukuken temin edilmiştir. Hâlbuki kızların eğitilmesi lüzumuna o zamana kadar pek inanılmıyordu.⁸¹

1822’den itibaren devlet salnamelerinde olsun, resmi yazışmalarda olsun ilkokullar için kullanılan “Mekteb-i Sübyan” terimi yerine “Mekteb-i İptidaiye” terimi daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Nasıl ki Cumhuriyet devrinde üniversite ve okul terimleri getirilerek darülfünun ve mektebin kafalarda yaratmış olduğu eskiye dönük

---

⁷⁸ SAKAOĞLU, a.g.e., s:93

⁷⁹ AKYÜZ, a.g.e., s:250

⁸⁰ KODAMAN, a.g.e., s:38–41

⁸¹ KODAMAN, a.g.e., s:66

düşüncelerin yıkılmak istenmesi gibi sübyanı iptidai yapmakla da benzer bir etki yaratılmak istenmiştir.

1876–1908 yılları arasında ilk ve orta öğretim alanında Tanzimat devrinde yapılan kanunların uygulanması ve eksikliklerin giderilmesi devridir. 1876’dan önceki fikirlerin olgunlaşması ve meyveleri II. Abdülhamit zamanında alınmıştır.⁸² II. Abdülhamit döneminde medrese öğrencilerine askerlikten muafiyet verilmesi bu kurumları hepten yıkmıştır.⁸³

II. Abdülhamit devri ilköğretimi hakkında genel bir hüküm vermek gerekirse: kâğıt üzerinde her türlü tedbir alınmış fakat mali imkânsızlık öğretmen yokluğu halkın tutumu gibi sebeplerle bunların hepsi uygulanamamıştır. Ancak bu dönemde ortaya atılan fikirler alınan kararlar ve uygulamalar ikinci meşrutiyet dönemi için temel olmuştur.⁸⁴

f. 1908–1918 Meşrutiyet Dönemi (Osmanlı Eğitiminin Sonu)

II. Meşrutiyet’in temel sloganı; “Devletlerin yıkılışını ancak eğitim kurtarır.” düşüncesi idi. Ama bu istek, yıkılma süreciyle çakıştığından hüsrarla sonuçlanmıştır.

Bu dönemde Cumhuriyet’in eğitim politikalarının temelini atıldığını söyleyebiliriz. Bu dönemde, programlar yenilenmiş, okullara ilk kez siyasal konuları da içeren dersler konmuş, kızların ve kadınları eğitimi göstermelik olmaktan çıkarılmaya çalışılmış, hatta kadınların çalışma hayatına girmeleri, mitinglerde konuşmacı olarak boy göstermeleri bile sağlanmıştır.⁸⁵ Ezberci eğitimden kurtulma Meşrutiyet döneminin eğitimin atılımlarından biridir.

Bu dönemde “Osmanlı topraklarında toplam 50 sultani vardı.”⁸⁶

Eğitim reformuna nerden başlanması gerektiği ve bu reformun ne şekilde gerçekleşmesi gerektiği tartışmaları II. Meşrutiyet dönemine damgasını vurmuştur.

---

⁸² KODAMAN, a.g.e., s:163

⁸³ ERGÜN, Mustafa, II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri 1908–1914, Ocak Yayınları, Ankara, 1996, s:23

⁸⁴ KODAMAN, a.g.e., s:89

⁸⁵ SAKAOĞLU, a.g.e., s:125

⁸⁶ AKBULUT, Ural, **Tanzimattan Cumhuriyet’e Eğitim**, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2003, s:27

Eğitim Tartışmaları: Emrullah Efendi: Tuba Ağacı Nazariyesini kuramını ortaya atmıştır. Satı Bey: Bu görüşe karşı çıkararak ilkokulu, ortaokulu, lisesi yeterli olmayan bir memlekette darülfünunun da olamayacağını ileri sürer. M.Akif: İdeal eğitim sistemini, din ve toplum yapısına ters düşmeyen ama toplumu çağa hazırlayan, İslamlığın özüne ve ruhunu gençlere dört dörtlük öğreten bir politikanın gereği görmüştür.⁸⁷

20.yüzyılın ilk on beş yılı bütün dünya da eğitim düşüncesinin hızla değiştiiği, eski okulu ve eğitim sistemini yeren çağdaş eğitim akımlarının doğduğu bir dönemdir.

II. Meşrutiyet döneminde systemsiz de olsa bütün çağdaş düşünceler Türkiye'ye aktarılmaya çalışılmıştır. Bu döneme damgasını vuran akımları Mustafa Ergun şu şekilde aktarmıştır;⁸⁸

- **Seçkinler Eğitimi Akımı:**

Platon'un Devlet kitabında savunduğu eğitim görüşü, seçkinler eğitiminin en yalın modellerinden birini oluşturur. En güçlü temsilcisi Emrullah Efendi'dir. Emrullah Efendi işe yüksek öğretimden başlamamız gerektiği üzerinde durur. Tuba ağacı nazariyesi ve ondan doğan tartışmalarla ön plana çıkmıştır.

- **Çocuktan Hareket Akımı:**

Bu akım 20. yüzyılın ilk on beş yılına damgasını vurmuş bir çağdaş eğitim akımıdır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu eğitimin amacını "uslu, hafızası kuvvetli, dersini ezberleyen adamlar yetiştirmek olarak belirlemiştir. "Öğretmenlerimiz her şeyi biliyor ancak eğitmek sanatını bilmiyorlar. Ülkemiz aydınları eğitim ve öğretim sorununu bir okul açmak ders okutmak sayısal soruna dayıyorlar"

- **İş Okulu Akımı:**

Herkesin temiz bir iş bir memurluk araması fena bir eğitimin sonucudur. Eğitimin amacı sınavlarda başarmak, sınıf geçmek memur olmak ilkeleri benimsenmiştir. Yoksa bir şey öğretmek toplum içinde yaşamak ilkeleri değil.

---

⁸⁷ SAKAOğLU, a.g.e., s:125-129

⁸⁸ ERGUN, Mustafa, a.g.e.,

Yapılacak eğitim reformlarında, önce öğretmen yetiştirilmelidir. Eğitimin temeli öğretmenlerdir.

- **Girişkenlik Eğitimi Akımı:**

Sabahattin Bey: Her ülkenin kurtuluşu, milli eğitiminin iyileştirilmesine bağlıdır.

Atuf Kansu: En çok ilkokulları düşünmemiz lazımdır. Çünkü herkes orta ve yükseköğretimden geçmez, ama ilkokullarda mutlaka okurlar.

- **Kitle Eğitimi Akımı:**

Bu akımın amacı bütün toplumu belirli bir seviyede eğitmek yoluyla yükseltmektir.

II. Meşrutiyet döneminin her yönüyle takdir edilen eğitimcilerinin başında Satı Bey gelir. Satı Bey Montessori'den etkilenmiştir. İkinci meşrutiyet eğitiminin şekillenmesinde ve gelişmesinde bir Pestalozzi ruhu ve çabası gösteren Satı Bey'in rolü büyüktür.

Satı Bey: eğitimdeki gelişme sistemli olmalıdır, her şeyden önce mevcut okullar düzeltilmelidir. Öğretmeni, binası, levazımı olmadan yeni okullar açılmamalıdır. “mektepler milletlerin mazisini aks, halini temsil, atisini izhar ederler...” Satı Bey eski okulu tamamen yok saymış; programları, öğrencileri, öğretmenleri hepsini temelden değiştirmeye çalışmıştır.s

- **Kültür Eğitimi Akımı:**

Ziya Gökalp bu akımın önemli temsilcilerindendir.

Ziya Gökalp **Kızıl Elma** dizelerinde mükemmel bir eğitim ütopyası sunmuştur. Gökalp'in ileri sürdüğü görüşler Cumhuriyet rejiminin temelini oluşturmuştur. Gökalp'e göre bizim için eğitim üç kısımdır: Türk Eğitimi, İslam Eğitimi, Çağdaş Eğitim.

- **Kadın Eğitimi Akımı:**

Kızların sistemli eğitimi ilk defa Rönesans'la başlar.

Halide Edip Adıvar: Seviye Talip eserinde İngiliz ve Türk kadınları arasındaki sosyal farklılıklardan şikâyet etmiştir. Halide Edip, kızların eğitiminin önemi üzerinde durmuştur.

- **Beden Eğitimi Akımı:**

Eğitim tarihinde beden eğitimi özellikle ilk çağlarda büyük bir yer tutmaktadır. Bu akımda buradan hareketle görüşler ileri sürmüşlerdir.

Çok mektep açma, çok mektebi yaşatma, niteliğe aldırılmama zihniyeti Meşrutiyete egemen oldu. Bu anlayış günümüze kadar gelmiştir.

II. Meşrutiyet dönemin temel özellikleri:

1. Özellikle Balkan savaşlarından sonra toplumda eğitim konularına ilgi artmıştır.
2. Kurtuluş eğitimde görülmüştür.
3. Kızlar için ilk kez bir yüksek öğretim kurumu açılmıştır.
4. Dönemin sonuna doğru geleneksel Sıbyan mekteplerinin çoğu kapatılmıştır.
5. Öğretmen yetiştirilmesi konusunda yenilikler yapılmıştır.
6. Ders programlarına sosyal siyasal muhtevalı ve hayata dönük bazı dersler alınmıştır.
7. Öğretmenler ilk kez bu dönemde mesleki cemiyet kurmuşlardır.
8. Medreselerin ıslahı için çalışma ve fikirler üretilmiştir.
9. Bu dönem eğitimde büyük girişimler dönemi olamamıştır.
10. Eğitimde niceliğe önem verilmiştir, nitelik ikinci planda kalmıştır.
11. Eğitim sorunları tartışılmaya başlanmıştır.
12. Kadınların ilk kez devlet idaresinde memur olarak çalışmaya başlamaları bu döneme rastlar.⁸⁹

---

⁸⁹ AKYÜZ, a.g.e., s:293-294

Özel eğitim kurumlarında ise önceki dönemlere nazaran gözle görünür bir gelişme söz konusudur. 1915'te Hususi Mektepler talimatnamesi çıkartılmıştır. Türk özel öğretimini geliştirmek yabancı okullardan Türk çocuklarını kurtarmak için bazı cemiyetler açılmıştır.

5. Cumhuriyet Dönemi

“Cumhuriyet ilk yıllarında eğitim durumunu geliştirebilmek için bir birikim, bir temel bulamamış, kendi eğitimini baştan kurmak zorunda kalmıştı.”⁹⁰ Ancak II. Meşrutiyet’le yapılamak istenen yeniliklere benzer yeniliklerle eğitimin temelleri atılmaya başlanmıştır.

29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet'in üzerinden daha altı ay geçmeden, eskilerin düşünüp de adını söyleyemedikleri medrese-mektep ikiliğinin kaldırılması, milli, halkçı, çağdaş ve laik eğitime geçilmesi korkusuzca tartışmaya açılmıştır. Eğitimde kızlara da fırsat eşitliği tanınması, köylü eğitiminin önemi, demokratik eğitim kavramları tartışmalara konu olmuştur. Parasız eğitimin ortaokul-lise aşamalarının programları ve süreleri üzerinde de duruldu.

Cumhuriyet'in ilk beş yıllık dönemini, önceki ve sonraki dönemlerden ayıran iki önemli yenilik, “Tevhid-i Tedrisat” ile “Harf Devrimi”dir. 1928'de yapılan Harf Devrimi, devrimler arasında en isabetli ve en gerekli devrimdir. Bu devrim, “okuryazarlığı bir ayrıcalık olmaktan çıkarıp, köylü-kentli herkesin kolayca okuma yazma öğrenip uyanmasına, kendi dilinin kurallarını kavramasına kapılar açtı.”⁹¹ Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) kanununun gerekçesi özetle şu şekildedir: “Bir devletin genel eğitim siyasetinde, milletin düşünde ve duygu bakımından birliğini sağlamak gereklidir ve buda öğretim birliğiyle olur. İki türlü eğitimle iki tür insan yetişir. Önerimiz kabul edildiğinde Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki bütün eğitim kurumlarının biricik mercii Maarif Vekâleti olacaktır.”⁹² Cumhuriyet'in daha ilk

---

⁹⁰ İNAN, Rauf, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Eğitim Durumu Ve Belirgin Özellikleri*, Atatürk ve Eğitim, Türk Eğitim derneği Yayınları, Ankara, 1981, s:143

⁹¹ SAKAOĞLU, a.g.e., s:189

⁹² SAKAOĞLU, a.g.e., s:169

senesinde böyle önemli iki yasaya imza atılıp uygulanmaya başlanması eğitim sistemimiz açısından önemli bir adımdır.

Osmanlı imparatorluğunda kalan okullar isim ve içerik olarak değişikliğe uğramıştır. Rüştîye- İdadi yerine “orta mektep”, Sultani karşılığı “lise”, İptidai “ilk mektep” vb adlarla korunmuş, programlar değiştirilmiş, yeni ders kitapları yazdırılmış, öğretmen sayısının artırılmasına çaba gösterilmiş, imkânlar ölçüsünde yeni okullar yapılmıştır.⁹³

Atatürk’e göre eğitimin sorunları; “Toplumuzda olan yaygın bilgisizlik, eğitim öğretim yöntemlerimiz, çocuklarımız üstündeki aile baskısı, eğitimin milli olmaması, istikrarlı eğitim politikamızın olmaması, eğitim sistemimizin tüketici insanı yetiştiriyor olması.”⁹⁴

Bu sorunlara çözümler üretilmeye çalışıldı. Eğitimin milli olmasında maksat, gençleri, yaşayan kurumları, düşünce ve idealleriyle milli topluma uydurmaktı.

1926–1927 ve 1927–1928 öğretim yıllarında yaşlı ve yeniliklere ayak uyduramayan öğretmenler emekli edilmiş, karma eğitim yaygınlaştırılmış, din derslerinin ilk ve ortaokullarda asgari düzeye indirilmesi ayrıca liselerden büsbütün kaldırılması, eğitimin olabildiğinde dünyevi bir içerik kazanması, öğretmen okullarının düzenlenmesi, lise öğretiminin yeni koşullara uyumu, bütün okulların programlarının yeniden düzenlenmesi, okul kitaplarının yenileştirilmesi, teftiş örgütünün yenilenip genişletilmesi, Mıntuka Maarif Eminliklerinin kurulması gibi köklü ve ciddi yenilikler başarıldı.⁹⁵

Cumhuriyet’in ilk beş yılında çok önemli öneriler getirilmiş ve bu öneriler başarıyla uygulanmıştır.

Atatürk devriminin asıl amacı “Cumhuriyet Eğitimi” idi.

Atatürk yurt dışında önemli eğitimcileri getirerek Türk Eğitim sistemi hakkında rapor vermelerinin istemiştir. 1933–1934 yıllarında Türkiye’de geniş çaplı ekonomik

---

⁹³ SAKAOĞLU, a.g.e., s:175

⁹⁴ AKYÜZ, a.g.e., s:370

⁹⁵ SAKAOĞLU, a.g.e., s:179

araştırmalar yapan Amerikan heyetinin verdiği raporun eğitimle ilgili bölümü bunlardandır.

Sonuçlar şunu gösteriyordu:

1. Politeknik düzeyde Eğitim (ilkokul 7–12 yaş) yüzde yüz sağlanmalı.
2. İlköğretimden sonra e ayırma (12–15 yaş)
  - a. Ortaokulda ğretim sonunda bitirme imtihanı şart.
  - b. ıracılık ve sanat okullarında hayata ve işe dönük eğitim gerekli.
  - c. Kabiliyetsizler için özel ıracılıklar sağlanmalı.
3. Ortaokulu başarıyla bitiren ve imtihan verenler (15–19 yaş) için:
  - a. Yönelme sınıfı (müşterek sınıf): Öğrencinin yeteneğinin ortaya çıkacağı hazırlık dönemi,
  - b. Ortak kültür sınıfları (3 veya 4 yıl): hem yeteneğe hem beşeri haz ve mevzulara göre opsiyon saatleri, sınıflar yükseldikçe artar.
  - c. Lise bitirme imtihanları
4. Mutavassıt (ara) yıl: (lise ile niversite arasında, bir yıl süreyle fen, uygulama, sosyal, fizik, matematik bilimleri ile edebi bilgilerin kazandırıldığı ara dönem)⁹⁶

Bu arayıl uygulamasını daha sonraki yıllarda herhangi bir karar ya da uygulama olmadan sistem kendiliğinden oluşturmuştur. Bu arayıl, araştırmamızın asıl konusu olan ve daha sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alacağımız dershanelerdir.

Okullarda imtihan, sınıf geçme ve mezuniyet işleri, Cumhuriyetin ilk on beş yılında çok ağır hatta “insafsız” tutulmuştur. Bunun nedeni bir üst okul kapılarında yığılmaları önlemek, devleti planladığının ya da yapabileceğinin ilerisinde eğitim ve ğretim yatırımlarına mecbur olmaktan kurtarmak ve kültürlü elemanlar aydın

---

⁹⁶ SAKAOğLU, a.g.e., s:211

vatandaşlar yetiştirmek olarak gösterilebilir.⁹⁷ Günümüz eğitim sisteminde ise çok farklı bir durumla karşı karşıyayız. Özellikle ilköğretim ve lise dönemlerinde Cumhuriyet'in ilk on beş yılından çok farklı olarak ders geçme hatta sınıf geçme sistemi kolaylaştırılmış, hatta öğrenciyi sınıfta bırakabilme hakkı öğretmenlerin ellerinden alınmıştır.

Eğitim sistemimizin en önemli kurumlarında birisi Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940'da kabul edilen 3083 sayılı yasayla kuruldu. Köy Enstitüleri hayatının sonuna kadar, köyleri eğitim yoluyla canlandıracak ve köyde ilköğretimi yüzde yüz gerçekleştirebilecek “öğretmen ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek” ihtiyacından doğdu.⁹⁸

1961'e girilirken ilkokuldan üniversiteye kadar 3.400.000 dolayında öğrenci 26.000 okulda eğitim imkânı bulurken, 2000'de 70.000 okulda 13.500.000 öğrenci okuma fırsatı elde etmiştir. Ancak bu sayı ve oran, okuma yoksunu çağ nüfusunu azaltmadığı gibi, okuyanlarında çağdaş eğitim, öğretim görebildiklerini göstermemektedir.

Her yıl 1.200.000 dolayında çocuk ilkokula kaydoluyor. Şayet altı yaş grubu da bu sayıya katılırsa bu sayı 2.000.000'a çıkmaktadır. Bu haktan yoksun kalan öğrencilerin sayısının da beklenilenden çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Ayrıca Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana hızlı bir şekilde artan lise sayılarına rağmen lise yaşındaki nüfusun ancak %20'si liselere devam edebilmektedir.⁹⁹ İkili eğitim veren ve kapasitesinden çok daha fazla öğrenciyi eğitim vermek durumunda kalan liseler, görevlerini yerine getiremez duruma gelmiş, bundan dolayı da bu eksiklikleri kapatacak olan dersaneler eğitim sistemimizin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir.

---

⁹⁷ SAKAOĞLU, a.g.e., s:222

⁹⁸ SAKAOĞLU, a.g.e., s:242

⁹⁹ SAKAOĞLU, a.g.e., s:287

2. TÜRKİYE’DE TEMEL EĞİTİM SORUNLARI VE BU SORUNLARIN TARİHSEL BİR ANALİZİ

Eğitimin amacı çocuğa düşünmeyi öğretmektir,
ne düşüneceğini değil!¹⁰⁰

JOHN DEWEY

Türk eğitim sistemi denildiği zaman, insanların aklına öncelikle eğitim sisteminin sorunları ve çıkmazları gelmektedir. Uzun yıllardır, sistemin sorunları tartışılmakta ve sayfalar dolusu sorun her fırsatta gözler önüne serilmektedir. Bu bölümde bu sayfalar dolusu sorunları temel başlıklar altında sunmaya çalışacağız.

“Türk eğitim sisteminin son birkaç yüz yıldır karşı karşıya bulunduğu problemleri aşmaya yönelik istekler, görüşler ve faaliyetler, Türk eğitim tarihinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.¹⁰¹

Atatürk eğitim hakkında şunları söylemiştir: “Eğitimin esası, eğitimin amacı ve niteliği ne büyüktür. Bu konuda tutulan yol yanlışsa ve koskoca bir ulus, inandığı ve güvendiği kitaplardan; kutsal kitaplardan tanık göstererek kılavuz olduklarını ileri sürenlerin sözlerine inanarak yürürse, bu gidiş kendilerini ölüme ve çöküntüye sürüklerse, suç bu yolda yürüyen temiz, iyi huylu, başındakilere güvenen zavallı halktan çok, yol gösterenlerin değil midir?”¹⁰² Bu sebeplerden dolayı yolun doğru çizilmesi, sorunların tespit edilmesiyle mümkündür.

Öncelikle eğitim sistemimizin oturmuş felsefi bir temeli yoktur. Bu temel noksanlığından kaynaklanan sorun ise sistemin sürekli değiştirilmesidir. Kurulan her

---

¹⁰⁰ DEWEY, John, **Özgürlük ve Kültür**, Çeviren: Vedat Güngör, Remzi Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1988, s. 6

¹⁰¹ KAFADAR, Osman, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, Ankara, 1997, s:9

¹⁰² **Atatürk’ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce Ve İstekleri**, Bugünkü Dile Aktaran: Vasfi Bingöl, Cem Yayınevi İstanbul, 2004, s:37-38

yeni hükümetle birlikte eğitim sistemi de yıkılmakta yeniden kurulmakta, kurulmaya çalışılmaktadır. Ya da yapılan ufak bir değişiklik sistemi sarsmakta, diğer değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Bizim eğitim sistemimiz felsefi bir temele değil, siyasi bir temele dayanmaktadır diyebiliriz. Sistem yeteri kadar denenmeden ya da buna zaman bulamadan değiştirilmektedir. Bozkurt Güvenç bu konuda şunları söylemektedir: “dünyadan görebildiğim kadar, eğitim politikaları siyasi parti programları üzerinde bir yapıya sahip değildir. Partiler gelip yerleşik eğitim programlarını uygulamalıdır. Hâlbuki bizde parti iktidara geldiği zaman bakandan beklenen yönetmeliği değiştirmesidir.¹⁰³ ”Örneğin; 1980’de özel dershaneler kapatılmıştır. 1983 yılı seçimlerinde anavatan partisi döneminde dört bakan Türk milli eğitimine yön vermeye çalışırken, birinin yenilik olarak getirdiği uygulamayı diğeri kaldırmakla “icraat” yapılmıştır. Bu dönemde özel dershaneler yeniden açıldı. Yine her biri bir öncekinin yaptığı yenilikleri kaldırmakla görev yapmıştır. Hasan Celal Güzel okullarda yabancı dili zorunlu ders olmaktan çıkarırken, Avni Akyol ise tekrar zorunlu hale getirmiştir. Avni Akyol tarafından uygulamaya konan “Ders Geçme ve Kredi Sistemi” Nevzat Ayaz tarafından kaldırılmıştır.¹⁰⁴ Eğitim felsefesi ve eğitim politikası belirlenmeli, eğitim açılımları bunlar etrafında gerçekleştirilmelidir. Değişen Milli Eğitim Bakanıyla birlikte eğitimde değişiyorsa bu noktada milli bir eğitimden değil ancak siyasi bir eğitimden söz edilebilir.

“Her siyasal sistem kendisini yaşatacak elemanlar yetiştirmeye çalışır.” Bugünden geçmişe bir göz atacak olursak eski doğu uygarlıklarında olduğu gibi, Eski Yunan’da da çocuk ve gençler daha çok toplumun onlardan beklediklerini gerçekleştirecek şekilde yetiştirilmekteydiler.¹⁰⁵ Ancak bu durumun sistemi çok etkilemesine izin verilmemelidir. Osmanlı eğitim kurumlarının başlangıçta güçlü olmalarının nedeni Ziya Kazıcı şu şekilde açıklamaktadır; “okulların vakıflara bağlı olmaları ve bu bağlılıktan dolayı siyasi otoritenin kontrolünden uzak bulunmalarındır.”¹⁰⁶

---

¹⁰³ GÜVENÇ, Bozkurt, **Kültür ve Eğitim**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995, s:16

¹⁰⁴ KAYAALP, İsa, **Eğitim Düşüncesi ve İletişim Kültürü**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2002, s:90–91

¹⁰⁵ OĞUZ, Orhan, OKTAY, Ayla, AYHAN, Halis, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Dem Yayınları, İstanbul, 2004, s:23

¹⁰⁶ KAZICI, Ziya, **Osmanlı’da Eğitim Öğretim**, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2004, s:70

Bunun yanında sistemde yapılması planlanan değişiklikler uzun zaman planlanmasına karşılık alt yapı oluşturulmadan çok kısa zamanda uygulamaya koyulmuştur. Örneğin, sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesi uzun yıllar tartışılmasına karşılık, okulların açılmasına bir aydan az bir süre kala alt yapı oluşturulmadan uygulanmaya başlanılmıştır. Üniversiteye giriş sınavlarında yapılan değişikliklerde, tepeden inme yapılan değişikliklerdir.

“Bütün bunlar gösteriyor ki eğitim devletin tekeline bırakılamayacak kadar önemlidir. Çünkü eğitim bütün bir milletin işidir.”¹⁰⁷

Eğitim sistemimizdeki sorunlar yeni sorunlar değildir. Bu sorunların çoğu Osmanlıdan (özellikle Tanzimattan sonraki dönemlerden) miras alınan sorunlardır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında sorunların doğru şekilde tespit edilmesi ve yapılan planlamalara rağmen hızlı nüfus artışı ve Batı’daki teknolojik ilerlemelere ayak uydurulamadığından sorunlar katlanarak günümüze gelmiştir.

Ülkemizde okul öncesi eğitim yaygın değildir. Sınırlı sayıda çocuk bu eğitimden yararlanabilmektedir. İlköğretim aşamasında öğrenciler, hep ödev yapmaya ve sınav için çalışmaya alıştırdıkları için sistem eleştiriliyordu. Ancak yeni değiştirilen programla birlikte öğrencilere ev ödevi verilmemeye başlanmıştır. Bu durumda şu sorunla karşılaşmaktadır: ödev sistemiyle eğitilen öğretmenler ve ödevle yetiştirilen veliler bu sistemde öğrencilere ne şekilde yardımcı olacaklarını bilememektedirler. İkinci ve daha üst sınıflarda okuyan öğrencilerde bu sisteme nasıl ayak uyduracaklarını bilememektedir. Doğan Ergun bu ödev problemini işaret ederek şöyle diyor: “İlkokuldan beri, bizi, ödev yapmaya öyle alıştırdılar ki şimdi, ödev verilmeyince, yapacak iş bulamıyorum; boşuna bakanlıkta oturuyorum.”¹⁰⁸

Yeni uygulanmaya başlayan bu sistem ilerde çok daha büyük sıkıntılar yaratabilir, çünkü sınav sisteminden uzak bir ilköğretim anlayışıyla yetiştirilen, ancak hayatlarını birkaç saatlik, birkaç sınavın belirleyeceği bir nesil yetiştiriyor.

Hep söylenildiği gibi, bir binanın temelinde yapılan hataların sonrasında bu hatalar ikinci, üçüncü ya da daha sonraki katlarda düzeltilemediği gibi, eğitimin ilk

---

¹⁰⁷ KAYAALP, İsa, **Eğitim Düşüncesi ve İletişim Kültürü**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2002, s:91

¹⁰⁸ ERGUN, Doğan, a.g.e., s:5

kademesinde yapılan hatalar da ileriki sınıflarda düzelemeyecek bozulmalara yol açacaktır.

Ülkemize yüksek öğretimde yaşanan sıkıntılar, medreselere devam eden erkek öğrencilere askerlikten muaflık verilmeye başlandığı II. Abdülhamit döneminden başlayarak günümüze gelmiştir. Tanzimat döneminde de Medrese-Mektep sentezi yapılamamış ve bu ayırım günümüze kadar gelmiştir.

Binanın üst katlarında da sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü bizim eğitim binamız piramit şeklindedir. En üst katlara çok talep olmasına rağmen, sınırlı sayıda insanın yer bulmasına imkân vermektedir. Eğitim piramidimizin en üst katına çıkmak hem maddi hem de manevi uğraş istemektedir.

“Türkiye’de temel eğitimden sonra öğrencilerin yaklaşık %60’ı üst öğrenime devam etmemektedir. Hiçbir beceri kazanmadan mezun olan bu çocuklar sadece okur-yazar olabilmektedir. Bu durum ülkemiz için enerji kaybıdır. Bu sebeple eğitim programlarının bölgelerin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmeye

şiddetle ihtiyaç vardır.”¹⁰⁹ Gençlerin bu sınırlı sayıda (Her yıl 300.000–400.000) insan arasına girmesi de yeterli değildir, çünkü bu kata çıktıktan sonra onları önemli bir iş yarışı beklemektedir.

Eğitim sorunları ve tartışmaları hep bu iki kurum (ilköğretim ve yükseköğretim) üzerinde odaklanmıştır. Özellikle Cumhuriyet’in ilk yıllarında yapılan eğitim tartışmalarına baktığımızda bir kısım, üniversitelerde yapılması gereken değişiklikler üzerinde odaklanırken, diğer bir kısım ise ilköğretimde yapılması gereken değişiklikler üzerinde odaklanmıştır. Ancak çalışmamızın asıl konusu olan “ortaöğretim kurumları” gerek tarihte gerekse günümüzde göz ardı edilmiştir. Türkiye’de öğrenim aşamaları içinde en az gelişmiş olanı ortaöğretimdir. Liseler hala yeterli değildir. Örneğin Hakkârî’de 2005–2006 eğitim öğretim yılında okul eksikliğinden dolayı liselere kaydolamayan öğrenciler vardır.

Ortaöğretimde sistemli ve köklü değişikliklere gidilmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde günümüz ortaöğretim kurumlarının işlevini yerine getiren eğitim kurumları, 19. yüzyılın ortalarında açılan sultanilerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde devlet memuru ve üniversiteye öğrenci yetiştirmek amacıyla açılan bu okullar, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, 1925 yılında lise adını almıştır. 1950 yılına kadar geleceğin elitini yetiştiren ve çoğunlukla büyük şehirlerde açılan bu okullar, çok partili dönemden sonra ülke çapında yaygınlaştırılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde 1927 yılında sadece 19 lise varken, 1989–90 öğretim yılında bu sayı 1700’e çıkmıştır.¹¹⁰

Ortaöğretim programları için yapılan en önemli değişiklik öğrenim yılının 1952 yılında dört yıla çıkarılması, 1955’de tekrar üç yıla indirilmesi ve 2003’te tekrar dört yıla çıkarılmasıdır.

Ortaöğretim programlarında yapılmak istenen değişiklikleri özetleyelim: Osmanlı döneminden beri çeşitli değişimlere uğrayarak gelen ortaöğretim programı, Mili mücadele yıllarında Ankara Hükümetince iki defa değiştirilmek istenmiştir. Maarif

¹⁰⁹ OĞUZ, Orhan, OKTAY, Ayla, AYHAN, Halis, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Dem Yayınları, İstanbul, 2004, s:93

¹¹⁰ FİDAN, ERDEN, a.g.e., s:209

vekili Mehmet Vehbi zamanında Sultanilere “yeni medrese” adı verilmek istenmiş ve bir program hazırlanmıştır. Bu programda doğu kültürünü yansıtan izler bulunmaktadır. Örneğin müzik derslerinde nota yerine ilahi ve neşidelerin yer alması, din derslerine ağırlık verilerek İslam halkının öğretimi vb gibi Bu programın uygulanmasına geçilememiş kâğıt üzerinde kalmıştır. Yine 1922’de hazırlanmış ikinci bir program daha vardır ki bunun da uygulanmasına geçilememiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk lise programı olan 1924 müfredat programında, tarih dersi üzerinde durulmuş, tarih dersi programından saltanatla ilgili kısımlar çıkarılarak yerine Türkiye Devleti’nin kuruluşu ile ilgili konular eklenmiştir.

Cumhuriyet dönemi okul kuruluş sisteminde “ortaöğretim” en zayıf kalan alan olmuştur. II. Meşrutiyet’ten idadi, sultani gibi değişik adlarla devralınan ortaöğretim, 1924 yılında “ortaokul” ve “lise” olarak iki kısma ayrılmıştır. Öğrenim süresi de 3+3 olarak düzenlenmiştir.¹¹¹

Ortaöğretimin amacı ve görevleri: Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1) Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2) Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgili, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.¹¹²

Ortaöğretimin Amaçlarının Yıllar İçindeki Gelişimi:

“1 Mart 1922’de Gazi Mustafa Kemal, TBMM’nin birinci dönem, üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, ortaöğretimin amacını şöyle belirtmiştir: “...orta tahsilin gayesi, memleketin muhtaç olduğu muhtelif hizmet ve sanat erbabını

¹¹¹ CİCİOĞLU, Hasan, **Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim Tarihi Gelişimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. No:140Ankara, 1985,2.Baskı, s:341

¹¹² CİCİOĞLU, a.g.e., s:131

yetiştirmek ve tahsil-i âliye namzet hazırlamaktır. Orta tahsil dahi terbiye ve talim usulünün ameli ve tatbiki olması esasına riayet şarttır.

Lise ve Orta mektepler talimatnamesi (1927); liseler talebesini yüksek tahsile ihzar eyleyen mekteplerdir.

Lise ve Ortaokullar talimatnamesi (1944); Liseler öğrencisini yüksek okula hazırlayan okullardır.”¹¹³

Atatürk de ortaöğretimin amaçlarını şu şekilde belirlemiştir. “Ortaöğretimin amacı: yurdun gereksindiği türlü iş ve sanat sahiplerini yetiştirmek ve yükseköğretime aday hazırlamaktır.”¹¹⁴

Ortaöğretimin amaçları bu şekilde belirlenirken bu amaçların gerçeleştirilemediği, gerçeleştirilemeyeceği için ek eğitim kurumlarıyla bu eksiğin giderilmeye çalışıldığı ve bu ek eğitim kurumlarının sayılarının da giderek arttığını görmekteyiz. Liseler üniversiteye öğrenci hazırlama görevini dersanelere verirken, diğer yandan meslek edindirmenin işlevini de çeşitli kurslara ve seminerlere vermiştir. Bu durumda amaç ve görevlerinden uzaklaşmış ancak eğitim sistemimizin göbeğinde yer alan ortaöğretim kurumlarıyla karşı karşıya kalıyoruz. Günümüzde dersanelerin gerekli mi gereksiz mi olduğuna dair yapılan tartışmaların yerini yakın bir zamanda liseler gerekli mi gereksiz mi tartışmalarına bırakması olasıdır.

Eğitim sorunlarımızdan biri de, parasız eğitimden paralı eğitime doğru gidilmesidir. Bu durumu yalnızca özel okulların yaygınlaşması değil aynı zamanda devlet okullarının da para karşılığı eğitim verme eğiliminde olmaları da göstermektedir. Tam anlamıyla “paralı eğitim” değil ancak “para yardımcı eğitim” söz konusudur.¹¹⁵

Eğitim sistemimize yöneltilen en önemli eleştirilerden biri de eğitimin çok fazla biçimsel olduğudur. Dewey 1924’te ülkemiz eğitimi ile ilgili verdiği raporda bu konuya değinmiştir.

İki aylık incelemelerinin sonucu iki rapor vermiştir. Bu iki raporun göze çarpan sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

---

¹¹³ CİCİOĞLU, a.g.e., s:159-160

¹¹⁴ Atatürk’ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce Ve İstekleri, s:13

¹¹⁵ FUAT, a.g.e., s:28

1. Okul binaları ve donatımı ile okul mimarisi, yeni okulların önemli temellerinden birini oluşturduğu için, bu alanda birkaç uzman yetiştirmek için bütçeye ödenek konulmalıdır.
2. Öğretmen okullarında şubeler açarak gelecekteki uzmanları yetiştirmek gerekir.
3. Gezici kitaplıkların kurulması ve bu kitaplıklar için meslek bilgileri olan görevlilerin yetiştirilmesi için ödeneğe gerek vardır.¹¹⁶

Dewey'e göre bir Cumhuriyet'te okullar, mutlakıyla yönetilen ülkelerin okullarından büsbütün başka bir yöntem biçimi ve disiplin uygulamak zorundadır. Yalnızca emirler vermekle yetinmek, keyfi yönetim yapmak, öğrenciden körü körüne saygılı olmayı istemek, öğrenciyi bir halk hükümeti yurttaşı olarak yetiştirmeye elverişli bir yöntem değildir.¹¹⁷

Bu temel problemlerin dışında İlhan Tekeli şu temel problemler ve yetersizlikler üzerinde durmuştur.

- Türkiye'de öğretmen merkezli, belleme ağırlıklı bir eğitim anlayışı hakim olmaktadır.
- Öğrencinin yaratıcı kapasitesini geliştirmekten çok, bu kapasitelerini köreltmektedir.
- Eğitim yurttaşların küreselleşen dünyaya uyum kapasitesini arttırmak yerine, bu uyumu güçleştiren bir nitelik taşımaktadır.
- Eğitim sistemi öğretmenin kendisini yeniden üretmesine ve geliştirmesine büyük ölçüde kapalı kalmaktadır.
- Özellikle üniversite ve yüksek öğretim sisteminde yurttaşlarının eğitim talebini karşılayacak kapasitede yaratamamış, alt eğitim basamaklarında gençleri meslek dallarına yöneltme süreçlerini kuramamış olduğundan, Türk

---

¹¹⁶ DEWEY, John, a.g.e., s:147-148

¹¹⁷ DEWEY, John, **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1952, s:28

eğitim sisteminde tahribatı çok yüksek olan bir üniversite seçme sınavı sistemini geliştirmek durumunda kalmıştır.

- Bu sınav sisteminin yarattığı üniversiteye hazırlık dershanelerinin eğitim sistemi üzerinde çok yönlü tahripkâr etkileri bulunmaktadır.
- Üniversiteye hazırlık kursları piyasa koşullarında işleyen, aileleri kendi ekonomilerini zorlayan çok büyük kaynaklar ayırmak zorunda bırakan, ülkenin milli gelirinden eğitime ayırdığı kaynakların önemli ölçüde ziyan olmasına yol açan, eğitimdeki fırsat eşitsizliğini arttıran bir mekanizma haline gelmiştir.
- Öğrenciler arasında seçme işlevini getirirken, eğitim sisteminin büyük ölçüde kalite kaybına neden olan, öğrencilerin sadece imtihanındaki sorulara yanıt verme hünelerlerini geliştirirken, çok yönlü kapasitelerini geliştirmesinde engel teşkil eden bir sistemdir.
- Üniversite sınavına hazırlama kursları, eğitim sistemi içinde kaliteli öğretmenlerin dershaneler ya da kurslar sistemine geçmesine neden olmakta, Milli eğitim sisteminde bir kalite erozyonu ortaya çıkarmaktadır. Daha önemlisi lise öğretiminin son yılları öğrenci için bir angarya haline gelmekte, lise eğitimi anlamsızlaşmaktadır. Öğrencinin ilgisi sınav kapsamı içindeki konularla sınırlanmaktadır. Öğrencinin resmi eğitime ek zaman gerektiren kurslar öğrenciye boş zaman bırakmamakta, sanat alanında, spor alanındaki yeteneklerini geliştirmesini engellemektedir.
- Eğitim sisteminin toplumun çok yönlü eğitim gereksinimlerini karşılayacak, miktar, çeşitlilik ve kalitede bir arz kapasitesi yoktur.¹¹⁸

Öğrencisinden öğretmene, bakanından velisine kadar herkes eğitim sisteminin “ezberciliğe” dayandığından yakınmaktadırlar. Öğrenci soru sormamakta ve eleştirel düşünce yapısı kazanamamaktadır. Eğitim sistemimiz beynimizin sol kısmını çalıştırarak, mantıksal düşünme, ayrıntılı öğrenme, çizgisellik, sayılar ve analiz

---

¹¹⁸ TEKELİ, İlhan, **Eğitim Üzerine Düşünmek**, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 2004,2. Baskı, s:23–25

faaliyetleri üzerinde yoğunlaştığından, eğitim sistemimizde öğrencilerin hayal gücü pek gelişmemiştir. “Ancak bilgi birikimini ölçen ÖSS sonuçlarına baktığımızda liselerin belletme konusunda da başarılı olmadıklarını göstermektedir.”¹¹⁹

Eğitim sorunları büyüdükçe, aynı oranda büyüyen bir kurs sektörü de ortaya çıkmıştır. Ve bu kurs sektöründen geçmeden başarılı olmak olanaksız hale gelmiş ya da insanlara öyle kabul ettirilmiştir. Giriş sınavlarına hazırlık süreciyle okullar önemini yitirmeye başlamıştır.

Ayrıca sistemin bozulma nedenlerinden biri olarak İsa Eşme “yetiştirmeci eğitim” modeli yerine “yarışmacı eğitim” modelinin uygulanmasını göstermektedir.¹²⁰

Bu genel bilgilerin ışığında yüksek öğrenime gelene kadar pek çok sorun ve açmaz yaşanmakta, tüm sorunlar genel bir bütünlük içinde değil de tek tek ve birbirinden kopuk şekilde ele alındığından ve değişen siyasetlerle MEB amaç ve hedefleri ve de öncelikli projeleri değiştiğinden istenen gelişme, ivme ve motivasyon gerçekleşmemektedir.¹²¹

---

¹¹⁹OKÇABOL, Rıfat, *Cumhuriyet'in 75. Yılında Ortaöğretim Sistemimiz*, , Editör; Fatma GÖK, **75 Yılda Eğitim**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s:185

¹²⁰ EŞME, İsa, Cumhuriyet Gazetesi, 31. Temmuz.2004

¹²¹ SAYLAN, Türkan, **Yüksek öğretim Öncesi Eğitimin Durumu ve çözüm Önerileri**, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2004, s:16

3. SINAV SİSTEMLERİ TARİHİ

Bugünkü okul sistemi
her şekliyle ve özellikle yıllık sınıflar sistemi ve
üst okullara öğrenci seçme sistemiyle
tamamen iflas etmiştir.¹²²

P.PETERSON

Sınavlar, daha önce söylediğimiz gibi eğitim sistemimizin vazgeçilmez unsurlarıdır. Çalışmamızda üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler göz önüne alındığından bu bölümde 2006 tarihi itibarıyla ÖSYS olarak adlandırılan sınavın tarihsel arka planına bakacağız.

1950'lere değin çeşitli fakültelere girmek için sadece pekiyi ya da iyi dereceyle bitirilen lise diplomasını göstermek yeterliydi. Fakat 1955'ten sonra başvuran adayların sayısının üniversitelerin kapasitesini aşmaya başlamasıyla birlikte her fakülte ve yüksekokul kendi adaylarını sınavlarla kabul etmeye başladı. Bu sınavlar her üniversite ayrı ayrı uygulanmaktaydı. Ancak bu durum öğrencilerin üniversiteler arasında mekik dokumasına, sınavdan sınava koşuşturmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu'nun çabaları sonunda 1962-1963 öğretim yılında üniversiteye giriş sınavları merkezileştirilerek 1964 öğretim yılından itibaren yürürlüğe konuldu.¹²³

Anayasa 130. maddesinde yükseköğretim kurumlarına girişin kanunla düzenleneceğini öngörmüştür.

---

¹²² AYTAÇ, Kemal, **Çağdaş Eğitim Akımları Yabancı Ülkelerde**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976 s.56

¹²³ KAYA Yahya Kemal, a.g.e., s.255

Sınavın test usulü olarak bütün öğretim kurumlarında belirli şehirlerde (Ankara, İstanbul, Trabzon, İzmir ve Erzurum) belirli saatlerde aynı gün yapılmasına karar verildi.¹²⁴

Anayasanın yükseköğretim ile ilgili hükümlerine göre çıkarılan Yüksek Öğretim kanununda, öğrencilerin “Devlet” yüksek öğretim kurumlarına sınavla girecekleri hükmü yer almaktadır. (2547 sayılı ve 6 Kasım 1981 tarihli yükseköğretim Kanununun, 2880 sayılı ve 17 Ağustos 1983 tarihli kanunla değiştirilen 45. maddesi)

Aynı kanuna göre, bu sınavların esaslarını belirleme yetkisi Yükseköğretim kuruluna aittir. (2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değiştirilen 7/h ve 45. maddeleri)

Bu uygulamaya İTÜ ve ODTÜ dahil olmamış, kendi düzenledikleri sınavlarla öğrenci almaya devam etmişlerdir.

Merkezi sistem 1964–1967 yılları arasında Ankara Üniversitesi, 1967–1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesi ve 1974 yılında Hacettepe Üniversitesinin sorumluluğu altında uygulanmıştır.¹²⁵

“1964 yılında uygulanan Üniversiteye Giriş Sınavına kayıt olan öğrenci sayısı 33.701 olmasına rağmen, sınav sonucu 9.724 öğrenci üniversitelere girebilmiştir. İTÜ ve ODTÜ dahil edildiğinde toplam 12.000 öğrenci üniversitelere yerleşebilmiştir.¹²⁶ O dönemlerde başlayan sıkıntılara zamanında çözüm bulunamamış ve bu, üniversite sınavına başvuranlarla kabul edilenler arasındaki fark gün geçtikçe artmış, günümüzde bir milyonu geçmiş, iki milyona dayanmıştır. Haluk Yavuzer bu durumu şöyle özetliyor: “Bu yıl (1992) 900 bin genç, üniversiteye giriş sınavına girdi. Bu 900 bin gencin %24’ü, Açıköğretim dahil, yerleştirildi. Sadece istediği branşa yerleşen öğrenci %8 ile 9 mertebesinde. Bu çok hazin bir rakamdır. Lütfen düşününüz 900 bin kişinin %8’i istediği yere giriyor ve bunun gerisindeki grup, maalesef liselerimizi üniversiteye yerleştiren kurumlar olarak koşullandırdığımız için, liselerin fonksiyonunu sadece üniversiteye öğrenci yetiştiren birer kurum olarak planladığımız için, ellerinde bir takım

¹²⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 19.Mayıs.2006, s.1

¹²⁵ PALASLIOĞLU Arif, **Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurumlarına Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sistemi**, s.9

¹²⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 9.Temmuz.1964 s.1

birikmiş bilgi ve becerileri olmadığı için gençlerimiz şu anda ya bir sonraki seneyi bekliyor. İlgi alanında, bilgi beceri alanında bir takım aktivitelere girmediği zaman genç, maalesef toplum yararına değil, o enerjisini toplum zararına kanalize edebiliyor. Bu ben size söyleyeyim sadece bir yıllık birikim. Türkiye’de yıllardan beri hep %8’ler girdi, geri kalan %90’lar giremedi. Bu nedenle acil bir takım çözümler getirmemiz gerektiğine inanıyorum.”¹²⁷

Önceleri alanı sınırlı olan, sık sık başkan ve yer değiştiren merkezi sistem 1975 yılından itibaren bütün üniversiteleri ve akademileri kapsamına aldı ve sabit bir Üniversiteler Arası Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM) haline dönüşerek Prof. Dr. Altan Günalp’in başkanlığı altında çalışmalarına başladı.¹²⁸

1975 yılında uygulanan merkezi olarak gerçekleştirilen ÜSS (Üniversitelerarası Seçme Sınavı) tek aşamalı bir seçme yerleştirme sınavıdır.

1981 yılından itibaren iki aşamalı ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) ve ÜYS (Üniversitelerarası Yerleştirme Sınavı) sınav sistemine geçilmiştir. 1981 yılında merkezin adı da 2547 sayılı kanunla Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi olarak değiştirilmiştir.¹²⁹ Yine aynı kanuna göre “Yükseköğretim kurulunun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yüksek öğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavlar hazırlamak ve yapmak, değerlendirmek ve öğrenci adaylarının yüksek öğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlamak görevleri, YÖK’e bağlı ÖSYM’ye verilmiştir.”¹³⁰

1982 yılından itibaren ÜSS ve ÜYS yerini ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) ve ÖYS’ye (Öğrenci Yerleştirme Sınavı) bırakmış ve aynı sene sistemde de bir değişikliğe gidilerek üniversite adaylarının ortaöğretim süresindeki başarılarını gösteren ek puanlarının ÖSS ve ÖYS sınav sonuçlarına eklenmesi uygulaması başlatılmıştır.¹³¹

1999 yılında sınav sistemi değiştirilerek tek aşamalı sınav sistemi olan ÖSS uygulamasına geçilmiştir.

---

¹²⁷ Türkiye’de Ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri, Seminer 14 Ekim 1992, İstanbul Ticaret Odası Yayınları s.100

¹²⁸ KAYA Yahya Kemal, a.g.e., s.255

¹²⁹ KAYA, a.g.e., s.255

¹³⁰ Hazırlayan: PAYASLIOĞLU, a.g.e., s.5

¹³¹ Hazırlayan: PAYASLIOĞLU, a.g.e., s.11

2005 yılında alınan kararla 2006 yılında uygulanılacak sınavın Üniversiteye giriş sınav sistemi değiştirilmiş ve tek oturumda olmasına karşılık, ikili sınav sistemi bir arada uygulanmaya başlanmıştır. Yine gerekli alt yapı oluşturulmadan uygulamaya konulan yeni sınav sistemi, öğrencilerin başarısızlığıyla sonuçlanmıştır. Sınav hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan çok sayıda öğrenci kendi bölümlerinden sıfır puan almışlardır.

BÖLÜM III

1. TÜRKİYE’DE DERSHANE VE DERSHANECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Okul, yaşanacak ve bilgi sahibi
olunacak bir makinedir,
ama çocukları ve velileri cezbeden
renkli oyuncaklarla dolu
bir süpermarket değildir.¹³²

RAINBIRD

Yerli ve yabancı, gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulmuş olan ve Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimi altında bir ücret karşılığında hizmet veren öğretim kurumlarının hepsine birden özel öğretim kurumu denilmektedir.

625 sayılı Özel öğretim kurumları kanununda özel öğretim kurumları “okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumları ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar çeşitli kurslar, dershaneler, öğrenci etüd merkezleri, biçki dikiş kursları vb. kurumlar olarak ifade edilmekte, bu kurumların amaçları ise aynı kanunun ikinci maddesinde “Bu kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak Türk Milli Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkân verecek yatırımlar yapmak üzere gelir sağlayabilirler.” denilmek suretiyle belirlenmektedir.

---

¹³² ÖZKAYA, Necdet, **Türkiye’de Ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri**, Seminer 14 Ekim 1992, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, s.32

625 sayılı kanunun hükümleri çerçevesinde ülkemizde faaliyette bulunan özel öğretim kurumlarını aşağıdaki şekilde sınıflamak mümkündür.¹³³

1. Özel Okullar
2. Özel Dershaneler
3. Özel Kurslar
4. Öğrenci Etüd Merkezleri
5. Motorlu Taşıt Sürücü Kursları

Ülkemizde, özel hocalardan ders alma geleneği çok eski zamanlara dayanan bir eğitim anlayışı olmasına karşın, özel eğitim kurumlarının mazisi ülkemizde 125–130 yıllıktır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1909 Maarif-i Umumiye Kanun Tasarısında Özel Öğretime geniş ölçüde yer verilerek bu devirde çıkarılan mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'nde (1915) Türk Özel Öğretimini teşvik edici tedbirler getirilmiştir.¹³⁴

Cumhuriyetin ilanından sonra çıkarılan kanun ve yönetmeliklerle Lozan Antlaşmasının teminatı altında bulunan azınlık ve yabancı okullar dahil bütün özel okullar, resmi okullara uygun şekilde, eğitim ve öğretimde birlik ve bütünlüğe kavuşturulmuştur.

Bu özel eğitim kurumları içinde dershanelerin varlığı Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanmasına rağmen, sayılarının hızla artarak yayılmaları 1960'lı yıllardan sonra gerçekleşmiştir.

Özel dershanelerin doğup yaygınlaşmasına yol açan başlıca nedenler şu şekilde özetlenebilir;

- Özellikle ilk ve orta öğretimde sınıfların kalabalıklaşması yüzünden öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ilgilenememeleri, araç gereç, laboratuvarları kullanamamaları, ikili, üçlü öğretim nedeniyle eğitimin niteliğinin düşmesi.
- Öğretmen dağılımının bölgelere ve okullara göre farklılık göstermesi.

---

¹³³ ÖZKAYA, a.g.e., s.9

¹³⁴ ÖZKAYA a.g.e., s.8

- Öğretmenlerin yetiştirilmeleri vs. nedeniyle farklılık göstermeleri.
- Bazı okullarda derslerin boş geçmesi veya derslerin yetersiz elemanlarca doldurulması.
- Giriş sınavı ile öğrenci alan okulların kontenjanlarının artan talep karşısında sınırlı kalması ve buralara girişin her yıl daha da güçleşmesi.
- Okullarda kullanılan sınav tekniği ile seçme sınavındakilerin farklı olması nedeniyle öğrencilerin bunları öğrenme ihtiyacı duymayışları.
- Giriş sınavlarının içeriği ile okullarda kazandırılan bilgiler arasında özdeşlik bulunmayışı.
- Farklı programlardan geçen lise öğrencilerinin üniversite giriş sınavında aynı sorulara tabi tutulması.
- Velilerin çocuklarını daha iyi yetiştirebilmek için gittikçe daha güçlü bir arzu duymaları.
- Gittikçe zorlaşan üniversiteye girişin en önemli yolunun puanları yükseltici teknikleri ve bilgileri kazanmak olarak görülmesi.¹³⁵

Bu sıralanan nedenlerde göze çarpan unsur eğitim sistemimizin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilen sınavlar ve bu sınav sistemine hazırlık unsurudur.

Başlangıçta yetişkinler için yabancı dil, sanat, ticaret ve ev ekonomisi alanlarında kurslar düzenleyen özel dersaneler 1930'lerden sonra öğrenci yetiştirmeye yönelik kurslar da düzenlemişlerdir. 1950'lerden sonra eğitim sisteminin her kademesinde giderek artan öğrenci sayısı ile dengeli bir biçimde okul ve öğretmen sayısının arttırılmayışı eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkileyen unsurlardan biri olarak ortaya çıkınca talebin çok artması üzerine özel dersaneler artık tümüyle öğrencileri yetiştirme çalışmalarına yönelmişlerdir. Özel dersaneler 1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve ilgili yönetmeliklere tabi olmuşlardır. Bugün 1984 tarihli ve 3035 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa tabidirler.¹³⁶

---

¹³⁵ AKYÜZ, a.g.e., s.416

¹³⁶ AKYÜZ, a.g.e., s. 416

Bu yıl eğitim sistemimizde yapılan liselere giriş sistemindeki değişiklikten dolayı önümüzdeki yıllarda dersane sayılarının katlanarak artması ve dershaneye devam edecek öğrenci yaşının da giderek düşmesi beklenmektedir. Liselere Giriş Sınavıyla birlikte, Orta Üçüncü sınıf öğrencileri için dershaneye gitmek neredeyse zorunlu hale getirilmiştir.

Dershaneler kurulmaya başladıkları ilk dönemlerden bu yana tartışmalara konu olmuştur. Genel olarak bahsedecek olursak bir taraf dershaneleri eğitim sistemimizin handikapı olarak görürken, diğer bir taraf ise dershaneleri eğitim sistemimizde eksiklikleri gideren eğitim kurumları olarak görmektedir.

Bu tartışmalar sonucu, 1980'lerin başında dershanelerin kapatılması gündeme gelmiştir. Bu tartışmaların gündemde olduğu yıllarda Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının hazırladığı bir raporda şöyle denilmektedir.

Özel dershanelerin kapatılmalarının gündemde olduğu yıllarda Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının hazırladığı bir raporda ise şöyle denmektedir.

- Özel dershaneler genellikle büyük kentlerde açıldıklarından fırsat eşitliğini (kırsal yöredeki öğrencilerin lehine) zedelemektedirler.
- Eğitim öğretimi ticaret metaı yapmakta, aşırı kar elde etmektedirler.
- Resmi okullardan tecrübeli ve nitelikli öğretmenleri yüksek ücretlerle çekip almakta, okullardaki eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedirler.
- Sınavlarda başarı sıyrının kendilerinde olduğu kanısını uyandırarak, öğrencilerin okul ve öğretmenlerinden soğumalarına neden olmaktadır.
- Zaman zaman da kaçak olarak okullardaki öğretmenleri de çalıştırdıklarından bir yandan öğretmenlerin ders yükünü arttırıp onları yormakta öte yandan bu öğretmenlerle öğrencileri özel dershanelerde karşı karşıya geldiklerinden öğrenci- öğretmen ilişkilerinin temeli olan saygı bundan zarar görmektedir.

- Öğrencilerin adeta şartlanmışçasına, bu kurumlara da gitmeleri, onların yükünü arttırmakta, öğrenme kapasitelerini aşırı ölçüde zorlamaktadır.¹³⁷

1981 hükümet programı “eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları” gerekçesiyle uzun dönemde özel dersaneleri kapatmayı ilke edinmiş ve 16 Haziran 1983 tarihli ve 2843 sayılı kanun, bunların 1 Ağustos 1984’te kapatılacağını öngörmüştür. Ancak 11 Temmuz 1984 tarihli ve 3035 sayılı kanun özel dersanelerin varlıklarını sürdürmelerine ve yenilerinin açılmasına izin vermiştir. 1984’de tekrar canlandırılan bu dersanelerin kuruluş amacı, öğrencileri zayıf oldukları derslerden yetiştirmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek ayrıca bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak olarak açıklanmıştır. Bu kanundan sonra özel dersanelerin sayısı hızla artmıştır. 1983’de ülkede 174, 1985’de 315 özel dersane varken bu sayı 1987’de 534’e, 1988’de 662’ye ulaşmıştır.¹³⁸ Sn dokuz yılda dersane sayısı %154 artarken öğrenci sayısı ise %198 artmıştır. 2004–2005 öğretim yılında 2984 dersaneye 784565 öğrenci devam etmiştir. 2005-2006 eğitim öğretim yılında ise dersane sayısı 3650’ye çıkarken, öğrenci sayısı ise 925299’a çıkmıştır.

Bugün 1984 tarihli 3035 sayılı kanuna tabi olan dersanelerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizin her şehrinde, şehrin her bölgesinde bazen bir apartman dairesinde, bazen bir apartman katında, bazen de bahçeli büyük bir okul görünümüyle karşımıza çıkmaktadır.

Dersanelere 1980’li yılların başlarında yöneltilen eleştirilere karşı Özel dersane temsilcilerinin görüşleri ise şu şekildedir;

- Pek çok öğretim kurumunun farklı amaç ve öğretim programlarının bulunduğu, eşit koşullarda yetişme olanağı bulunmayan yüz binlerce öğrenciye tek öğretim programı uygulayarak eşitlik yaratmaya çalıştıklarını,
- Genelde orta ve dar gelirli ailelerden gelen öğrencilere hizmet götördüklerini,

---

¹³⁷ AKYÜZ a.g.e., s. 418–420

¹³⁸ AKYÜZ, a.g.e., s.416

- Bazı büyük kentlerde toplanmayıp tüm illere dağıldıklarını, ileri sürülen iddiaların yanlış olduğunu,
- Deneyimlerini kitap halinde yayınlarak dershanelere gidemeyen fakir öğrencilerin yararlanmalarını sağladıklarını,
- Binlerce fakir öğrenciyi bu kurslardan ücretsiz yararlandıklarını,
- Ödedikleri vergi ile hazineye gelir sağladıklarını,
- Çalıştırdıkları personelle devletin istihdam politikasını rahatlattıklarını,
- Üniversite sınavlarını kazanamayan veya beklemeli yüz binlerce öğrenciyi kötü etkilerden kurtardıklarını, belirtmişler, böylece dershanelerin kapatılması durumunda bazı sakıncaların doğabileceğine işaret edilmiştir.

Ayrıca dershaneler kendilerine yöneltilen eleştirilere rağmen ve bu eleştirilere karşı daha sağlam durabilmek için Özdebir, Güvender, Töder gibi ortak çatılar altında birleşmişlerdir. Bu güç birliği onların seslerini daha rahat duyurmalarını sağlamıştır.

Dershane temsilcileri, bu birliklerden güç alarak kendilerine yöneltilen olumsuz eleştirilere karşı şu çözüm önerilerinde bulunmuşlardır;

- Özel dershanelerin olmadığı yörelere yayınlar göndermek.
- Her özel dershanenin kontenjanına uygun, daha çok öğrenciyi ücretsiz kurs vermek.
- Dershanesi bulunmayan yerlere de şubeler açmak.
- MEB’ca düzenlenecek her çeşit eğitim hizmetlerine; personel, tesis, araç ve gereçlerle katılmak.

Milli Eğitim Bakanlığının bu konu hakkındaki görüşleri ise şu şekildedir;

- Öğretim kurumlarının verdiği bilgilerle üniversiteye giriş sınavları arasında uyumun sağlanamadığı,
- Hızlı nüfus artışının sınıf mevcudunu çoğalttığını ve bu durumun eğitimi olumsuz yönde etkilediği, yatırımların yeterli olmadığı,

- Öğretmenlerin yurt düzeyindeki dağılımının illere ve il içinde bulunan okullara göre büyük farklılıklar gösterdiği,
- Okul ve seçme sınavları arasındaki sınav tiplerinin farklı olduğu,
- Menşeleri, yetişme ortamları bakımından öğretmenler arasında farklılıkların olması nedeni ile bilimsel yönden de eşit olmadıkları,
- Bazı okullarda derslerin boş geçmesi veya önemli kısmının meslek erbabı olmayanlarca doldurulması,
- Fizik, Kimya, Biyoloji ve Yabancı Dil gibi uygulamalı dersler için okullarımızda gerekli araç ve gereçlerin yetersiz olması,
- Birçok okul programının zamanında bitirilememesi,
- Okul dışından sınava girecek öğrenciler için devlet okullarında onların yetiştirilmesini sağlayacak bir sistemin bulunmayışı,
- Farklı program uygulayan liselerden mezun olan öğrencilerin “Giriş Sınavı”nda aynı sınava tabii tutulmaları¹³⁹

Bütün bu çözüm önerileri ve tartışmalar ışığında özel dershanelerin günümüzde çalışma alanları;

- Zayıf oldukları derslerden yetiştirmek ve bilgi seviyelerini yükseltmek
- Bir üst okulun giriş imtihanları ile okul dışından bitirme imtihanlarına hazırlamak.
- Belli alanlarda ilerlemek maksadıyla araştırma ve inceleme yapmak, ilgi ve istidatları doğrultusunda ihtisaslaşmak isteyen öğrencilere gerekli imkân ve ortamı sağlamak, bu gibi öğrencileri tespit ve teşvik etmek maksadıyla açılan kurumlardır.¹⁴⁰

---

¹³⁹ ÖZTÜRK, Turan, **Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Özel Dershanelerin Yeri, Gelişmesi ve Fonksiyonları (Aydın Körfez Dershaneleri Örneğinde)**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 1994

¹⁴⁰ ÖZKAYA, a.g.e., s.10

Hacettepe Üniversitesince yapılan bir araştırmaya göre; öğrenciler aşağıdaki nedenlerden dolayı özel dersanelere devam etmektedirler.

- Okulda okudukları derslerden daha yüksek not almak.
- İlköğretimde verilen bilgilerin iyi bir liseyi, lisede verilen bilgilerin de iyi bir üniversiteyi başarı ile bitirmede yeterli temel alt yapıyı oluşturmadığı kanısındaki öğrenciler dershanedeki bilgilerini genişletip pekiştirme imkânını elde etmektedir.
- Ö.S.Y.M.ce yapılan sınavlar, öğrencinin derslerden edindiği akademik bilgileri ve zihinsel gücü ölçmeye yönelik sınavlardır. Bu sınavlarda alınan yüksek puanlar iyi bir üniversiteye girme birinci derecede dikkate alındığı için dershanede Ö.S.S. sınavına, hazırlanma imkânını sağlamakta ve hedeflediği branşa girme şansını artırmaktadır.
- Özel dersaneler hem akademik bilgiyi pekiştiren hem de zihinsel gücü artıran eğitim kurumları olma yanında öğrencilere ve yetişkinlere rehberlik servisi ve uzman katkısıyla sosyal konularda da eğitim hizmeti vermektedir.
- Dershanelerde öğrencilerin okullarından aldıkları bilgilerin üstüne yeni bilgiler ilave edilerek başarı kapasitelerinin daha üst sınıra çıkarıldığı göz ardı edilemez.¹⁴¹

Dershanelerin Faydaları;

- Öğretmenlere çalışabilecekleri farklı bir sektör sunmaları
- Öğrencileri eğitim sistemin beklentileri doğrultusunda sistemli bir şekilde çalıştırmaya alıştırmaları.
- Dershanelerin hazırladıkları öğrenci sayısı arttıkça ÖSS’de yapılan net soru sayısının da arttığı gözlenmiştir.

---

¹⁴¹ Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2000, s. 19

- Öğrencilerin, okulda yeterli olmayan rehberlik hizmetlerinden dersanelerde faydalanabilmeleri ve bu hizmet sayesinde problemlerin çözülerek aileleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesi.
- Okuldan farklı bir boyutta yaşanan öğrenci öğretmen ilişkisi.
- Kullanılan kaynakların çeşitliliği ve genişliği.
- Gençlerin başarısızlık karşısında yılmamasını sağlayarak onlara ümit vermesi.

12. Milli Eğitim Şurası çalışmaları sonucunda alınan kararlar arasında dersanelerin teşvik edilmeleri kararı alınmıştır.

Yaygın görüşe göre dersaneler ülkemiz eğitim sistemine has bir kurumdur. Ancak bu yaygın görüş geçerli değildir. Zira birçok ülkede bizdeki dersanelerin fonksiyonlarını yerine getiren değişik adlarla paralı eğitim kurumları vardır. Örneğin Japonya’da öğrenciler üniversiteye girmek için bekler ve bir çeşit hazırlık okulunda üniversiteye hazırlanırlar. Bu yüzden Japonya eğitim sisteminde okulların birbirini takip eden sıralaması 6-3-3-X-4 olarak, ya da 6-3-X-4-X-4 şeklinde formüle edilir. Bu X’ler sınav hazırlığı için harcanan yılı ya da yılları ifade etmektedir.¹⁴²

Dersaneler özellikle 1985 yılından sonra “diploma vermeyen okul” disiplinine ulaştırılmıştır. Sayıları da gün geçtikçe azımsanmayacak bir şekilde artmaktadır. Araştırma sonuçlarında, özellikle fen ve matematik derslerinde öğrenci başarısını arttırdığı ortaya çıkmıştır. Ancak eğitim eşitliği ve fırsatı geniş perspektifinden bakıldığında, yetişmenin örgün eğitimin bu amaçlarla kurulmuş okullarında sağlanması beklenir, olması gereken de budur.

Dersaneler eğitim öğretim kurumlarına paralel ve eş bir sayıda artış sergilemekten ve gittikçe genişleyen bir boşluğu doldurmaktan çok, öğrencinin özel durumundan kaynaklanan eksiklikleri gidermek için var olan sınırlı sayıdaki destek kurumları olarak var olduklarında o ülkede ciddi bir eğitim sorunu yok ya da aşılmış demektir.

---

¹⁴² ERDOĞAN, a.g.e., s:123

2. TÜRKİYE'DEKİ DERSHANELERİ TEMEL EĞİTİM SORUNLARIMIZIN NERESİNE YERLEŞTİREBİLİRİZ?

Eğitimin ticaret haline dönüştürüldüğü bir toplumda beklenen insanların yetiştirilebileceğini düşünmek fazla iyimserlik olur.¹⁴³

YAHYA KEMAL KAYA

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki; hiçbir kurum özellikle de hiçbir eğitim kurumu, toplumda bir ihtiyaç karşılamıyorsa, ya da bir işlevi yoksa varlığını sürdürülemez. Dershaneler toplumda, özelde eğitim sistemimizde ihtiyaçları karşılayıp eksikleri kapattığı (kapatmaya çalıştığından) dolayı varlığını sürdürme gelmiştir.

Ülkemizde 1960'lı yılların başında uygulamaya koyulan üniversiteye giriş sınavı, şimdilerde eğitim sisteminin kaçınılmaz bir parçası olan dershaneleri de beraberinde getirmiştir, başlangıçta üniversite seçme sınavı olarak adlandırılan sınav ilk olarak uygulandığında yaklaşık 35.000 öğrenci başvurmuş, bunlardan ancak 12.000'i üniversitelere yerleştirilebilmiştir. Başvuranlarla yerleştirilenler arasındaki bu büyük uçurum önemli bir sorun olarak görülmüş ve yetkililer buna en kısa zamanda çözüm bulacaklarını ve öğrencilerin açıkta kalmayacağını beyan etmişlerdir. Ancak zamanında çözüm bulunamadığı için bu sayı zaman içerisinde yeni mezunlara kazanamayan öğrencilerin de eklenmesiyle katlanarak artmıştır. 1970'li yıllardan başlayarak seçme sınavlarının önemi artmış, gelişmeyi ve yetiştirmeyi esas alması gereken eğitim, sınavlara hazırlamaya yönelmiştir. Bu durumda öğrenciler arasında bir rekabet ortamı yaratılmıştır. Dershanelerin var olmaya başlamaları da, temellerinin atılması da bu sınav ortamında gerçekleşmiştir. Sınırlı sayıda üniversite kontenjanı için rekabet eden gençler

---

¹⁴³ KAYA, a.g.e., s. 264

dershanelerden yardım almaya başlamışlar, özel dersaneler üniversiteye giremeyen ya da girdikleri fakülteleri benimsemeyen gençler için çıkış noktası olarak görülmüştür.

Başlangıçta sisteme yardımcı olmak amacıyla kurulan dersaneler zamanla sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Yine başlangıçta yalnızca üniversite sınavına öğrenci hazırlayan dersaneler hizmetlerini daha da genişleterek ilköğrencilerine kadar ders vermeye başlamışlardır. Dersanelerin bu konuma gelmesiyle birlikte sınavın, hatta eğitimin, konu olduğu her tartışmada dersaneler de bu tartışmaların odağında yer almışlardır.

Daha önceki bölümde belirttiğimiz gibi dersanelerin kurulmaya ve daha sonra yayılmaya başladıkları dönemde bu kurumların kaldırılıp kaldırılmamaları tartışma konusu olurken, günümüzde kaldırılmaları bir kenara bırakılarak eğitim sistemimizdeki yerleri tartışma konusu olmaktadır. Bir kısım düşünür ve araştırmacı, dersaneleri eğitim sistemimizin “ur”u olarak görürken, diğer bir kısım ise eğitim sistemimize dışarıdan bir takviye ve yardım olan “aşı” olarak görmektedir.

Özel dersanelere neden ihtiyaç duyuldu ya da ne gibi fonksiyonları yerine getiriyorlar? O halde öncelikle dersanelerin eğitim sistemimize ne gibi katkıları olduğunu incelemek yerinde olacaktır.

Dersaneler, sistemin istediği öğrenciyi yetiştirmeyi kendilerine görev edinmişlerdir. Sistem, özellikle 1970’lerden sonra sınav odaklı, sınavlara hazırlanan öğrencilere yönelik olan eğitim tarafında olmuştur. Bu da sınav için çalışan, sınavda çalışacak konulara ağırlık veren, bu konuları ezberlemeye yönelen ezberci bir öğrenci tipinin oluşmasına neden olmuştur. Dersanelerin bu öğrenci tipini oluşturdukları yönündeki eleştiriler yersizdir, çünkü bu öğrenci tipini dersaneler değil, sistem oluşturmuştur. “Üniversiteye giriş sisteminin eseri olarak ortaya, büyük bir maratonun koşucusu niteliğinde “dershane öğrencisi” öğrenci tipi çıkmıştır. Üniversite kapısındaki öğrencilerimiz hayatında ÖSS’den daha önemli bir şey olmayan, sosyal hayattan tecrit edilmiş, günün büyük bölümünü sınav hazırlığına hasretmiş, bir test makinesine dönüşmüş, dershaneye yıllarca devam edip etüt, kurs, özel ders almış bir tip oluşturmaktadır. Çizilen profil, varlığını ve bütün çabasını sınava adanmış bir kişiliğe

aittir.”¹⁴⁴ Yine bazı insanlar ÖSS’nin var olma nedenini dershanelere bağlamaktadır. Ancak unutulmaması gereken husus ÖSS’yi dershaneler değil, dershaneleri ÖSS var etmiştir. Dershaneler olmasaydı öğrenciler yine ÖSS için mücadele ediyor olacaktı, fakat bu sefer bu ihtiyaca cevap vermek için farklı kurumlar kurulacaktı.

Dershanelerin okulda yetersiz eğitim alan öğrencilerin bu eksikliğini kapatarak sınavlarda daha başarılı olmasını sağladığını inkâr edemeyiz. Yapılan araştırmalar dershanelerin sayısının artması ve ülke genelinde yaygınlaşmaya başlamasından itibaren üniversiteye giriş sınavında yapılan cevap netlerinin arttığını göstermektedir. Yine net sayısındaki artışlardan dolayı sınav sorularının her geçen yıl daha da zorlaştığını söylemek gerekir.

Dershanelere devam eden öğrencilerin profiline baktığımızda her seviyede öğrencinin olduğunu görürüz. İstanbul’da 55’e yakın lise müdürünün katıldığı iki günlük hizmet içi eğitim seminerinde, müdürler liselerdeki eğitim niteliğinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. (www.ntvmsnbc.com, 7 Kasım 2001) ÖSS sonuçları da bu yetersizliği doğrulamaktadır. 1998 ÖSS sonuçlarına göre, liselerden o yıl mezun olanların %80’i ve 1093 lise birincisi hiçbir yeri kazanamamıştır. 2000 yılında yapılan ÖSS’de, kimi illerde lise mezunlarının çoğunluğu, açıköğretim fakültesine başvurabilmek için gerekli alt puana dahi ulaşamamıştır.¹⁴⁵

ÖSS 2001 sonuçları da orta öğretim ve eğitim sistemimiz açısından umut verici değildir. Bu sınavdaki ortalama doğru yanıt sayısı, 90’ar soruluk sayısal bölümde 11,94 ve sözel bölümde ise 33,3 olmuştur. Bu ortalamalar, ÖSS’de yüksek puan alanların çoğunun dershaneye gittiği de göz önüne alındığında, ortaöğretimin öğrenciyi ÖSS’ye bile hazırlayamadığının göstergesidir.¹⁴⁶

İlk kez sınava girenlerin %64’ünün başarısız olması ortaöğretimin sisteminin genel niteliğini gösteren bir ölçüdür. Sınavlarda eski mezunların daha yüksek oranda

---

¹⁴⁴ TED Üniversiteye Giriş Sistemi Araştırması ve Çözüm Önerileri; Ankara 2005, s: 14

¹⁴⁵ OKÇABOL Rıfat; Türkiye Eğitim Sistemi, Ütopya Yayınevi, Ankara 2005, s: 248

¹⁴⁶ OKÇABOL a.g.e., s: 249

başarılı olması ise onların ek bir hazırlıktan geçtiğini ve daha da uzun süre dershaneye devam etmiş olduklarını akla getirmektedir.¹⁴⁷

Türk Eğitim Derneği'nin 2005 yılında yapmış olduğu bir araştırmada “Dershanede aldığınız eğitimle okuldaki eğitimi karşılaştırdığınızda hangisini daha kaliteli buluyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar şu şekilde dağılım göstermiştir:¹⁴⁸

Dershanede aldığımız eğitimle okuldaki eğitimi karşılaştırdığınızda hangisini daha kaliteli buluyorsunuz?	Anket türü			
	Lise son sınıf öğrencileri	Lise mezunları	Üniversite öğrencileri	Öğretmenler
Cevapsız	% 22.9	% 1.2	% 9.2	% 3.9
Dershanedeki eğitim her bakımdan kaliteli	% 43.7	% 65.0	% 33.6	% 42.2
Okuldaki eğitim her bakımdan kaliteli	% 6.0	% 2.8	% 10.3	% 5.3
Dershanede sadece sınav tekniği öğretiliyor	% 16.8	% 19.5	% 31.5	% 30.7
Okulda sadece ham bilgi veriliyor	% 5.7	% 6.6	% 7.6	% 12.1
Hiçbiri	% 4.9	% 4.9	% 7.8	% 5.8
Toplam	% 100	% 100	% 100	% 100

Dershaneler farklı seviyelerdeki öğrencileri sınıflandırarak aynı sınav için hazırlamaya çalışmaktadır. Okuldan kimi zaman hiçbir şey öğrenmeden gelen, derslerde hiç temeli olmayan öğrenciye dahi sınavı kazanabileceğine inandırarak öğrencinin güveninin yerine gelmesini sağlar.

Test sisteminden uzak bir eğitim sistemiyle yetişen öğrencilere test sisteminin inceliklerini öğretmek sınavda daha başarılı olmalarını sağlar.

Özellikle son dönemlerde okullarda şiddet ve saldırganlığın gözle görünür bir biçimde arttığı gözlemlenmiştir. Bu noktada okullarda öğretmen-öğrenci ilişkileri, özellikle de rehberlik hizmetleri çok önem kazanmaktadır. Ancak okullarımızda yeterli rehberlik hizmeti sunulmamaktadır. Bin ya da daha fazla öğrenciyle bir rehber öğretmen ilgilenmektedir. Bu durumda verimli bir rehberlik hizmetinden söz etmek olanaksız hale gelmektedir. Ancak dershanelerde gerek öğretmen-öğrenci ilişkileri, gerekse rehberlik hizmetleri bu eksikliği kapatabilme imkânı sunmaktadır. Sorunsuz

¹⁴⁷ OKÇABOL a.g.e., ss: 249–250

¹⁴⁸ TED, a.g.e., Tablo: VI / 42

görünen birçok öğrenci problemlerini dersane rehber öğretmeniyle paylaşabilmekte ve sorunlar büyümeden halledilebilmektedir.

Dersane sahiplerinin ve yöneticilerinin dersanelere yöneltilen eleştirilere verdikleri cevap, dersanelerin öğrencilere fırsat eşitliği sağladığı yönündedir. Eğitim olanaklarının eşit olarak dağıtılmadığı bir ülkede, herkese eşit olarak sunulan sınavda dersanelerin okulda eksik kalan bilgileri tamamlayarak öğrencilere fırsat eşitliği sağladığı yönündedir. Ancak bu, fırsat eşitliği mi sağlıyor yoksa bu eşitliği daha çok bozuyor mu tartışması hala devam etmektedir.

Öğrenciler okul saatleri dışındaki gün ve saatlerde özel dersanelerde etüt çalışmalarına, etap sınavlarına ve deneme sınavlarına katılarak bilgi seviyelerini tekrar kontrol etme imkânına sahip olmaktadır ve bilgilerini bu şekilde de pekiştirmektedirler.¹⁴⁹

Ancak dersanelerin bu fonksiyonları yerine getirmesi, daha önce de belirttiğimiz gibi, eleştiri oklarına maruz kalmasına engel olamamıştır.

Dersanelerin eğitim sistemimizde sorun olarak görülmesinin en temel nedenlerinden biri ticari bir kurum olma özelliği taşımalarıdır. Özel dersaneler, parası olan öğrenciyi sınavlarda daha başarılı yapma işlevi görmesi bağlamında eleştirilmektedir. Dersanelere harcanan milyarlar eğitim sistemimizin kanayan bir yarası olarak göze çarpmaktadır. Eğitim sistemimiz üretmeden, yalnızca tüketen dersaneler için harcanan milyarlar yüzünden kan kaybetmeye devam etmektedir. Bu kan kaybı TED'in 2004 yılında çalışmalarına başladığı ve 2005 yılında **Türkiye'de Üniversiteye Giriş Sistemi Araştırması ve Çözüm Önerileri** başlığıyla kitaplaştırılarak kamuoyuna sunulan araştırmada gözler önüne serilmektedir. TED'in bu çalışması insanların dersane sektörüne, tabiri caizse akıttığı paraları ortaya koymuştur.

TED'in araştırma sonuçlarına göre, 2004 yılında ÖSS'ye giren öğrencilerin üniversite kapısına gelene kadar hazırlık için yaptığı harcama tutarı 8,4 milyar dolar iken, bu sayı 2005 yılı için 9,2 milyar dolara yükselmiştir.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2000, s. 19

¹⁵⁰ TED, a.g.e., s. 14

Üniversite hazırlık sisteminin toplumumuza maliyeti şu şekilde özetlenmektedir:

1. Üniversite kapısına gelene kadar kişi başına yapılan ÖSS harcaması 2004 yılında ortalama 4708 dolardır. Bu rakam 2005 yılında 5322 dolardır.
2. 2004 yılında bir yıllık ÖSS hazırlık harcamaları, 2.99 milyar dolar iken; 2005 yılında ise bu rakam 3.221 milyar dolardır.
3. 2004 yılı rakamlarına göre öğrenci başına yıllık ÖSS harcaması, 1646 dolardır. 2005 yılı rakamlarına göre ise öğrenci başına yıllık ÖSS harcaması 1861 dolardır.
4. 2004 Mali yılında bütçeden YÖK'e ayrılan pay 2.635 milyar dolardır. 2005 Mali yılında bütçeden YÖK'e ayrılan pay 3.865 milyar dolar iken 2006 yılında ise YÖK için ayrılan pay 4.330 milyar dolardır.
5. YÖK tarafından yapılan hesaplama göre; öğrenci başına harcama yılı cari fiyatlarıyla 2004 yılında 1398 dolar, 2005 yılında ise 1898 dolardır.
6. 2004 yılı itibarıyla üniversite kapısındaki öğrencilerin ÖSS gideri olarak harcadığı tutar aynı yılki YÖK bütçesinin 3 katıdır. 2005 yılı itibarıyla üniversite kapısındaki öğrencilerin ÖSS gideri olarak harcadığı tutar aynı yılki YÖK bütçesinin 2 katından fazladır.¹⁵¹

Dünya Bankası'nın eğitim sektörü hakkında hazırladığı raporda dersane sayısının nerdeyse okul sayısına ulaştığı vurgulanarak, sınav sisteminin eğitim ve öğretimi tüm amaçlarından saptırdığı, en büyük kişisel harcamaların sınava hazırlık sektörüne yapıldığı belirtilmiştir.¹⁵²

Yapılan harcamalara bakıldığında, harcamaların özel harcamalar olduğu ve öğrencilerin dershanelere kendi istekleriyle devam ettiği eleştirisi getirilebilir. Ancak sistem, velileri aylık 200–300 milyon ödemeyi göze alarak çocuğunu dershaneye göndermeye mahkûm ederken aynı zamanda öğrencileri de dershanelere devam etmeye mahkûm etmiştir.

---

¹⁵¹ TED, a.g.e., s. 36

¹⁵² TED, a.g.e., s. 6

Dershanelere harcadığımız bu kaynakları doğrudan eğitim sistemimize yönlendirebilmiş olabilseydik şu anda eğitim sistemimizde olabilecek değişiklikleri şu şekilde özetlemek mümkündür: Türkiye şartlarında yüksek kalitede bir özel üniversitenin kurulmasının maliyeti ortalama 250 milyon dolar olarak ifade edilmektedir. Öğrenci ve devlet katkısı dışında her yıl işletme gideri olarak ilave 12,5 milyon dolar sarf edilmesi (ya da bu giderin karşılanabilmesi için gelir getirici bir kaynağın vakfedilmesi) öngörüsü ile ve harcama rakamları da en üst limitten hesaplanmak suretiyle, belirtilen tipte bir üniversitenin kuruluş maliyetinin 500 milyon dolara çıktığı varsayılabilir. Bu bağlamda; 2004 yılında üniversite kapısında olan 1.786.000 öğrencinin ÖSS'ye girene kadar harcamış olduğu 8,4 milyar dolar yeni üniversite kurmak için harcansaydı boşa giden o parayla Sabancı ve Koç üniversiteleri ayarında yaklaşık 17 yeni üniversite kurulabilecekti. Bu 17 üniversite ile 3500'er kişilik lisans ve yüksek lisans öğrencisinden olunan 59500 kapasite yaratılabilecek veya ÖSS için her yıl harcanan ortalama 3 milyar dolar yeni üniversite kurmak için harcansa, boşa giden o parayla her yıl Sabancı ve Koç üniversiteleri ayarında yaklaşık 6 üniversite kurulmuş ve 21 bin kapasite yaratılmış olacaktı. Ayrıca, Türkiye'de son 16 yılda yaklaşık 23 milyon öğrenci ÖSS sınavına girmek için başvuruda bulunmuş ve bu öğrenciler ÖSS için 2004 fiyatlarıyla yaklaşık 36,2 milyar dolar harcama yapmışlardır. Bu parayla Sabancı ve Koç üniversiteleri ayarında 72 üniversite (288 fakülte, 216 enstitü, 72 yüksekokul) açıp birinci sınıf 252500 kişilik yükseköğrenim kapasitesi yaratmak ya da son 16 yılda ÖSS'ye hazırlık ve yurtdışında okuttuğumuz yükseköğrenim öğrencileri için yaptığımız harcamayla 86 üniversiteye (344 fakülte, 258 enstitü, 86 yüksekokul) ve 301 bin yükseköğrenim kapasitesine sahip olmak mümkün olabilirdi. Bugünden harekete geçilirse önümüzdeki 15 yılda ÖSS için harcanması muhtemel yaklaşık 81 milyar dolar kaynakla 567 bin kapasiteli birinci sınıf kalitede 162 üniversite kurmak mümkün olabilir.¹⁵³

Eğitimin ticarileşmesi tartışmaları, eğitimin geleceği hakkında endişelerin oluşmasına neden olmuştur. Dershanelerle birlikte eğitimin ticarileşmesi eğitimdeki ilişkilerinin de değişikliğe uğramasına neden olmuştur. İdareci-öğretmen, öğretmen-

---

¹⁵³ TED, a.g.e., s. 37

öğrenci ilişkileri paraya göre belirlenmektedir. Özel sektördeki paraya göre belirlenen bu ilişkiler, devlet okullarına da yayılmakta ve “okullar şirket, öğrenciler de müşteri”¹⁵⁴ durumuna getirilmektedir.

Dershanelerin varlığı okulların anlamını yitirmeye başlamasına neden olmuştur. Okul müfredatından kopuk bir sınav, öğrencilerin dersane eğitime daha çok önem vermelerine neden olmuştur. Ancak sınav sisteminde yapılan son değişiklikler ile bu eksiklik bir parça olsun giderilmeye çalışılmıştır.

---

¹⁵⁴ TANİLLİ, Server, a.g.e., s:125

3. GENÇLİK NEDİR?

Gençlik hayatın sonunda olmalıydı,
Ondan ancak o zaman yararlanırdık.¹⁵⁵

THOMAS BEECHAM

Geleceğe umutla bakan ya da baktığını düşündüğümüz, bilgisine bilgi katma ve hayata daha donanımlı atılmak için öğrenme çabasında olan, merak duygularıyla dolu ve geleceğin emanet edilebileceği kabul edilen kişiye genç denir.

İnsan hayatının en renkli, en unutulmaz, en deli dolu olarak yaşanan gençlik çocukluktan çıkışın yaşandığı, bende varım, benimde fikirlerim var, benim de beklentilerim, isteklerim var diye çığlıkların atılmaya başlandığı ve insanın hayat sürecinde rüzgâr gibi geçen, bitiminden itibaren özlenilmeye başlanan, geçmişe bakıldığında hakkında hep “keşkelerle” başlayan cümleler kurduran bir dönemdir.

Gençler çoğunlukla kulaktan dolma ve ödünç alınmış görüşler savunurlar. Karşı çıkmak reddetmek bu dönem gençliğinin en temel özelliklerindedir. “özgürlük isterler, gizliliğe önem veriler, odalarının kapısını kilitli tutmak isterler, istedikleri gibi giyinmek isterler, dış görünüşlerine önem verirler.¹⁵⁶

Genç ve gençlik denildiğinde akla ilk gelen kavram gelecektir. Genç demek gelecek demektir. Özellikle Türk toplumu Tanzimat’tan beri genç kuşakların ülkeyi değiştirmesini ve düzeltmesini beklemektedir. Bu bekleme sürecinde sayısız genç kuşak ihtiyarlamış ve onlarda “ gençler iş başına gelecek her şey değişecek” demeyi sürdürmüşlerdir. “Ey Türk gençliği birinci vazifen Türk istiklalini ve Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.” sözleriyle Atatürk Cumhuriyeti gençlere emanet etmiştir.

---

¹⁵⁵ ÇAĞLAYAN, Ahmet, **Eğitimde Liseli Gençlik**, Ağaç Yayınları, İstanbul, 2003, s. 208

¹⁵⁶ ÇAĞLAYAN a.g.e., s. 29

Özellikle beş on yıldır yine Batı'nın yükselişi karşısında “Gençlik” en büyük avantajımız olarak görülmektedir. Ancak önemli olan genç nüfusun niceliğinde değil niteliğindedir. Beş on yıldır beklentiler henüz karşılanılamamıştır çünkü yeterli eğitim verilememiştir.

Gençlik dönemi, insan hayatında bu kadar önemli bir yer teşkil ederken ya da böyle olduğu düşünülürken, gençler bunun ne kadar farkında? Acaba yaşlandıkça tebessümle hatırlayacakları, şimdi genç olmak vardı diyecekleri bir dönem mi yaşıyorlar, yoksa çoktan hayatın ağırlığı omuzlarına çökmüş bir durumda yarına çıkmak için mi çalışıyorlar? Ne yazık ki gençliğimiz hayatın ağır yükünü taşımaya çalışırken ellerinde kayıp giden gençliklerin farkına bile varamıyorlar.

Gençliğin sorunları hakkında konuşmak bütün toplumsal problemlerin ekseni hakkında konuşmak demektir. Ancak, günümüzde genç denildiği zaman tartışılan, konuşulan konular genellikle gençlerin beklentileri, hayalleri ya da onlardan beklenenler değil de; sorunları, tartışmaları ve bunların çözülebilirlikleridir.

Gençliğin her geçen gün biraz daha kötüye gittiği, çalışmadıkları, okumadıkları, bilgisayar ve televizyonun tutsaklığı altında zihinlerinin gün be gün daha da boşaldığı söylenilir. “Öğretmenlerden sık sık şu çığılığı duyarız: nasıl bir nesil yetişiyor, haberiniz var mı? Gençleri teker teker görürseniz gençliği tanıyamazsınız, gençliği her gün görmezseniz onu anlamazsınız. Gençliği tanımak ve anlamak için bir kürsünüz olmalı. Bu yetişen nesil çok ümit kesicidir. Lisenin son sınıfına gelmiş uzunca ve topluca bir cümle içinde düşündüğünü ifade edebilen genç yoktur. Hep kısa kısa, tefekkürlerle dolu, bozuk cümleler.”¹⁵⁷ Montessori ise, “Yetişkinler çocukları, hatta gençleri anlamazlar. Bu yüzden de onlarla sürekli çatışma halindedirler.”¹⁵⁸ demektir.

İki örnekte de olduğu gibi yetişkin nesil gençliğin bozulduğundan yakınırken, genç nesil ise anlaşılammaktan yakınmaktadır. Aslında ortak noktaların bulunup, buluşulması gerekirken iki kuşak arasında çatışma giderek büyümektedir.

---

¹⁵⁷ SAFA, Peyami, **Eğitim Gençlik Üniversite**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s.183

¹⁵⁸ MONTESSORI Maria, **Çocuk Eğitimi “Montessori Metodu”**, Çev: Güler Yücel, Özgür Yayınları, İstanbul, 1995, s. 25

Yetişkinle çocuk arasındaki çatışmanın sonuçları, durgun bir göle atılan bir taşın yol açtığı halkalar gibi sonsuzdur. Bir daire halinde her yöne açılan bir karmaşa başlamıştır. Çocuklarla yaşanan bu çatışma, gençlerle yaşanan çatışmada daha gözle görünür bir hale gelmiştir.

Gençlik bir arayış ve şekillenme çağıdır, hareketli ve fırtınalı bir dönemdir. Günümüzde gençliğin yaşadığı problemlerin, yanına birde sınav stresinin gölgesinde bir gelecek korkusu eklenmiştir. Bir yandan yaşadıkları çatışmaları çözmeye çalışırken, diğer yandan geleceklerini belirleyecek sınavlarla mücadele etmektedirler.

Acaba bu problemler içinde yaşayan gençler geçmişe bakıp, şimdi genç olmak vardı diyebilecekler mi?

4. DERSHANEYE DEVAM EDEN GENÇLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Dar görüşlünün,
gençlik düşlerinden daha çok nefret ettiği
bir şey yoktur.¹⁵⁹

W. BENJAMIN

Dershanelerin ilk kuruluş dönemlerinde bu çalışmayı yapıyor olsaydık, dershaneyi “lise son sınıfta okuyan öğrencileri, üniversiteye giriş sınavı için hazırlayan üç beş sınıflı eğitim kurumları olarak tanımlayabilirdik. Ancak dershanelerin çok kısa bir zamanda bu tanımlamadan sıyrılarak, gerek fiziki yapısı (okullardan bile büyük ve geniş dershaneler vardır), gerekse öğrenci kapasitesi ve potansiyeli bakımından oldukça değişikliğe uğradığı görülmektedir.

Günümüzde dershaneler, birinci sınıftan başlayarak lise son sınıfa, hatta üniversite mezunlarına kadar hizmet sunabilmektedir. Sınavlarla örülü eğitim sistemimizin belki de kaçınılmaz bir sonucu olan dershaneler hızlı bir şekilde çoğalmakta ve köklerini eğitim sistemimize sarmaktadırlar. Bu çalışma da okullardan çok daha geniş öğrenci portföyüne sahip olan dershanelerin öğrencilerinden yalnızca lise son sınıfa devam eden öğrencilere yer verildiğinden bu bölümde lise son sınıf öğrencilerinin genel özellikleri üzerinde durulacaktır.

Lise son sınıf öğrencileri, bir yandan okul stresi, dersane stresi, aynı zamanda sınav kaygısı ve gelecek kaygısı yaşarken, diğer yandan da aile ve arkadaşlarıyla yaşadıkları çatışmalar arasında kendi benliğini bulma çabasındadırlar. İşte bu nokta da bu çalışmaya neden konu olduklarını bir kez daha göstermektedir.

Gençler üniversiteye girmek için zorlu bir mücadelenin içinde kendilerini buluyorlar. Üniversiteye girmek için neden böyle yarışılıyor? Yüz binlerce genç ek

---

¹⁵⁹ WALTER, Benjamin, **Çocuklar, Gençlik ve Eğitim Üzerine**, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara, 2001, s. 19

çalışmalar yaparak, kurslara giderek, üniversiteye giriş sınavlarında başarılı olabilmek için büyük bir savaş veriyorlar. Hele sınava girecekleri yıl, eğlenceler, sporlar, ders dışı her şey bir kenara bırakılıyor, ana babaların sıkıyönetiminde canından bezmiş bir sürü genç insan ortalıkta dut gibi dolaşmaya başlıyor.¹⁶⁰

Aslında bu sıkıyönetim usulüyle okul-dershane, gençlik-gelecek kavramları arasında kalmış bu gençlere bu içinde buldukları durumları anlatmak için çeşitli sıfatlar isimlerinin yanı sıra kullanılmaya başlanılmıştır. Bunlar; “Yarış atı”, “öszede”, “ÖSS savaşçıları”, “sınavzede”, “test ve tost çocuğu” gibi sıfatlardır. İşte bu ÖSS savaşçıları, ne için savaştıklarını bile bilmeden ellerine tutuşturulan test kitapları ve not defterleriyle “savaşa” hazırlanmaktadırlar.

Sınav, eğitim sistemimizin ayrılmaz bir parçasıdır ancak bu sınavlara tabi olan gençler bunu çoğunlukla bir ölüm kalım savaşı olarak görmekte hatta sınavları kişilik testleri olarak algılamaktadırlar. Aslında böyle algılamalara neden olan kendi bakış açıları mı yoksa aile ve çevrelerinin bakış açıları mı olduğu tartışmalıdır. Gerek aileler gerekse dershaneler, gençlerin başarı veya başarısızlıklarını kendi başarı ya da başarısızlıkları olarak gördüklerinden gençlerin üzerindeki baskıları giderek artmaktadır.

Gençler o kadar sınavlarla iç içe eğitim görüyorlar ki, kendilerini sınav uzmanı olarak görüyorlar, hatta daha on yedi yaşında olan bir genç sınav geçmişini kitap haline getirebiliyor.¹⁶¹

Dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin çoğunluğu kendilerini robot olarak tanımlamaktadır; “kalk!”, “kahvaltı yap!”, “otobüse bin!”, “okula git!”, “otobüse bin!”, “dershaneye git!”, “eve gel!”, “Çalış, çalış, çalış!” “Sınava hazırlık sistemi öğrencileri “test manyağı” haline gelmiş, sınava katkısı olmayacaksa öğrenmeye ilgi ve zaman olarak kapatılmış, bir yetişkinin bile kaldıramayacağı ağırlıkta yüküyle okuldan dershaneye, dershaneyle özel derse, testten teste koşturan, yarış atı gibi bir kuşak üretti ve üretmeye devam ediyor.”¹⁶²

---

¹⁶⁰ FUAT, a.g.e., s. 32

¹⁶¹ Ayrıntı için bakınız, YANIK, Eren, **Sınavcı** Bulut Yayınları, İstanbul, 2005, 6. Baskı

¹⁶² BİLA, Fikret, Sınavlar, Milliyet Gazetesi, 31. Temmuz.2004

Sınavların ve dersanelerin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte, sınav kazanma rehberleri de yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu tarz kitaplarda ÖSS’yi kazanmak için örneğin “hayal kurmaktan kaçınılması gerektiği şu şekilde öne sürülmüştür. “Hayal Kurmak: ÖSS’ye hazırlanan öğrencilerin önündeki en büyük bariyerdir. Sebebi gençliklerinin en hareketli çağlarında olmalarından kaynaklanır. Bunu kabul etmek gerekir. Ama unutmayın, elinize hiçbir şey geçmez. Çeşitli pozitif telkinlerle dikkatinizi tamamıyla derse verin. Hayal kurmaktan kaçınmanın tek yolu, bunun size hiçbir faydasının olmadığını hatırlamanızdır.”¹⁶³ ÖSS’ye hazırlanan gencin, ÖSS’yi kazanabilmek için beklide genç olmanın en güzel yanı olan hayallerine veda etmesi gerekiyor. Yani robot olmak gerekiyor ancak bunun ne kadar gerekli olduğu sorgulanmıyor.

Gençler bilgileri test tekniğine göre ve sınav için öğreniyorlar. Anadolu liselerine giriş sınavlarını en ön sıralarda kazanan o öğrenci, sınav öncesi pek çok şey bildiği gibi, Türkiye’nin nüfusunu da elbette son rakamına kadar biliyordu. Fakat sınavlardan bir ay sonra, aynı öğrenci, Türkiye’nin nüfusunun 4 milyon olduğunu söylüyordu.¹⁶⁴ Bir yandan beyinleri doldurulan gençler, diğer yandan kaldıramayacakları yükleri çocuk denilecek yaşta kaldırmaya çalışan çocuklar; “Kolej sınavlarında Türkiye birincisi olan Ela, fotoğrafta yetişkin insanlar gibi bakıyordu. Gerçekten yüzünde, yaşamın çilesini çekmiş bir insanın buruk ifadesi vardı.”¹⁶⁵

Bir öğrenci ise bu dönemde yaşadıklarını şöyle dile getiriyor; “En çok yaşamı düşünüyordum, yaşamı sorguluyordum. Bir Fransız şarkıcı şarkısında, yaşamın bir hediye olduğunu haykırıyordu. Paketin içinde gençlik de vardı. Ama paketin içinde testler de vardı, dersaneler de vardı, ezberler de vardı.”¹⁶⁶

---

¹⁶³ RECA Ö. Faruk, **ÖSS’yi Kazanmanın Püf Noktaları Meslek Seçiminin İncelikleri**, Akis Kitap, İstanbul, 2005

¹⁶⁴ ERGUN, Doğan, a.g.e., XIV

¹⁶⁵ DAYIOĞLU, Gülten, **Sekizinci Renk**, Altın Kitaplar Yayınevi, 13. Basım, İstanbul, 2005, s.7

¹⁶⁶ İZGÜ, Muzaffer, **Bütün Sabahların Senin Olsun** Gençlik Romanı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003, s.58

Üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin kaygı düzeyi, ameliyat olacak genel cerrahi hastalarının kaygı düzeyinden çok yüksekmiş. Düşünebiliyor musunuz, gençlerimizin hayatlarının en güzel yıllarında yüklendikleri olumsuz stres kaynağını?¹⁶⁷

Liseli dersane gençliği ne çocuktur, ne de yetişkin. Bir yandan yetişkin gibi sorunlarla uğraşırken, diğer yandan çocuk muamelesi görmektedir.

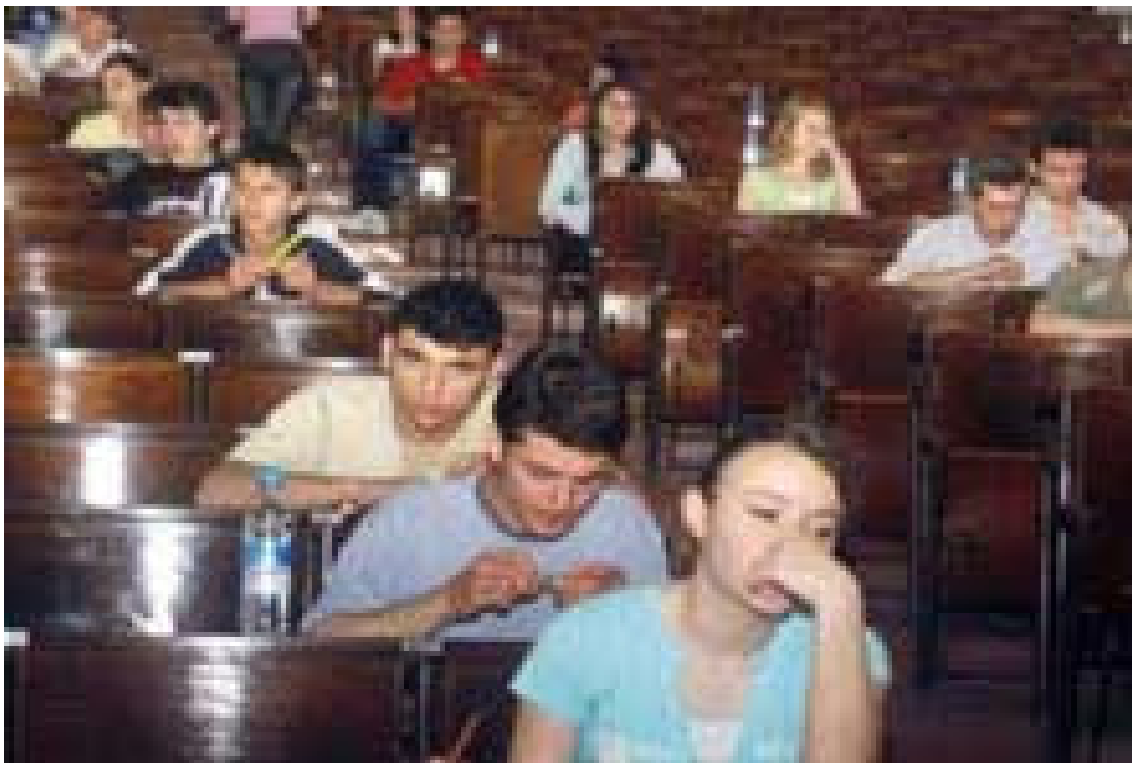
Yaşları ilerledikçe, ilgileri arttıkça, gençliğin sorunları, problemleri de artar. Gençlik bir arayış ve şekillenme çağıdır. Gençlik çağı oldukça hareketli ve fırtınalı bir dönemdir. Bu dönemde eğitim sistemindeki bozukluklar nedeniyle yüksek okula girememe sorunu ve telaşı yaşanır. Meslek sahibi olamama, işsizlik, sosyal baskılar, arkadaşsızlık, ekonomik özgürlük, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, intiharlar gibi sorunlar yaşanır ve görülür.¹⁶⁸

Bizim, Bursa ve belli bir popülasyona uyguladığımız araştırmamız, lise son sınıf öğrencilerini bütün bu açılardan gözlemeye ayırdı.

---

¹⁶⁷ YENGİN, Mehmet Naci, **Sınav Kazanma Kılavuzu**, Bir Harf Yayınları, İstanbul, 2005, s.14

¹⁶⁸ ÇAĞLAYAN, a.g.e., , s.29

UYGULAMA

ARAŞTIRMANIN ANA AMAÇLARI

- A) Üniversiteye giriş sınavına (ÖSS) hazırlanan öğrencilerin Sosyo-kültürel durum analizleri yapabilmek.
- B) Sosyo-kültürel durumlarını etkileyen temel süreçler (yaş, cinsiyet, roller) etrafında analizlerin yapılabilmesi
- C) Bursa'nın merkez semtinde bulunan dersanelerde öğrenim gören öğrencilerin profillerinin çıkarılabilmesi.
- D) Bu öğrencilerin amaçları, beklentileri, aile-arkadaş ilişkileri öğrenim gördükleri dershaneye göre ne gibi farklılık gösteriyor?
- E) Dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin kaygıları ve beklentilerinin belirlenebilmesi.
- F) Dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin sorunlarının tespit edilebilmesi.

ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

- Özellikle lise son sınıf öğrencilerinin Sosyo-kültürel durum analizleri ile ilgili olan bu araştırmamızda, araştırma grubu Bursa'da dershaneye devam eden öğrencilerdir. Bu yüzden bu araştırmanın ancak Bursa şehrinde dershaneye devam eden ya da Bursa şehri sosyal ve kültürel yapısına benzerlik gösteren illerimiz için genellenebilir.
- Araştırmayı yaparken amaç, üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıfların problemleri üzerinde durmaktır. Ancak problemler oldukça çeşitli olduğundan bu çeşitli problemleri sınırlı başlıklar altında incelemek zorunda kalınarak, özel problemler göz ardı edilmiştir. Böyle bir araştırmada bütün sorunlara ilişkin değişkenleri kontrol altına almanın imkânsızlığından dolayı böyle bir yönteme başvurulmuştur.

ARAŞTIRMANIN METODU VE UYGULAMA

Bu araştırmada temel olarak anket metodu uygulanmıştır. Ancak anketin eksik kaldığı düşünüldüğü noktalarda anket uygulanan öğrencilerle görüşme yoluna gidilmiştir.

Bu araştırmayı yaparken Bursa şehri esas alınmıştır. Bursa şehri gerek İstanbul, gerek İzmir, gerekse Ankara gibi büyük şehirlere yakın oluşu, gerekse Doğu'dan ve çevre illerden ve hatta ülkelerden göç alması nedeniyle araştırmamızın kapsamını genişletmiştir.

Araştırma popülasyonu olarak, lise son sınıf öğrencilerinin seçilmesinin nedeni, bu dönemde okul-aile-dershane-arkadaş arasında bocalayan, bu karmaşa içinde taşıdıkları yükün, ağırlığı altında ezilen öğrenci grubunu temsil etmeleridir. Bu dönemde öğrenciler bir yandan okulun bitmesiyle birlikte yetişkinliğe atacakları adımları düşünürken, diğer yandan hala çocuk olduklarını hatırlatan aile ve çevre baskısı altında kalmakta, diğer yandan da arkadaş gruplarıyla bu ikilemin verdiği bir karmaşa içerisinde çeşitli arayışlara gitmektedirler. Yani bu popülasyon araştırma yapılması için oldukça zengin bir malzeme oluşturmaktadır.

Popülasyonun tanımında devlet liselerinin değil de, dershanelerin seçilme nedeni ise dershanelerin bir yandan eğitim sistemimizin eksiklerini gideren bir kurum olarak görülmesi, diğer yandan eğitim sistemimizin en büyük handikaplarından biri olarak görülmesi, ancak bu tartışmalar arasında varlığını koruyan hatta gün geçtikçe durumunu ve konumunu kuvvetlendiren bir kurum (eğitim kurumu) olması ve bu kurumun bünyesinde farklı kültürlerden, farklı illerden ve farklı semtlerden gelen öğrencileri barındırmasıdır. Araştırmamız, şehir merkezinde bulunan dershanelerde eğitim gören öğrencilere yapılmıştır çünkü şehir merkezinde bulunun dershaneler, Bursa'nın değişik semtlerinden gelen öğrencilere eğitim vermektedir.

Dershaneye devam eden öğrencilerin seçilmesinin başka bir nedeni de okula (liseye) devam eden öğrencilerin hepsinin ÖSS sınavına girmemeleridir. Lise öğrencilerinin önemli bir kısmı sınava girmesine rağmen, sınava hazırlanma kaygısının en yoğun yaşandığı yerler dershanelerdir. Okulda, sınava hazırlanan ve

hazırlanmayanları ayırt etmek problem oluşturabileceğinden araştırmamızın dershanede, dershaneye devam eden ancak okulla da bağlantısı olan öğrencilerle yapılması uygun görülmüştür.

Görüşme:

Araştırmamızın uygulama kısmına geçmeden önce, araştırmamıza yön verebilmesi için öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Sorunları, beklentileri, istekleri ve sıkıntıları yapılan görüşmeler sırasında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öğrenci Tanıma Formu

Yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen sorunlar etrafında, öğrencileri bireysel olarak daha yakından tanıyabilmek ve sorunları daha etraflıca tespit edebilmek için öğrenci tanıma formu oluşturarak 50 öğrenciden bu formu doldurması istenmiştir. Genel olarak sorulan bu sorular anket sorularının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Araştırmamızda önemli bir yere sahip olan öğrenci tanıma formunun bir örneği Ek 1’de sunulmuştur.

Bu formda öncelikli amaç, öğrenciler hakkında bilgi edinmek olduğundan sorular öncelikli olarak “kendilerini nasıl algıladıkları” ile ilgiliydi. Daha sonraki sorular “nasıl vakit geçirdikleri”, “arkadaşlık ilişkileri”, “sevdikleri TV programları”, “ilgilendikleri sporlar” ve “yapmaktan zevk aldığı şeyler” ile ilgiliydi.

Gelecek hakkında beklentilerini anlamak amacıyla bundan beş, on ve yirmi yıl sonra kendilerini nerede görmek istedikleri ve hayatlarında ne gibi değişiklikler olacağı sorulmuştur.

Bu formda öğrencilere ayrıca “aile bireylerini birkaç kelimeyle nasıl anlatırdınız?” sorusuna cevap vermelerini isteyerek, aileleri hakkında genel bir bilgiye ulaşmak ve bu soruya verilen cevapla, varsa aile içinde, aile bireyleriyle yaşanan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Son olarak, onlar için “hayat”ın anlamını sorgulamak amacıyla “senin için hayatın anlamı nedir?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenci tanıma formundaki soruların açık uçlu olmasına, sorularda yönlendiricilik ve kısıtlayıcılık olmamasına, anket sorularına daha geniş yön verebilmesi amacıyla dikkat edilmiştir.

Anket

Öğrenci tanıma formuyla edindiğimiz küçük çaplı bilgiler doğru yolda olduğumuzu göstermiştir. Öğrenciler kendilerini tanıyorlar mıydı? Tanıyorlarsa ne kadar tanıyorlardı? Bunun tespit edilebilmesi için öğrenci tanıma formunda olduğu gibi bireysel özellikleri ortaya çıkaracak sorular soruldu.

Öğrenci tanıma formunda ağırlıklı olarak karşımıza çıkan en belirgin problemlerden biri aileyle yaşanan problemlerdi. Aileyle ilgili sorulara ağırlık verilerek yaşanan sorunların boyutu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sınava hazırlık sürecinin yarattığı baskı ve stresin varlığı öğrenci tanıma formunda iyice netleşebildiği için anket sorularımız bu durum da dikkate alınarak hazırlanılmıştır.

Bunların yanında öğrenci tanıma formunda yer vermediğimiz ancak araştırmamız için önemli gördüğümüz konularla ilgili sorulara da yer verilmiştir.

Anketimizde dersanelerin, öğrencilerin eğitimleri ve eğitim sistemimiz için yeri ve önemi nedir? Sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu sorular sorulurken dersane-okul karşılaştırılmasının yapılması da istenmiştir.

Yine öğrenci tanıma formunda olmayan ancak anketimizde yer verdiğimiz diğer sorular ise sigara kullanılıp kullanmadıkları, şans oyunları oynayıp oynamadıkları, yurt dışına gitmek isteyip istemedikleri ile ilgilidir.

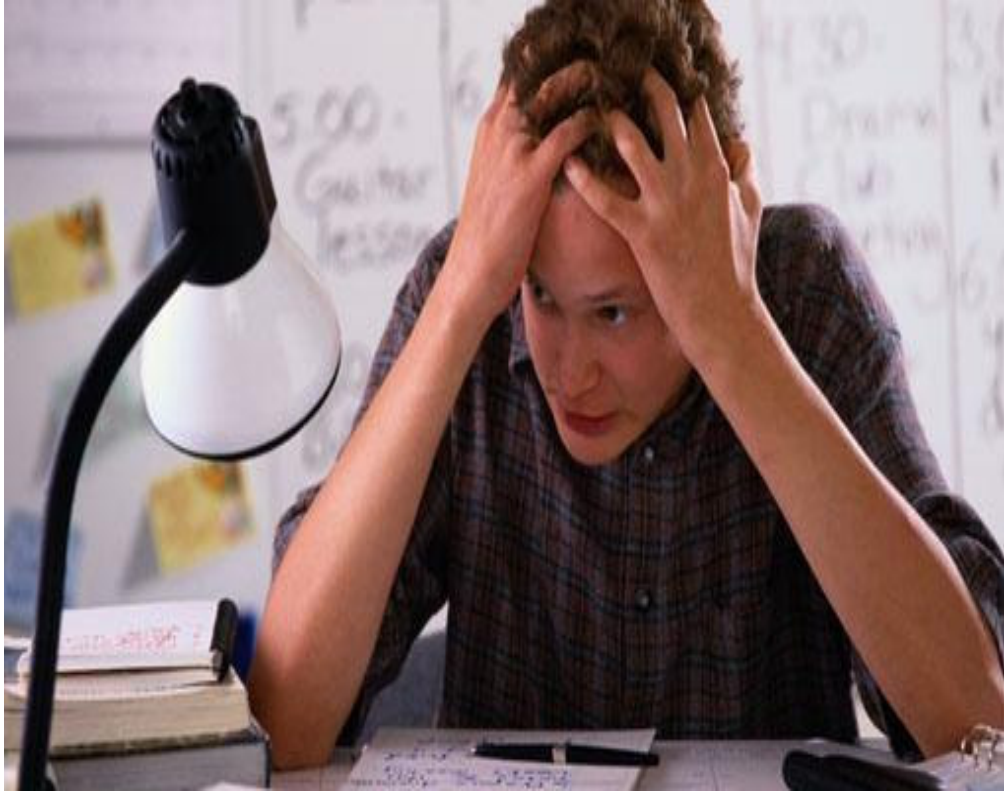
Ayrıca öğrencilerin Sosyo kültürel durum analizlerinin yapılabilmesinde aile faktörünün önemi nedeniyle aile hakkında bilgi edinmeye daha çok önem verilmiştir. Anne ve baba tahsil durumu, meslekleri ve gelir durumları hakkında sorular yöneltilmiştir.

Genel olarak bu içerikte oluşturulan 41 soruluk anket çalışmamızın daha önce uyguladığımız öğrenci tanıma formuna benzer bir şekilde yönlendiricilik ve kısıtlayıcılıktan uzak olmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmamızın belkemiğini oluşturan anket formunun bir örneği Ek 2’de sunulmuştur.

Anketimize toplam 122 öğrenci katılmış olup, bunların 88’ini kız, 34’ünü ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Anketimiz Bursa’nın merkez ilçesinde yer alan iki dershanede eğitim gören öğrencilere uygulanmıştır.

ANKET SORULARI VE CEVAPLAR

1. Cinsiyet:

Anketimize toplam 122 öğrenci katılmış olup bu öğrencilerin, 34'ünü erkek öğrenciler oluştururken, 88'ini kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde
Kız	88	%72
Erkek	34	%28

2. Bitirilen Yaş:

Anketimiz temel olarak lise son sınıf öğrencilerine uygulandığından bitirilen yaş genel olarak 16 ve 17'dir. %75'lik büyük dilimde 16 ve 17 yaş grubu yer almaktadır. Ancak hazırlık sınıfı, okula ara verme gibi nedenlerden ötürü az sayıda da olsa 18-19 yaş grubundan öğrencilerde anketimizde yer almıştır.

Yaş	Öğrenci Sayısı	Yüzde
16	26	%21
17	66	%54
18	22	%18
19	8	%7

3. Dershane Adı:

Anketimize katılan öğrencilerin devam ettikleri dershaneler: Yeşil Bursa Dershanesi, İlgi dershaneleri.

4. Öğrenim Görülen Lise:

Anketimize katılan öğrencilerden 36'sı meslek lisesinde öğrenim görürken, 86'sı genel lisede (Anadolu Lisesi, Süper Lise, Klasik Lise) öğrenim görmektedir.

Liselere baktığımızda Bursa'nın farklı birçok ilçesinde buldukları dikkat çeker.

Ankete katılan öğrencilerin devam ettikleri meslek liseleri şu şekildedir: Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi, Necatibey Anadolu Kız Meslek Lisesi, Bursa Merkez Ticaret Meslek Lisesi, Osmangazi Ticaret Meslek Lisesi, Yıldırım kız Meslek Lisesi, Demirtaş Endüstri Meslek Lisesi, Mimar Sinan Teknik Meslek Lisesi, Tophane Endüstri Meslek Lisesi, Coşkunöz Anadolu Teknik Lisesidir.

Ankete katılan öğrencilerin devam ettikleri genel liseler ise şu şekildedir: Bursa Kız Lisesi, Bursa Kız Lisesi (Süper Lise), Bursa Erkek Lisesi, Çınar Lisesi, Cem Sultan Lisesi, Çelebi Mehmet Lisesi, Yıldırım Bey Lisesi, Malcılar Lisesi, Atatürk Lisesi, Hürriyet Anadolu Lisesi, Hasan Ali Yücel Lisesi, Ertuğrul Gazi Lisesi, Açıköğretim Lisesi, Süleyman Çelebi Lisesi, Emir Sultan Lisesi, Cumhuriyet Lisesi, Hasan Coşkun Lisesi, Fatih Lisesi, Bursa Anadolu Lisesidir.

Araştırmamızda 9 meslek lisesi, 18 genel lise olmak üzere toplam 27 farklı lisede öğrenim gören öğrenciye ulaşılmıştır. Bu da araştırma popülasyonumuzu dersane öğrencilerinden seçerek birbirinden farklı okullardaki öğrencilere ulaşma hedefimizi yerine getirdiğimizi göstermektedir.

5. Öğrenim Görülen Bölüm:

Öğrenim görülen bölümlere baktığımızda erkek öğrencilerden 10, kız öğrencilerden 26 olmak üzere toplam 36 öğrenci Sözel alanda, erkek öğrencilerden 10, kız öğrencilerden 20 olmak üzere toplam 30 öğrenci Fen Matematik alanında, erkeklerden 14, kızlardan ise 42 öğrenci olmak üzere toplam 56 öğrenci ise Türkçe Matematik alanında öğrenim görmektedir.

Alan	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Türkçe-Matematik	56	%46
Sözel	36	%29.5
Fen-Matematik	30	%24.5

6. Oturulan Semt:

Bursa Yıldırım ilçesinde oturan öğrenci sayısı 46 kız, 10 erkek toplam 56'dır. Bu sayı öğrencilerin %46'sını oluşturmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin büyük

çoğunluğunun Yıldırım ilçesinden gelmesinin nedeni olarak bu ilçede dersane olmaması gösterilebilir.

Ankete katılan öğrencilerin oturdukları semtlere baktığımızda ikinci sırada 22 kız, 14 erkek toplam 38 öğrenci ile Osmangazi ilçesi yer almaktadır.

Nilüfer ilçesinde oturanların sayısı ise 14 kız, 6 erkek olmak üzere toplam 20'dir. Bu sayısının diğer ilçelere göre az olmasının nedeni, dershanelerin yavaş yavaş Nilüfer ilçesinde de şubeler açmasıdır.

İlçe Adı	İlçede Oturan Öğrenci Sayısı	Yüzde
Yıldırım	56	%46
Osmangazi	38	%31
Nilüfer	20	%16
Kestel	4	%3
Yanıt Yok	6	%4

7. Ailenin Aylık Geliri:

Anketimize katılan öğrencilerin yaklaşık %50'sinin ailesinin aylık geliri 500–1000 YTL arasında değişmektedir. Bu sayıyı kız öğrencilerden 46, erkek öğrencilerden 14 öğrenci oluşturmaktadır. Bir öğrencinin yemek, dersane taksiti ve yol giderlerinin yaklaşık 300 YTL olduğu göz önünde bulundurulursa ailelerin çocuklarını büyük fedakârlıklarda bulunarak dershaneye gönderdiklerini söyleyebiliriz. Sosyolojik açıdan baktığımızda ülkemizde gerek maddi, gerekse manevi desteğin ailelerce imkânlar zorlanılarak karşılandığı görülmektedir. Yine ülkemizde her ailede birden fazla çocuk olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu masrafların çocuk sayısına bağlı olarak katlanarak arttığı görülür.

Ailelerinin aylık geliri 1000–2000 YTL arasında olan öğrenci sayısı ise 48'dir.

Ailesinin aylık geliri 500–2000 YTL arasında olan öğrencilerin, anketimize katılan toplam öğrenciler arasında oranı %88,5'dir.

Ailenin Aylık Geliri	Öğrenci Sayısı	Yüzde
500 YTL ve Altı	4	%3
500–1000 YTL	60	%49
1000–2000 YTL	48	%39
2000 YTL ve Üstü	2	%2
Yanıt Yok	8	%7

8. Anne ve Baba Mesleği:

Ankete katılan öğrencilere annelerinin mesleklerini sorduğumuzda 122 kişinin 82'sinden annesinin ev hanımı olduğu cevabını aldık. Ev hanımı cevabı ankete katılan tüm öğrencilerin cevaplarının %67'lik kısmını oluşturmaktadır.

20 öğrencinin cevabı işçi olmuştur. Yine 8 kişi ise emekli cevabını vermiştir.

Annenin Mesleği	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Ev Hanımı	82	%67
İşçi	20	%16
Emekli	8	%7
Diğer	8	%7
Yanıt Yok	4	%3

Anketimize katılan öğrencilere babalarının mesleklerini sorduğumuzda 44 öğrenciden esnaf, 20 öğrenciden işçi ve 18 öğrenciden de memur cevabını aldık. 26 kişi ise tek bir başlık altında toplayamayacağımız çeşitli meslek dallarının adlarını vermiştir.

Babanın Mesleği	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Esnaf	44	%36
İşçi	20	%16
Memur	18	%15
Diğer	26	%21
Emekli	8	%7
Yanıt Yok	6	%5

Daha önceki 7 no'lu soruda gelir dağılımına baktığımız öğrencilerin ailelerinin gelirlerinin düşük olduğu görülmüştü. Ailelerin meslek dağılımlarına baktığımızda gelir dağılımlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Anneler genelde ev hanımı iken, babalar ise genel olarak esnaflık yapmaktadır.

Farklı meslek gruplarından (doktor, mühendis, avukat vb) bazılarında rastlanmamıştır.

9. Anne ve Babanın Öğrenim Durumu:

Anketimize katılan öğrencilere annelerinin öğrenim durumu sorulduğunda 70 öğrenci ilköğretim mezunu cevabını vermiştir. Bu sayı anketimize katılan öğrencilerin %57'sini oluşturmaktadır. Bu sonucu uğraşılan meslekler ve gelir düzeyiyle karşılaştırdığımızda sonuçların birbiriyle örtüştüğü görülür.

40 öğrenciden ise lise mezunu cevabı alınmıştır.

Annenin Bitirdiği Okul	Öğrenci Sayısı	Yüzde
İlkokul	70	%57
Ortaokul	10	%9
Lise	40	%36
Üniversite	2	%1

Baba öğrenim durumu sorulduğunda ise 48 kişide lise mezunu cevabı alınmıştır. Lise mezunu cevabına en yakın cevap ise ilköğretim mezunu olmuştur. Bu sonucun, anne tahsil durumunda olduğu gibi, babaların uğraşılan meslekler ve gelir düzeyiyle karşılaştırdığımızda da sonuçların birbiriyle örtüştüğü görülür.

Babann Bitirdiği Okul	Öğrenci Sayısı	Yüzde
İlkokul	40	%35
Ortaokul	42	%18
Lise	48	%38
Üniversite	12	%9

10. İzlediğiniz TV programları nelerdir? Kendi sıralamanıza göre yazınız.

2005 yılında hazırladığımız öğrenci tanıma formunda “okul ve dersane dışındaki zamanlarını nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu öğrencilere yöneltildiğinde hemen hemen bütün öğrencilerden TV izlerim cevabını almıştık. Anketimizde “İzlediğiniz TV programları nelerdir? Kendi sıralamanıza göre yazınız.” sorusunu yöneltmemizin nedeni ise dersane ve okul dışındaki zamanlarında TV izlediklerini söyleyen öğrencilerin ne tarz programlar izlediklerini tespit edebilmektir. Anketimizde bu soruyu sorduğumuzda, öğrenci tanıma formunda verilen net cevaplardan farklı olarak, çok çekimsiz cevaplar aldığımızı belirtmek gerekir. Çünkü bu öğrencilerin büyük bir kısmına muhtemelen “hayatlarının en önemli aşamasında oldukları ve bütün sevdikleri, yapmaktan zevk aldıkları şeyleri ertelemeleri gerektiği aksi takdirde başarıya ulaşamayacakları empoze edilmiştir.” Bazı öğrenciler ise öncelikle anketimize net cevaplar vererek çeşitli dizilerin ve eğlence programlarının isimlerini sıralamış, ancak daha sonra bu yanıtlarını silerek, “ben TV izlemem” ya da “hiçbir programı izlemiyorum” gibi cevaplar vermişlerdir. Yine bu cevaplar öğrencilere TV izlemenin yanlış olduğunun empoze edildiğinin bir göstergesidir. Hatta anketimize katılan bazı öğrenciler böyle bir sorunun kendilerine yöneltilmesine kızmış, “Ben ÖSS’ye hazırlanıyorum ne TV’si”, “sınava hazırlanan birisine bu soru sorulmaz”, “öyle bir lüksüm yok” gibi cevaplar vermişlerdir. Sayıları az da olsa birkaç öğrenci de TV izlemenin ailesi tarafından yasaklandığını izin verilen saatlerde hangi program varsa onu izlediği cevabını vermişlerdir. Üniversite sınavına hazırlanan bir öğrencinin TV izlemek hakkında görüşleri şu şekildedir: “insan hayatı boyunca edindiği alışkanlıkları bu dönemde değiştirmek zorundadır. Mesela ben fanatik bir TV izleyicisiydim. Ama gelin görün ki şu anda eskiden tanıdığım sanatçıların ismini dahi unutmaya, ilkel bir insan gibi, TV izleyen ve gündemi takip eden insanlara aval aval bakmaya başladım.”¹⁶⁹

Öğrenci tanıma formunda “en sevdiğin TV programı hangisi” sorusunu sormuştuk. Verilen cevaplar ise dizi ortak noktasında buluşuyordu. Ancak erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında göze çarpan farklı dizilerin isimlerini vermeleri idi.

---

¹⁶⁹ YENGİN, Mehmet Naci, **Sınav Kazanma Kılavuzu**, Birharf Yayınları, İstanbul, 2005, s:51

Erkek öğrencilerin önemli bir çoğunluğu, silahların, iktidar kavgasının, intikamın ve mafyanın ilişkilerini konu edinen o dönemin en çok tartışılan “Kurtlar Vadisi” dizisinin adını, kız öğrencilerin büyük çoğunluğu ise aşk, para ve sadakatsizliğin konu edildiği “Bir İstanbul Masalı” dizisinin adını vermişlerdir.

Anketleri uyguladığımız dönemde “Kurtlar Vadisi” dizisinin sona ermiş olup, tekrarlarının yayınlandığı dönem olmasına rağmen erkeklerin %20’lik bir kısmı “Kurtlar Vadisi” dizisini izlediklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında “Emret Komutanım” dizisini izledikleri cevabını vermişlerdir. Kızların büyük çoğunluğu ise “Bir İstanbul Masalı”na benzer içerikte olan “Aşk Oyunu” ve “Aliye” dizilerinin adlarını vermişlerdir.

Erkek ve kız öğrencilerin ortak olarak izledikleri diziler ise komedi tarzında olan dizilerdir. Bu diziler dışında erkek öğrenciler spor programlarının adlarını verirken kız öğrenciler ise daha çok eğlence programlarının adlarını vermişlerdir.

Ankete katılan öğrenciler aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere genelde iki program adı vermişlerdir. Çok az sayıda olsa da üçüncü bir program adı verenler daha çok eğlence programlarının adlarını vermişlerdir.

İzlediği programlar arasından dizi adlarını ilk sırada veren öğrenci sayısı 60’dır. Daha sonra ilk sırada adı verilen programlar 18 öğrenciyle eğlence (show, yarışma vb) programlarıdır, ikinci sırada tercih edilen programlara baktığımızda ise 32 öğrenci yine dizi adlarını verirken, 28 kişi ise eğlence programlarının adlarını vermişlerdir.

İzlenen Program	Programı 1. Sırada Tercih Eden Öğrenci Sayısı	Programı 2. Sırada Tercih Eden Öğrenci Sayısı
Dizi	60 Kişi	32 Kişi
Eğlence (show, eğlence)	18 Kişi	28 Kişi
Bilgi yarışması	4 Kişi	4 Kişi
Spor	6 Kişi	8 Kişi
Diğer (belgesel, sinema vb.)	8 Kişi	4 Kişi

Haber	4 Kişi	3 Kişi
İzlemiyorum	14 Kişi	-
Boş	8 Kişi	44 Kişi

11. İlgi ve yeteneklerinizin farkında mısınız, bunları geliştirmek için bir şeyler yapıyor musunuz?

Bu soruyu yanıtlayan 92 öğrenciden 52'si "ilgi ve yeteneklerimin farkındayım" cevabını vermiştir. İlgi ve yeteneklerinin farkında olmalarına rağmen bunları geliştirmek için herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. Buna neden olarak da zaman sıkıntısını göstermişlerdir. Öğrenciler TV'de sevdikleri programları izlemeyi sonraya erteledikleri gibi, ilgi ve yeteneklerini de ertelemeyi tercih etmişlerdir. Bu noktada, hayatta bir şeye ulaşabilmek için bazı şeylerden feragat etmek gerektiği eleştirisi getirilebilir. Ancak bu feragat, bu öğrencilerin kişiliklerinin oluştuğu, bireysel özelliklerinin farkına varmaya başladıkları bir dönemde olduğundan gençlerin geleceği açısından oldukça riskli bir durum olarak görünmektedir. Ayrıca bu feragat öğrencilere dışarıdan insanlar tarafından dayatılmakta, en iyi ihtimalle bir yıl sürmektedir. Oysa "eğitim kişiyi kalitesizlikten kurtarıp kendi kendini idare eden, inisiyatiflerini geliştirip kullanabilecekleri bir ruha kavuşturmak"¹⁷⁰ ile yükümlüdür. Eğitim ayrıca bireyin yeteneklerini hem kendi, hem ailesi ve hem de toplum yararı için geliştirmelidir. Bireyin yeteneklerini ertelememeli, ertelenmesine de izin vermemelidir.

Öğrencilerimize hayatlarının en verimli bir-iki hatta üç ve daha fazla yıllarını kendilerini, kendilerinden, toplumdaki ve hayattan soyutlayarak geçirmelerini talep etmek gerek gençlerin gerekse ülkemizin geleceği açısından ne kadar doğru olduğu tartışmalıdır. Bir öğrenci bu konuyla ilgili şu yorumları yapmaktadır: "gerçekten de sınav bizi çok yoruyor, en önemli dönemlerimiz sınav için harcanıyor. Artık bizler yorulduk, oysa daha başka olabilirdi hayata atılmamız. Oysa yeteneklerimizle, sevdiklerimizle, inançlarımızla hayatta ilerleyebilirdik ama şu anda ne olursa o gelsin

---

¹⁷⁰ KAYAALP, a.g.e., s. 77

diyoruz. Hayata boş vermişiz, artık şu işi garantilemeliyiz, diyoruz; fakat neye yarar ki bu önemli yaşam evremizi bir sınav için boşu boşuna geçiriyoruz.”¹⁷¹

“Yeteneklerimin farkındayım ama bunu geliştirmek için bir şey yapmıyorum” diyen öğrencilerin dışında daha problemlili olduğunu düşündüğümüz öğrenciler “yeteneklerimin farkında değilim ve bunun için herhangi bir şey yapmıyorum” cevabını veren %16’lık kesimdir. Yine bunun yanında dikkat çeken bir nokta da ankete katılan öğrencilerin hemen hemen bütün sorulara cevap vermelerine karşılık, bu soruyu %25’lik büyük bir kısmın cevaplamamasıdır. Bu öğrenciler, soruyu cevaplamaktan kaçındıklarına göre büyük bir ihtimalle cevap olumsuzdur. Bu %25’lik dilime %16’lık dilime eklediğimizde, ankete katılan öğrencilerin yarısına yakın kısmını oluşturduğundan bu durum kendilerini tanımayan öğrencilerle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Sonuç olarak ilgi ve yeteneklerinin farkında olmayan, kendilerini ders çalışmaya programlamış bir nesille yüz yüze olduğumuz duygusunu uyandırmaktadır.

Verilen Cevaplar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet, yeteneklerimin farkındayım, ancak bir şey yapmıyorum	52	%43
Hayır, yeteneklerimin farkında değilim, bunun için herhangi bir şey de yapmıyorum	20	%16
Evet, yeteneklerimin farkındayım ve bu doğrultuda bir şeyler yapıyorum	20	%16
Yanıt Yok	30	%25

¹⁷¹ YENGİN, a.g.e., s:99

12. Hafta sonları dershaneye gitmek ya da ders çalışmak zorunda olmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Öğrencilerle anket öncesinde gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde, en fazla kendilerine ait zamanlarının olmamasından yakınıyorlardı ve dershane-okul arasında koşuşturma halinde geçen hayatlarından bahsediyorlardı. Bu yoğun tempo olmasaydı öğrencilerin nasıl zaman geçireceklerini tespit edebilmek için bu soruyu yönelttik.

122 öğrenciden 61'i hafta sonları uyuyarak ve dinlenerek geçirecekleri cevabını vermişlerdir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencileri, haftanın yedi günü çalışan, ağır işçilere benzetebiliriz, çünkü kendilerine ait, kendilerine özel geçirecekleri günleri yoktur. Uyumak, dinlenmek yapmak istedikleri listesinde ilk sırayı almıştır. Bu soruya verilen cevaplar sınava hazırlık sürecinin yoğunluğunu ve yoruculuğunu göstermektedir. Dinlenmek ve uyumak gibi fiziksel bir ihtiyacın giderilmesi de, ilgi ve yeteneklerin sınav sonrasına ertelenmesinde olduğu gibi sınav sonrasına ertelenmiştir.

%50'lik kesimin diğer özel ihtiyaçlarını bir kenara bırakarak uyku ve dinlenmeyi tercih etmesi, onların üzerine çok gittiğimiz beklide kaldırabileceklerinden ağır bir yükü onların üzerine yüklediğimiz bir göstergesidir.

Sinemaya gitmek, gezmek gibi sosyal faaliyet olarak adlandırabileceğimiz faaliyetler ise ikinci planda kalmaktadır. Bir önceki sorumuzla (İlgi ve yeteneklerinizin farkında mısınız, bunları geliştirmek için bir şeyler yapıyor musunuz?) bu soru arasında bağlantı kuracak olursak yalnızca dört öğrenci hafta sonları kendine ait olduğu takdirde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli kurslara gideceğini belirtmişlerdir.

Yapılmak İstenilen Faaliyetler	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Dinlenmek	61	%50
Sinema-Tiyatroya Gitmek	25	%20
Gezmek	18	%15
Kitap Okumak	3	%3
Hepsi	8	%6
Diğer	7	%6

13. Aile içinde çatışma yaşadığınız zamanlar oluyor mu, oluyorsa en çok kiminle çatşıyorsunuz?

Öğrenci tanıma formunda ailelerini birer kelimeyle anlatmalarını istemiştik. Anne, baba ve kardeş dediğimizde akıllarına ilk gelen kelimeyi yazmalarını istemiştik. Bu soruyla, ailede sorun yaşanan birey var mı varsa kim olduğunu tespit edilmek istenmişti. Ancak bu soruya verilen cevaplarla çok net sonuçlara ulaşamadı.

Öğrenciler genellikle kardeşlerini “inatçı” kelimesiyle anlatmışlardır. Bu noktada öğrencilerin kardeşleriyle “inat” yüzünden sorunlar yaşadıkları tespit edilse de anne ve babayla varsa yaşanan sorunlar bu soruya verilen cevaplarla tespit edilememiştir. Anketimizde daha net cevaplar alabilmek için soruyu da daha netleştirerek sorduk.

Sorumuzun ilk kısmına aldığımız cevaplara baktığımızda “çok sık olmasa da evet”, “çok nadir”, “ara sıra yaşanıyor” cevaplarını da eklediğimizde 92 öğrencinin aileleriyle sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Sorunlar yaşadığını belirten %75’lik kesimin sorunlar yaşama nedeni, yaşları ve yaşadıkları sınav stresi nedeniyle yaşandığını söyleyebiliriz.

Sorumuzun ikinci kısmına baktığımızda öğrenci tanıma formunda karşılaştığımız kardeşle yaşanan sorunlar anketimizin sonuçlarına bakıldığında da geçerliliğini korumuştur. Ancak anketimizde “annemle çatışma yaşarım” cevabı “kardeşimle çatışma yaşarım” cevabından daha çok verilmiştir. Öğrenci tanıma formunda annenizi bir kelimeyle nasıl tanımlarsınız diye sorduğumuzda “temizlik”, “alışveriş”, “sevgi”, “yardımcı” gibi kelimeler yazılmasına rağmen anketimizde sorumuza %32’lik en büyük dilim “annemle çatışma yaşarım” cevabını vermiştir. Bunu anne, baba ve genel olarak ailenin bütün bireyleriyle çatışma yaşarım cevaplarındaki anneleri de dahil edersek anneleriyle çatışma yaşayan öğrencilerin oranı %50’ye çıkmaktadır. Yaşanan bu çatışmanın bir nedeni olarak, genelde ev hanımı olan annelerin, çocuklarının eğitimiyle birebir ilgilenmelerini gösterebiliriz.

Anne ve baba ile yaşanan çatışmaların sebebi genel olarak, ebeveyn tavırlarından kaynaklanmaktadır. Vasili Suhomlinski bunu şu şekilde açıklıyor:

“Yetişkinliğin ikinci kez doğmak olduğunu düşünüyorum. İlkinde canlı bir varlık ortaya çıkıyor, ikincisindeyse ise yalnızca çevresindeki dünyanın değil kendisinin de farkında olan bir yurttaş, düşünen aktif bir kişi doğuyor. Dünyaya gözlerini ilk açtığı anda ağlayarak ilan ediyor varlığını: ben buradayım, bakın bana özen gösterin, çaresizim, bir dakika bile beni unutmayın, koruyun. İkinci kez doğuşunda dünyaya daha değişik sözcüklerle seslenir. Beni korumayın, beni izlemeyin, her adımımı gözetlemeyin, beni denetim ve güvensizlikle kuşatmayın, bana beşiğimi asla hatırlatmayın. Ben bağımsız bir kişiyim. Başkası eliyle yönetilmek istemiyorum. Önümde yüksek bir dağ duruyor. O benim yaşamımın hedefidir ve doruğa kendi başıma tırmanacağım. Ben sizin tümünüzün o doruğa kendi başıma, kendi gücüme güvenerek ulaşabileceğime inanmanızı istiyorum. İşte bir genç düşüncelerini sözcüklere dökebilseydi söyleyeceği şeyler işte bunlar olacaktı.”¹⁷²

Öğrencilerin ailelerine getirdiği eleştiri, kendilerine bazen bir çocuk, bazen de bir yetişkin gibi davrandıkları yönündedir. “Bu konuda bir gencin fikirleri şu şekildedir: aileler işlerine geldiği zaman “kocaman kızsın (erkeksin) derlerken”, işlerine gelmediği zaman “hayır olmaz, daha küçüksün” derler. Evdekiler gece gezmelerine giderken, sizin ders çalışmanız gerektiğinde “artık sorumluluklarınızı bilecek kadar büyük” olursunuz, ama bir akşam arkadaşlarınızdan birinin evindeki partiye gitmek istediğinizde “o saatte dışarı çıkamayacak kadar küçük” olursunuz birdenbire. Bir karar verseler siz de bileceksiniz ne olduğunuzu, ama onlar bir türlü sizin artık gençliğe adım attığınızı kabul etmezler.”¹⁷³ Zaten bir kimlik arayışında olan ailenin genç bireyleri, ebeveynlerinin bu tutarsız yaklaşımları karşısında daha çok sıkıntı yaşamaktadırlar. Aileler için, çocuklarının eğitimi çocuklarından daha ön plana geçtiği zamanlarda ise yaşanan çatışma çok daha uç noktalara ulaşmaktadır. “Ana babalara, “çocuklarınızı tanıyor musunuz?” diye sorduğumuzda, onları tanıdıklarını dile getirirler. Çocuklarının hangi yemeği sevdiğini, hangisini sevmediğini ya da hangi elbisesinden hoşlanıp

---

¹⁷²SUHOMLINSKI, Vasili, **Eğitim Üzerine**, Çeviren: Ali Özdoğu, Sorun Yayınları,3. Baskı, İstanbul, 2003 s:187

¹⁷³ AKINCI, Dilara, **Lise Günleri**, Altın Kitaplar Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2004, s. 11

hoşlanmadığını kendilerinden emin bir şekilde hemen söylerler. Peki, onların kaygılarını, korkularını, özlemlerini ve hayallerini ne derecede bilmekteler?”¹⁷⁴

Anne ve babaların bazen bütün kaygıları “çocuklarının bir an önce sosyal bir pasaporttan başka bir şey olmayan üniversite diplomasını ele geçirmek”¹⁷⁵ olduğunda çocukların aileleriyle yaşadığı çatışma giderek şiddetlenmektedir. Öğrencilere aileleriyle, özellikle de anneleriyle neden çatışma yaşadıklarını sorduğumuzda öğrencilerin büyük çoğunluğu çatışmanın nedeninin “ders çalışma” konusunda olduğunu ve ders çalışma saatlerine ve tempolarına anneleri tarafından çok müdahale edildiğini belirtmiştir. William Glasser bu konuda bizim tespitimize benzer şekilde şunları söylemektedir: “birçok zeki gençle çalışmam sonucunda, okulun, özellikle de ödevin, gençlerle ebeveynler arasında tek ve en önemli gerilim sebebi olduğunu anladım.”¹⁷⁶

Çatışma Yaşanan Aile Bireyi ya da Bireyleri	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Anne	39	%32
Baba	7	%6
Kardeş	24	%20
Anne-Baba	11	%8
Bütün Aile Bireyleri	12	%10
Çatışma Yaşamıyorum	20	%16
Boş	9	%8

14. Sorunlarınız olduğunda daha çok kiminle paylaşırsınız?

Daha önce uyguladığımız, öğrenci tanıma formunda “sence arkadaşlığın anlamı nedir?”, “en iyi arkadaşın kim ve neden iyi arkadaşsınız?” sorularını sormuştuk. Her iki soruya aldığımız yanıtların ortak noktası arkadaşlığı dertlerin paylaşıldığı, her şeyin anlatıldığı, iyi ve kötü günde beraber olmak olarak tanımlamışlardı. Arkadaşlığın,

¹⁷⁴ NAR, Ercan, **Anne Baba ve Öğretmenim BENİ ANLAYIN, Çocuk Psikolojisi Adına Merak Edilen Her Şey**, Babil Kültür yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul, 2005, s: 13

¹⁷⁵ MONTESSORI, a.g.e., s:220

¹⁷⁶ GLASSER, William, **Başarısızlığın Olmadığı Okul**, Çeviren: Kıvılcım Teksöz, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999, s. 84

arkadaş ilişkilerinin bu dönemde ağırlık kazandığını, çok önemli olduğunu biliyorduk, ancak sorunların paylaşımında aile mi, arkadaş mı önde geliyordu? Bu soruya cevap bulabilmek için öğrenci tanıma formunda sorduğumuz bu iki sorudan hareketle, anketimizde “sorunlarınız olduğunda daha çok kiminle paylaşırsınız?” sorusunu yönelttik. 75 kişiden “sorunlarım olduğunda arkadaşım ile paylaşırım” cevabını aldık. Bu dönemde ağırlıklı olarak aileyle sorun yaşandığına dikkat edilirse bu sorunların aile dışından birileriyle paylaşılması kaçınılmazdır.

“Aile içinde çatışma yaşadığınız zamanlar çoğunlukta mı? Çoğunluktaysa en çok kiminle çatışma yaşıyorsunuz?” sorusunun yorumlarken, aileyle yaşanan ilişkilerin çok uç noktalarda yaşandığını belirtmiştik. Öğrenci bir gün ailesiyle çok büyük sorunlar yaşarken, başka bir gün ailesine karşı çok yoğun sevgi yaşayabilmektedir. Yaşanan bu duygu karmaşası ergenlik döneminin belirgin özelliklerindedir. Yine yaşanan bu iki uçlu dönemden olsa gerek öğrenciler sorumuza arkadaşlarından sonra ailelerinin isimlerini vermişlerdir. Anketimize katılan 31 öğrenci, sorun yaşadığında anne ve babasıyla paylaştığını belirtirken, 9 öğrenci de kardeşleriyle paylaştığını belirtmiştir. Bunların dışında %6’lık bir kesimde sorunlarını dayı, kuzen gibi akrabalarla paylaştığını belirtmiştir.

Sorunların Paylaşıldığı Kişiler	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Arkadaş	75	%62
Anne-Baba	31	%25
Kardeş	9	%7
Diğer	7	%6

15. Ailenizin ya da anne babanızın sizi anlamadığını düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?

Bu soruyu yöneltmemizdeki amaç “Sorunlarınız olduğunda daha çok kiminle paylaşırsınız?” ve “Aile içinde çatışma yaşadığınız zamanlar çoğunlukta mı? Çoğunluktaysa en çok kiminle çatışma yaşıyorsunuz?” sorularıyla kıyaslama yapabilmek ve verilen cevapların doğruluğunu ölçebilmektir. Bu soru için “evet”,

“zaman zaman” ve “hayır” şıkları verilerek net cevaplar istenmiştir. Anketimize katılan 80 öğrenciden “zaman zaman” cevabını alırken, 31 öğrenciden ise “evet” cevabı alınmıştır. Aileyle görüş ayrılığının ve çatışmanın yaşandığı bu sorunun cevabıyla çok daha net bir şekilde görülmüştür.

Verilen Cevaplar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Zaman Zaman	80	%66
Evet	31	%25
Hayır	11	%9

Yapmaktan nefret ettiğiniz şeyler var mı, varsa nedir?

Öğrencilerle daha önce yaptığımız görüşmelerde, okula ve dershaneye gitmenin, ders çalışmanın, zamanla işkenceye dönüştüğünü ve zorunluluk haline geldiğini belirtmişlerdi.

Bu soruyu net bir şekilde sormak yerine, dolaylı bir şekilde sorarak, daha belirleyici bir sonuç alacağımızı düşündük. Bu sorunun cevabıyla ÖSS’ye hazırlanan öğrencilerimizin nelerden hoşlanmadığı da tespit etmeye çalıştık. Soruya verilen cevaplara baktığımızda net bir şekilde eğitimle ilgili olan cevaplar olmasına rağmen, toplumsal ilişkilerle ilgili olanlar da vardı.

“Ders çalışmak”, “ÖSS’ye hazırlanmak”, “sınava girmek gibi cevaplar” beklediğimiz cevaplardı. 20 kişiden buna benzer cevaplar aldık. Bunun yanında 24 kişi daha önce sorduğumuz “Hafta sonları dershaneye gelmek ya da ders çalışmak zorunda olmasaydınız ne yapmak isterdiniz?” sorusuna verilen cevaplarla paralellik gösterir şekilde “erken kalkmaktan nefret ettiğini” belirtmiştir. Sınava hazırlık sürecinin, gençlerin fizyolojik gelişimi üzerindeki etkisini bir kez daha görmüş olduk.

Diğer cevaplara baktığımızda anketimize katılan 12 öğrenci “sevmediğim insanlara seviyormuşum gibi davranmak”, “sahte davranmak” gibi cevaplar vermişlerdir. Bu cevapların o günlerde yaşanmış bir durumla ilgili olması muhtemel olduğundan bu sonucu sınava hazırlık sürecinde olana öğrencilerin ortak özelliği olarak genellemek yanlış olacaktır.

Geri kalan 20 öğrencinin cevabına baktığımızda hemen hemen 20 farklı cevapla karşılaştık. Bu cevaplar genellikle öğrencilerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan cevaplardır. Örneğin kilolarından rahatsız olan bir öğrenci “diyet yapmaktan nefret ettiğini” belirtirken, kimi “yalnız kalmaktan”, kimi “sigara içmeye devam etmekten”, kimi “insanlarla tartışmaktan”, kimi ise “ev temizleyip, bulaşık yıkamaktan” nefret ettiğini belirtmiştir. Yine bu cevaplarda o sıralarda yaşanmış olay ya da olaylardan etkilenerek verilmiş, daha ziyade bireysel olan cevaplardır.

Bunların dışında 32 kişi bu soruyu cevaplamazken, 14 kişi ise nefret ettiğim bir şey yok cevabını vermiştir.

16. Geçmişe dönüp baktığınızda tekrar yaşamak istediğiniz yıllar var mı, varsa bunlar hangi yıllar?

Anketimize katılan 39 öğrenciden ortaokul yılları cevabı alınmıştır. Bu cevabı verenlerin büyük bir kısmı ortaokul döneminin özellikle son sınıfında olmak istediklerini belirttiler. Bunun nedeni sorulduğunda ise, Anadolu Liseleri ve Fen Liseleri sınavına hazırlanarak geçirdikleri o yıldan hiçbir şey anlamadıklarını, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle daha güzel vakit geçirebilmek için o döneme tekrar dönmek istedikleri cevabını vermişlerdir. Ülkemizde sınav maratonu 13–14 yaşlarında başladığından, daha oyun çağında diyebileceğimiz çocukluklar bir anlamda hayatlarının istikametini belirleyecek sınavlara hazırlanarak bu dönemi geçirmekte daha sonra ise bu dönemi keşkellerle hatırlamaktadırlar. Başlarda dershaneye gittiği için izleyemediği çizgi filmlere üzülen çocuk ilerleyen yıllarda sınava ve sınavlara hazırlıkla geçirdiği yıllara üzülmeye başlamaktadır. Bundan beş yıl ya da on yıl sonra aynı öğrencilere, benzer bir soruyu sorduğumuzda bu seferde büyük bir ihtimalle lise son sınıf cevabını özlemler vereceklerdir. Çünkü yine aynı bu hazırlık döneminde toplumdaki ve hayattan soyutlanmış, sınav odaklı günler yaşamaktadırlar. Anketimize katılan 19 öğrenci ise, bu özlemi şimdiden duymaya başlamış olsa gerek ki tekrar hangi yılları yaşamak isterdiniz sorusuna lise yılları cevabını vermişlerdir. Bekli de ellerindeyken sahip olamadıkları, kendilerine ait olmayan, evdeyken ailelerine (özellikle annelerine), dersane ve okulda öğretmenlerine bağlı olan hayatlarını daha bağımsız yaşamak isteyişlerinden bu cevabı vermişlerdir.

26 kişiden ise “tekrar çocukluk yıllarımı yaşamak isterim cevabını aldık”. Bunun nedenini sorduğumuzda, sorumlulukların ve en önemlisi de sınavların olmadığı bir dönem olduğu için bu dönemi tekrar yaşamak istediklerini belirttiler. Daha 16 ve 17’li yaşlarda üzerlerindeki yüklerden dolayı bu kadar özlemle bakan gençlerimizin gelecekte nasıl bir durumda olacakları şimdiden düşündürücü bir noktadır.

Sorumuza ortaokul cevabını veren birkaç öğrenci orta yıllarını seçmesinin nedeni olarak, “matematik ve fen dersleri için iyi bir temel oluşturabilmek” olarak göstermesi ise oldukça ilginçtir.

Anketimize katılan 4 öğrenciden ise tüm lise son sınıf öğrencileri için genellenemeyecek, bireysel cevaplar (geçen yaz Erdek’te olmak isterdim, Lise 2. sınıfın ilk döneminde olmak isterdim, ilkokul 4. sınıfta olmak isterdim ve 2000 yazında olmak isterdim) aldık.

30 öğrenciden ise bu soruya geçmişte tekrar yaşamak istediğim yıllar yok cevabını aldık. 30 öğrencinin büyük bir kısmı bu soruya “yok” kısa ve öz cevabıyla yanıt verirken, bazı öğrenciler ise, “geçmiş geçmişte kalmıştır”, “geçmişten ders alırım, ona özlem duymam”, “zaman mekân olarak bu dönem gayet iyi” gibi durumunda memnun olduklarını belirten cevaplar vermişlerdir.

Yeniden Yaşanılmak İstenilen Dönem	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Ortaokul Yılları	39	%32
Çocukluk Yılları	26	%21
Tekrar Yaşamak İstediğim Yıllar Yok	30	%25
Lise Yılları	19	%16
Diğer	4	%3
Yanıt Yok	4	%3

17. Şimdi nerede ve hangi zamanda olmak isterdiniz?

Bu soruyu sorarken beklediğimiz cevap; onlara göre bütün stresin ve sıkıntının bittiği bir dönem olan sınav sonrası ve üniversite yıllarıydı. Buna paralel bir şekilde

anketimize katılan 49 öğrenci üniversitede okuyor olmak, 19 öğrenci ise tatilde olmak cevabı vermiştir. Bu cevaplar daha öncede söylediğimiz gibi beklediğimiz cevaplardı. Bunun yanında 20 öğrenciden, yine beklediğimiz cevaplara yakın olan üniversite mezunu olup, bir iş sahibi olmak cevaplarını aldık.

Beklediğimiz cevaplar %72'lik büyük dilimi oluşturmaktadır. Geriye kalan boş bırakılan cevaplar dışındaki %24'lük dilimde “bu zamanda Bursa’da”, “ortaokul yıllarında” ve “lise yıllarında” cevaplarını saymazsak ilginç cevaplarla da karşılaştık. Anket tarih dersinden sonra yapılmış olsa gerek, 7 öğrenci “Kanuni Sultan Süleyman Zamanında”, “Küba’da Küba’nın bağımsızlığı için savaşan askerler arasında”, “Atilla’nın Roma seferinde”, “Fatih Sultan Mehmet zamanında” “M.Ö. 3000’li yıllarda” olmak istediğini belirten ve tarih özleyen cevaplar vermişlerdir.

Bazı öğrenciler ise bu cevapların yanında bireysel cevaplar vermişlerdir; Kimi öğrenci kendisini nikâh masasında hayal ederken, kimi nişanlanmış, kimisi en sevdiği insanın yanında ve gelecekte olmak istediğini belirtmiştir.

Bu zamanda Bursa’da olmak isteyen 6 öğrenci dışında, öğrencilerin özellikle %72'lik büyük bir kısmının yaşadıkları yoğun, stresli ve sıkıntılı dönemden kurtulmak istemeleri lise son sınıf öğrencileri üzerindeki baskıyı göstermesi açısından önemlidir.

Şu Anda Yaşamak İstedikleri Dönem	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Üniversite Yılları	49	%40
Üniversite Mezunu ve Çalışıyor Olmak	20	%16
Tatilde Olmak	19	%16
Ortaokul ve Lisede Olmak	10	%8
Bu zamanda ve Bursa’da	6	%5
Tarihte Bir Zamanda	7	%6
Diğer	7	%6
Yanıt Yok	4	%3

18. Sınavlarda başarısız olduğunuzda kendinizi nasıl hissedersiniz?

Bu soruda sınav olarak kastettiğimiz dershanelerin her ay düzenli olarak uyguladığı ÖSS deneme sınavlarıdır. Öğrencilerle daha önce yaptığımız görüşmelerde, yapılan bu deneme sınavlarının öğrenciler üzerinde çok büyük etkisi olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin dershanelerde bu deneme sınav sonuçlarına göre değerlendirilip, başarı ve başarısızlıklarına göre sınıflara ayrılmasının kendileri üzerinde stres ve büyük bir baskıya neden olduğu gözlenmiştir. Bu deneme sınavlarının öğrenciler üzerindeki etkisini öğrencilerin ağzından duyabilmek için bu soru yöneltilmiştir.

Alınan cevaplara baktığımızda, 55 öğrenci sınavlarda başarısız olduğunda kendini daha azimli hissettiğini belirtmiştir.

Bu 55 öğrenci daha azimli olması gerektiğini belirtirken, şu şekilde açıklamaları da not düşmüşlerdir; “ders çalışma saatlerimi arttırmalıyım”, “bazı şeylere (TV, gezmek, sinema vb) daha az vakit ayırmam gerekiyor”.

48 öğrenci ise kendini işe yaramaz hissettiğini belirtmiştir. Ankete katılanların %39’unu oluşturan bu kesim ise bireysel özelliklerini bir kenara bırakarak, kendisini yalnızca sınava göre değerlendirmiş, kendisini işe yaramaz olarak tanımlamıştır. Bu soruyu ÖSS sonuçları açıklandığında başarısız olan öğrencilere sorduğumuzda ortaya çıkan sonuç büyük bir ihtimalle daha vahim olacaktır.

İşe yaramaz cevaplarına, tembel, çaresiz ve diğer olumsuz cevapları da eklersek anketimize katılan öğrencilerin %50’sinin bu sınavlardan olumsuz bir şekilde etkilendiğini söyleyebiliriz.

Başarısız Olduklarında Kendilerini nasıl Hissettikleri	Öğrenci Sayısı	Yüzde
İşe Yaramaz	48	%39
Daha Azimli	55	%45
Tembel	4	%4

Bir şey hissetmiyorum	6	%5
Çaresiz	6	%5
Diğer	3	%2

19. Sizce eğitim sisteminde değişmesi gereken hususlar var mı, varsa bunlar nelerdir?

Bu soru eğitim sistemi hakkında çok genel bir soruydu. Bu genel soruyla sistemde öğrencileri en çok rahatsız eden noksanlık tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sorumuzun cevaplarını iki kısımda ele alacak olursak: sizce eğitim sisteminde değişmesi gereken hususlar var mı sorusuna verilen cevaplar ağırlıklı bir şekilde evettir. 99 öğrenciden “kesinlikle evet” ve “tabi ki evet” gibi cevaplar alınmıştır. 20 öğrenci bu konu hakkında yorum yapmamış ve soruyu cevaplamamışlardır. Yalnızca 2 öğrenci hayır cevabı verirken, çoğunluğun kararı ise ülkemizde sürekli gündeme getirildiği ve tartışıldığı gibi (%81) evetten yanaydı.

Evet	%99
Hayır	%2
Yanıt Yok	%21

Bu soruda üzerinde asıl düşünmemiz gereken önemli kısım, sorumuzun ikinci kısmıdır. %81’lik çoğunluk evet cevaplarını incelediğimizde; eğitim sistemimizde değişmesi gereken önemli hususun sınav sistemi olduğunu söyleyen öğrencilerin sayısı 46’dır. Sınavlar öğrenciler için büyük bir baskı unsuru oluşturmaktadır, bu konuda bir öğrenci “yaşamımızın bir parçası sınav, öyle yapmışlar, gençliğimizin ayırtına varamayalım diye öyle yapmışlar”¹⁷⁷ dedi. Önlerindeki en büyük engel olarak gördükleri sınav kalktığında, bütün sorunlarında ortadan kalkabileceğini düşünen öğrencilerin bir kısmı, sadece sınav sistemi gibi cevaplar verirken, diğer bir kısmı ise sınav sisteminde ne gibi değişiklikler yapılabileceği hususunda açıklamalar yapmışlardır. Kimi öğrenciler sınav sisteminin tamamen kaldırılması gerektiğini, sınavın ve sınav için çalışmanın üzerlerinde çok büyük bir baskı yarattığını söylerken, bir kısmı daha iyimser davranarak sınav sisteminin gerekli olduğunu ancak daha

¹⁷⁷ İZGÜ, a.g.e., s:56

kolaylaştırılması gerektiğini, diğer bir kısım ise bir senede dört ve daha fazla sınav uygulanarak, tek sınavın öğrenciler üzerindeki etkisinin dağıtılması gerektiğini ya da eski ikili sistemin getirilebileceği önerisinde bulunmaktadır. Yine sınav sistemi cevabını veren bazı öğrenciler son zamanlarda gündeme gelen “lise dönemi boyunca sınav uygulaması” yapılarak tekli sınav sisteminin kaldırılması gerektiğini öne sürmüşlerdir.

Üniversiteye giriş sisteminin yeni düzenlemeler getirilerek öğrenci lehinde değiştirilmesi gerektiği, bütün söylenenlerin ve sıkıntıların ortak noktasıdır. Sınavın kalkacağından ümitsiz olan 13 öğrenci ise eğitim sisteminde değişmesi gereken diğer bir unsur olarak müfredatı göstermişlerdir. Okulda verilen derslerin içeriklerinin sınavla yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu cevabı veren öğrencilerde eğitim sistemini sınav odaklı yaparak, sınavda çıkmayacak ya da çıkması olası olmayan konuların müfredattan kaldırılması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu tam da ÖSS’ye hazırlanan öğrenci tipidir: “sınavda çıkacaksa öğrenirim, sınavda çıkmayacaksa ilgilenemem”. Sınavla odaklanan öğrenciler, sınavla odaklanan bir eğitim sistemi istemektedirler. Sınavdan kopuk bir eğitim sistemi olmaması noktasında haklı olduklarını söylemek gerekir ancak sistemin tamamen sınavla odaklanmasının da öğrencilerin aleyhinde olduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Eğitim sistemimizi yalnızca sınavla çıkacaklar, sınavla çıkmayacaklara göre belirlemek de, eğitim sistemimiz, eğitim sistemimizin ve bu sistemle yetişen gençlerin geleceği açısından çok sakıncalıdır.

Daha önceki bölümde de söylediğimiz gibi eleme sınavları eğitim sistemimizde yeni bir durum değildir. Sınavlar uzun yıllardır ülkemizde uygulanmaktadır, ancak eskiden sınavla başarılı olan öğrenci eğitime devam ederken başarısız olan öğrenci mevcut konumdaki diğer seçeneklere bakıyordu. Şimdi ise ilk girişte hatta ikinci girişte sınavı kazanamamak normal olarak karşılanıyor, tekrar ve tekrar sınav için hazırlanılıyor. Aslında eğitim sistemimiz için önemli bir sorun burada başlıyor, çünkü öğrencinin kazanamama ihtimali yokmuş gibi davranılıyor. “Herkesi üniversite mezunu yapmaya çalışırken, ekonominin ihtiyaçlarını görmezden geldik. Artık eğitim sistemimizi aldatmaca “diploma odaklı” olmaktan çıkarıp çocuklarımıza üretimde işle

yarayacak “eğitim odaklı” hale getirmek zorundayız.”¹⁷⁸ Öğrenciler sınavın kaldırılması gerektiğini söylerken, bu durumun ÷lkemize has bir durum olduğu açıklamasını yapmışlardır. Ancak sınavlar birçok ÷lkede uygulanmaktadır. Ne var ki sınavın öğrenciler üzerindeki baskı ve etkisi bakımından ÷lkemiz Japonya ile benzerlik gösterir. Japonya’da sınav cehennemi 12 ile 18 yaş arasında başlar, bu çocuklar okullarının son yılında bir sonraki düzeye geçiş için hazırlanırlar. Sınavları başarmak için çaba harcayan öğrenciye “ronin” denir.¹⁷⁹ Ayrıca Japonya’da sınavların öğrenciler arasında mide ülseri ve intihar gibi rahatsızlıklara yol açtığı da ileri sür÷lmektedir.

23 öğrenci okul ve öğretmenlerin değişmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu değişiklikler yapılırken, dersane ve özel eğitim kurumlarının örnek alınması gerektiği öne sür÷lmüştür. 10 öğrenci ise, daha köklü değişikliklere gidilmesi gerektiğini belirtmiş ve sistemde radikal değişiklikler yapılması gerektiği öne sürmüşlerdir. Eğitim sistemimizin, sınav sistemi, okullar, öğretmenler ve müfredatı da kapsayan köklü değişikliklere ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Kalan 7 öğrenci ise eğitim sistemiyle ilgili değişmesi gereken hususlar hakkında bireysel cevaplar vermişlerdir. Değişmesi gereken daha önemli hususlar olmadığını düşünen bazı öğrenciler teneffüslerin kısılğından, kantinin yokluğundan, okullarında spor alanlarının olmadığını yakınmışlardır.

Sistemde Değişmesi Gereken Unsurlar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Sınav Sistemi Değişmelidir	46	%47
Okul ve Öğretmenler Değişmelidir.	23	%23
Ders Müfredatı Değişmelidir	13	%13
Köklü Değişiklikler Yapılmalıdır	10	%10
Diğer	7	%7

¹⁷⁸ KUMCU, Ercan, “Eğitimde Kutuplaşmayla İstihdam Sorunu Çöz÷lemez”, **Hürriyet**, 27 Temmuz 2004

¹⁷⁹ ERDOĞAN, a.g.e., s. 123

20. Sırtınızdaki yükün ağır geldiğini düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?

Diğer soruların cevaplarına baktığımızda verilen cevapları yorumlarken öğrencilerin üzerlerindeki yükün yaşlarına göre fazla olduğu yorumunu yapmıştık. Dışarıdan baktığımızda böyle düşünüyorduk ancak onların ağzından kendi durumları hakkında yorumlarını duyabilmek için bu soruyu yönelttik.

Genelde aldığımız cevaplar kısa ve netti; “evet”, “hayır” ve “bazen” cevaplarını aldık.

93 öğrenci, bizim onlar hakkında düşündüğümüz gibi sırtlarındaki yükün ağır geldiğini belirterek, evet cevabını vermiştir. Kısa ve net bir şekilde verilen evet cevaplarının yanında kısa açıklama notları düşen öğrencilerde vardı. Bunlar; “ders çalışmaktan bıktığım zamanlar böyle düşünüyorum”, “zaman sıkıntısı çektiğimde böyle düşünüyorum”, “yirmi dört saatimi uyku dışında ders çalışmakla geçirdiğimde böyle düşünüyorum”, “dershane ve okul arasında mekik dokuduğum zamanlarda böyle düşünüyorum”, “sırtımdaki yükün ağır geldiğini düşündüğüm zamanlar olmaz mı? Bu sınava hazırlık süreci başladığından beri hep böyle düşünüyorum” gibi cevapları.

Anketimize katılan öğrenciler özellikle zaman sıkıntısı yaşamaları nedeniyle ve dershane-okul arasında kalmaları nedeniyle sırtlarında ağır bir yük olduğunu düşünmektedirler. Bu yük aile ve çevre baskısıyla giderek artmaktadır. Çünkü anketimize katılan öğrencilerden bazıları; “ailemin benim için harcadıklarını düşündüğümde sırtımdaki yükün daha da ağırlaştığını düşünüyorum”, “çevremdekilerin bana sürekli sana güveniyoruz, sen kazanırsın dediklerinde bu yükün ne kadar ağır olduğunu hissediyorum” gibi cevaplar vermişlerdir. Bu durumda yaşadıkları baskıyla birlikte gelen ağır yükü göstermektedir.

Anketimize katılan 14 kişi sırtlarındaki yükün bazen, ağır geldiğini düşündüklerini söylemişlerdir.

13 kişi ise böyle bir sıkıntılarının olmadığını belirtmişlerdir.

Verilen Cevaplar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	93	%76
Hayır	13	%11
Bazen	14	%11
Yanıt Yok	2	%2

21. Dershaneye kaç senedir devam ediyorsunuz?

Sınavların, eğitim sistemimize iyice yerleşmesiyle birlikte öğrencilerin dershaneye devam süreleri de uzamıştır. Önceki yıllarda yalnızca sınava girilecek yıl dershaneye giden öğrenciler, artık lise 1 ya da lise 2’de dershaneye gitmeye başlamışlardır. Ailenin imkânları el verdiği ölçüde sınav kazanana kadar dershaneye gitmeye devam edilmektedir.

Anketi uyguladığımız öğrenciler üniversiteye giriş sınavına ilk defa girecek olan lise son sınıf öğrencileri olduğundan normal şartlar altında dershaneye devamlarının ilk senesi olması beklenmesine rağmen anketimize katılan 49 öğrenci bu yıl ikinci kez geldikleri yani lise 2’de dershaneye devam ettikleri cevabını vermişlerdir. 8 öğrenci ise 3 yıldır dershaneye devam ettiğini belirtmiştir. Bu sonuç başta söylediğimiz gibi üniversiteye giriş sınavına hazırlık için gidilen dershane süresinin yıldan yıla uzadığını göstermektedir.

Anketimize katılan 65 kişiden “dershaneye bir senedir devam ediyorum” cevabını almamıza rağmen geriye kalan 57 kişiden “iki ve üç yıldır dershaneye devam ediyorum” cevaplarıyla karşılaşmak, dershanelerin ülkemizde ne hızla yayıldığını göstermektedir. Özellikle liselere giriş sınavının uygulanmaya başlanmasıyla birlikte öğrenciler sekizinci sınıftan itibaren dershaneye gitmeye başlamışlardır. Bundan dört yıl sonra bu soruyu sordüğümüzde öğrenciler muhtemelen “dört ve daha fazla yıldır dershaneye devam ediyorum” cevapları verecek ve bu şartlarda dershaneler eğitim sistemimizde vazgeçilmez kurumlar olarak yerini sağlamlaştıracaklardır.

Dershaneye Devam Etme Süresi	Öğrenci Sayısı	Yüzde
1 Yıl	65	%53
2 Yıl	49	%40
3 Yıl	8	%7

22. Şimdilik hayattaki en büyük hedefiniz nedir?

Bu sorunun aynısı daha önce uyguladığımız öğrenci tanıma formunda da sorulmuştu. Bu soru öğrencilerin üniversiteye gitmeyi gerçekten isteyip istemediklerini öğrenebilmek için yöneltilmişti. Formu dolduran öğrencilerin büyük bir kısmı bu soruya “üniversiteyi kazanmak”, “ÖSS’yi kazanmak”, “sınavı geçmek” cevaplarını vermişlerdi. Sanki birileri tarafından ezberletilmiş iki kelimeyi bir anda söylüyorlarmış gibiydi ve üniversiteyi ya da sınavı kazanmak amaç edinilmişti. Ancak bu noktada çok önemli bir problemle yüz yüzedik çünkü üniversiteyi ya da sınavı kazanmak amaç değildir, istenilen mevkiye ve mesleğe ulaşılabilmek için kullanılacak bir araçtır. Öğrencilerin sınavı kazanmayı ya da üniversiteye girmeyi amaç olarak görmesi, sınavı geçtiklerinde ve üniversiteyi kazandıklarında amaçlarına muhtemelen ulaşabileceklerini ancak bundan sonraki hayatlarında bu amacı, araca dönüştürmekte zorlanacaklarının ve başarısız olacaklarının göstergesidir.

Öğrenci tanıma formunu dolduran öğrencilerden yalnızca 7’si fakülte ve bölüm, bunun yanında meslek ismi belirterek amaçlarını belirtmişlerdir.

Öğrenci tanıma formunda ortaya çıkan sonuçla karşılaştırmak amacıyla ankette de bu soruya yer verildi. Ancak yine benzer bir tablo ile karşılaşıldı. Ankete katılan öğrencilerin 63’ü bu soruya “üniversite sınavını kazanmak” cevabını vermişlerdir. 25 öğrenci ise bu cevaba yakın olan “ÖSS’yi kazanmak” cevabını vermişlerdir.

Öğrenciler üniversiteye giriş sınavını kazanmayı kendilerine amaç olarak belirlemişlerdir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi amaçlarla araçların yer değiştirmesi, gençlerin gelecekları için tehlikeli durum arz etmektedir. Öğrencilerin yalnızca “üniversiteyi kazanmak” cevabının eksik olması yanında sınav için gün sayan

öğrencilerin hangi üniversiteyi kazanmak istediklerini bilmemeleri de ayrıca büyük eksikliklerdir.

Bu soruya “iyi bir üniversiteyi kazanmak”, “iyi bir bölüm kazanmak” gibi cevap veren öğrenciler de vardır. Bu cevabı veren öğrencilerin üniversite eğitimi görmek isteyip istemedikleri muallâktır. Çünkü iyi bir üniversite istemektedirler fakat bu iyi üniversite hangi üniversitedir, hangi iyi bölümdür ve bunun iyi olup olmadığını kimin belirlediği konusu tartışmalıdır. Başkalarına göre iyi olan bir bölüm ya da üniversite o öğrenci için iyi midir, değil midir? Öğrenciler bunun bile muhakemesini yapmamışlardır. Yine amaç üniversite okumaktır. Ancak bu amacında kendileri tarafından belirlenmediği, iyi ve kötü olarak değerlendirilen başkaları tarafından belirlendiği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemiz şartlarında üniversite okumak, üniversite mezunu olmak iyi bir iş ve imkânlar açısından önemlidir. Fakat bütün gençlerimiz üniversite okumak zorunda değildir. Üniversite eğitimi görmek konusunda hem bireysel yetenekler hem de ülkemizin olanakları ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı bütün gençleri üniversite eğitimi görmeye, üniversiteyi amaç edinmeye zorlamak anlamsızdır. “Yüksek bir dağın tepesine mutlaka tek bir yoldan çıkılmaz.”¹⁸⁰ Gençleri bireysel yetenekleri doğrultusunda uygun mesleklere yönlendirmek gerekmektedir ve buna da yalnızca üniversite eğitimiyle ulaşamayacağını göstermek gerekmektedir. Böylelikle hala ne eğitimi görmek istediğini bile bilmeyen gençlerle para, zaman ve umut kaybetmemiş oluruz.

Anketimize katılan öğrencilerden birisinin cevabı bu noktada oldukça önemlidir; “şimdilik hayattaki en büyük hedefim ÖSS’yi kazanmak. Aslında bunu istediğimden emin değilim. Bu hedefin kendimi yıpratmak kadar önemli olmadığını düşünüyorum. Başkalarının isteklerinin beni buna yönelttiğini düşünüyorum, özellikle de ailemin isteklerinin...” Öğrencilere üniversite eğitimi gerçekten isteyip istemediklerini sormak yerine bunu bir zorunluluk olarak dayatılmaktadır. İşte amaçlar ve araçlar da bu nokta da karışmaktadır.

---

¹⁸⁰ KANAD, H. Fikret, **Pedagoji**, İkinci Cilt, Örenek Matbaası, Ankara, 1951 s:60

Amacı ÖSS'yi kazanmak olan öğrencilerin diğer bir amacı da sınava girdiği ilk yıl kazanmaktadır. Ankete verilen cevapları incelediğimizde ilginç cevaplar da vardı; “amacım üniversiteyi kazanarak herkese kendimi kanıtlamak” çevredeki insanlar öğrencileri sınavlardaki başarılarına göre değerlendirdikleri için artık öğrencilerde kendilerini sınavlara göre değerlendirmeye başlamışlardır. Daha önce sorduğumuz “Sınavlarda başarısız olduğunuzda kendinizi nasıl hissedersiniz? “ sorusuna verilen cevapları hatırlayacak olursak 48 öğrenci kendini işe yaramaz hissettiğini belirtmişti. Bu iki soruya baktığımızda öğrencilerin kendilerini sınavdaki başarı ve başarısızlıklarla değerlendirdiklerini, kişilik ve bireysel özelliklerinin değerini yitirdiğini görürüz.

Ankete katılan öğrencilerden 33'ü amaç olarak meslekleri sıralamışlardır, yine ankete katılan öğrencilerin yalnızca %27'sini oluşturan bu kısım ne istediğini bilen ve isteklerine hangi araçlarla ulaşabileceklerinin bilincinde olan öğrencilerdir. Sınavlarda da genel olarak bu tarz öğrencilerin başarılı olduğu görülmektedir.

Hedefler	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Üniversite Eğitimi Görmek	63	%52
ÖSS'yi Kazanmak ve başarılı olmak	25	%20
İlerde Çeşitli Mesleklerle Uğraşıyor Olmak	33	%27
Yanıt Yok	1	%1

23. ÖSS'yi kazandıktan ve üniversiteyi bitirdikten sonra sizi bekleyen şartları biliyor musunuz, biliyorsanız bu şartlar size neleri düşündürüyor?

Diğer sorunların cevaplarıyla bağlantılı olarak sorulan bu soru, üniversite okumanın geleceği garanti altına almak için yeterli olup olmadığını gençlerin ağızında duyabilmek amacıyla sorulmuştur.

Ülkemizin bir gerçeği olan işsizlik, asgari ücretle çalışmak gibi sorunlardan ne kadar haberdar olduklarını bu soruya verdikleri cevaplarla tespit edilmiştir. Cevaplarında işsizlik ve geçim sıkıntısı gibi konulara yer veren öğrenci sayısı yalnızca

6'dır. Bunun dışında ÖSS karşısında çok çabuk pes eden, sınavın kaldırılmasını ya da kolaylaştırılması gerektiğini düşünen öğrenciler, iş konusunda ya da üniversite mezunu olduktan sonra onları bekleyen şartlar konusunda iyimserlerdir. Verilen cevaplar şu şekildedir; “çalışma hayatında zorluklar olacaktır, ancak daha azimli çalışmak gerekiyor”, tek engel sınav, sınavı atlarsam her engeli atatabilirim”, “herkes zor şartlarla karşılaşılıyor, onlar üstesinden gelebiliyorsa bende üstesinden gelebilirim”, “insan isterse bütün zorlukları yenebilir”, “sınav süreci kadar zor olacağını düşünmüyorum, rahat atlatacağımı düşünüyorum” gibi cevaplar vermişlerdir. Görüldüğü gibi gençler hayatlarındaki en büyük engel olarak üniversiteye giriş sınavını görmekteyler.

Gelecekte onları bekleyen şartları bildiğini söyleyen bazı öğrencilerin açıklamaları ise şu şekildedir; “o zaman gelsin düşünürüz”, “sonraki şartları düşünmeye gerek yok”, “gün bugündür, yarına Allah kerim”. Bu cevaplar, bugünü yarına hazırlanmak için geçiren öğrencilere ters düşen ya da ters düşebilecek bir anlayıştır.

Birkaç öğrenci ise zorlukların daha da artacağını söyleyerek “büyümek istemiyorum” cevabını vermiştir.

Bu cevapların yanında 43 kişi ise gelecekte onları nelerin beklediğinden habersizdir. Sınav odaklı gençler, sınav sonrasında hakkında fikir edinmemekte ve sınav sonrasında sorunlar yaşamaktadırlar.

Gelecekte Hakkında Fikir	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	72	%59
Hayır	43	%35
Yanıt Yok	7	%6

24. Size şu anda iyi bir iş ve para sunulsa yine de üniversitede okumak ister misiniz?

Bu soruyu yöneltmemizin asıl nedeni öğrencilerin üniversite eğitimi almayı yalnızca iş ve para için mi yoksa bireysel ve sosyal gelişimleri için mi okumak istediklerini tespit etmektir.

Anketimize katılan 77 öğrenci her türlü iyi imkân sunulsa bile üniversite eğitimi görmek istediğini belirtmiştir. Bazı öğrenciler sunulacak imkânın garanti olup olmadığını, kesinliğini araştıran sorular sorarken, bazı öğrenciler ise işi de parayı da kendi emekleri ile kazanmak istediklerini belirtmişlerdir. Evet, cevabını veren öğrenciler özellikle üniversite hayatı ve arkadaşlık ilişkileri için üniversite eğitimi görmek istediklerini belirtmişlerdir.

41 öğrenci iyi bir iş ve yeterli miktarda para verildiği takdirde üniversite eğitimi almak istemeyeceklerini belirtmişlerdir. Buna gerekçe olarak da üniversite okumanın ve iş bulmanın zorluğunu göstermişlerdir.

4 öğrenci ise o zamanın şartlarına bağlı olarak karar verecekleri cevabını vermişlerdir.

Verilen cevaplar	Öğrenci sayısı	Yüzde
Evet isterim	77	%63
Hayır istemem	41	%34
Kararsızım	4	%3

25. Yurtdışı imkânı verilse gitmek ister misiniz?

Size şu anda iyi bir iş ve yeterli miktarda para sunulsa bile yine de üniversite eğitimi görmek ister misiniz? Sorusu ile bağlantılı olarak sorulmuş bir sorudur. Çünkü yurtdışında üniversite okumak ülkemiz şartlarına göre daha kolaydır. Ayrıca son dönemlerde gençlerde yurtdışına gitme hevesi yaygın hale geldiğinden bu soru sorulmuştur.

Beklenildiği gibi ankete katılan öğrencilerin 97'si evet cevabını vermiştir. Hatta cevaplar “kesinlikle evet“ , “tabi ki“ , “kim istemez ki“ , “mutlaka“ şeklinde verilmiştir. Cevaplarda ülke isimleri sayanlar da olmuştur, bu sonuç bu öğrencilerin yurtdışına çıkma imkânıyla ilgili olduklarını göstermektedir.

23 öğrenci ise yurtdışına gitmek istemediği cevabını vermiştir, ancak bunun nedenini belirten öğrenci olmamıştır.

Verilen cevaplar	Öğrenci sayısı	Yüzde
Evet	97	%80
Hayır	23	%19
Yanıt yok	2	%1

26. Sigara kullanıyor musunuz?

Dünyanın çoğu yerinde olduğu gibi ülkemizde de sigara kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Kullanımının yaygınlaşmasının yanında sigara kullanma yaşı da giderek düşmektedir.

Öğrencilerle daha önce yaptığımız görüşmelerde çok sayıda öğrenci sigara kullandığını ancak bu durumdan ailesinin haberi olmadığını belirtmişti. Ailelerinin haberi olmadan nasıl sigara kullandıklarını sorduğumuzda ise oldukça profesyonel şekilde sigara saklama tekniklerini, sigara kokusunu giderme tekniklerini anlatmışlardı.

Sigara kullanımının lise son sınıf öğrencilerinde yaygınlığını ölçebilmek için anketimizde bu soruya yer verdik.

Yaptığımız görüşmelerde daha fazla öğrenci sigara kullandığını belirtmişti, ancak anketimize katılan öğrencilerden 17'si sigara kullandığını söylemiştir. 10 öğrenci ise arada sırada kullandıklarını belirtmiştir.

16–17 yaşta, 122 öğrenci arasından 27 öğrencinin sigara kullanması azımsanmayacak bir sayıdır. 94 kişiden ise hayır kullanmıyorum cevabını aldık, öğrencilerin önemli bir kısmı sigaraya kesinlikle karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Sigara Kullanımı	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	17	%14
Hayır	94	%77
Arada Sırada	10	%8
Yanıt Yok	1	%1

27. Eğer sigara kullanıyorsanız bırakmayı düşünüyor musunuz? Neden?

Sigarayı arada sırada içtiğini belirten öğrenciler, bu soruya cevap vermemişlerdir.

Sigara kullandığını söyleyen 17 öğrenciden 7'si sigarayı bırakmayı düşünmediğini söylerken 4'ü, bazı zamanlar sigarayı bırakmayı düşündüğünü söylemişlerdir. 6 kişi ise sigarayı bırakmaya çalıştığını ancak bırakamadığını, ÖSS'den sonra bırakmakta kararlı olduğunu belirtmiştir.

28. Şans oyunları oynar mısınız, oynuyorsanız ne oynarsınız?

Sigara kullanımında olduğu gibi, şans oyunlarının da gençler arasında yaygınlaştığı kanısı vardır.

Dershanelerde daha önce yaptığımız görüşmeler esnasında öğrencilerin ellerinde, kitap ve dosyaları arasında ki iddia kuponları ve iddia gazeteleri dikkatimizi çekmiştir. Öğrencilere oynayıp oynamadıklarını sorduğumuzda bazı öğrenciler oynadıklarını ve zaman zaman da para kazandıklarını söylemişlerdir. Arada sırada da olsa para kazanmaları oyun oynama sıklığını arttırmaktadır. Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal şans oyunlarının gençler üzerindeki etkisini şu şekilde açıklıyor: “Her akşam çocuklar televizyonu seyredip “ şu bir milyon kazandı” “bu bir milyar kazandı” “spor totodan vesaire şu kadar kazanıldı.” diye söylenildiği zaman, bu acaba çocuğun kafasında bir şey yıkar mı? Eğitimden bir şey eksiltir mi? Eksiltir gayet tabi. Neyi eksiltir? Çalışmanın dışında hayattan para kazanmanın mümkün olduğunu”¹⁸¹

Anket sonuçlarına baktığımızda şans oyunları oynayanların çok sayıda olmadığı görülmüştür. Bu sonuç değerlendirilirken, ankete katılan erkek öğrenci sayısının (genelde erkeklerin bu oyunlara daha çok ilgi gösterdiğini varsayarsak) kız öğrenci sayısından az olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

---

¹⁸¹ **Atatürk ve Eğitim**, Türk Eğitim Derneği, V. Eğitim Toplantısı, 4–5–6 Kasım 1981

Anketimize katılan 21 öğrenci şans oyunlarından iddiayı oynadığını belirtmiştir. Bunlardan 17si erkek, 4'ü ise kızdır. 3 öğrenci Loto oynadığı, 5 öğrenci ise sayısal oynadığı, 3 öğrenci ise Kazı kazan oynadığı cevabını vermiştir.

Kızlardan birkaçı ise babalarıyla birlikte oynadıklarını söylemiştir.

40 öğrenci bu soruyu cevaplamazken, 50 öğrenci ise “oynamam” “oynanmasına karşıyım” gibi cevaplar vermişlerdir.

Şans Oyunları	Öğrenci Sayısı	Yüzde
İddia	21	%18
Loto	3	%2
Sayısal loto	5	%4
Kazı Kazan	3	%2
Hiçbiri	50	%41
Yanıt Yok	40	%33

29. Sizce dershaneye gitmeden ÖSS kazanılabilir mi?

Bu soruyu, dershanenin ÖSS kazanmakta ne kadar gerekli olduğunu öğrenmek için öğrencilere yönelttik.

Anketimize katılan 50 öğrenci dershane olmadan ÖSS'nin kazanılamayacağı cevabını vermiştir. Verilen cevaplara baktığımızda cevapların kısa ve net olduğunu, tartışılmaz bir cevap gibi verildiği dikkatimizi çekmiştir. Öğrenciler “hayır kazanılmaz”, “kesinlikle kazanılmaz”, “tabii ki kazanılmaz” gibi cevaplar vermişlerdir. Dershanenin, dershaneye gitme zorunluluğunun öğrenciler üzerindeki baskısı bu soruda çok net bir şekilde görülmektedir. “Dershaneye gitmeden, öğrencinin hiçbir anlamı yok” anlayışı öğrenciler arasında yaygın bir anlayıştır.

33 öğrenci ise çok zayıf bir ihtimal göstererek belki cevabını vermiştir. “Öğrencinin dershaneye gitmeden ÖSS kazanabileceğini ancak bunun için çok büyük bir performans harcamaları gerektiği” cevaplarını vermişlerdir. Cevaplar şu şekildedir; “kazanılabilir ancak daha fazla çaba gerektirir”, “kazanılabilir ama çok azimli olmak

gerekir”, “çok planlı ve programlı çalışmak gerekir”, çok zor ama kazanılabilir, çevremizde kazanan örnekler var”.

39 öğrenciden ise dershaneye gitmeden ÖSS kazanılabilir cevabını aldık. Bu cevabı verenler genellikle neden bu cevabı verdiklerini açıklamışlardır. Bu cevabı verenler her şeyin dershanede bitmediği, kazanılıp kazanılmayacağı öğrencinin kendisinin belirlediği ve öğrencinin isterse dershane olmadan da kazanabileceği açıklamasını yapmışlardır. Bu soruya evet cevabını veren öğrencilerden bazıları ise “okulda iyi bir eğitim verilse ÖSS kazanmak için dershanelere gerek kalmaz” cevabını vermiştir. 39 öğrencinin “dershane olmadan da ÖSS kazanılabilir” cevabını vermesine karşılık yüklü miktarlarda paralar vererek dershaneye devam etmeleri çelişkili gözükmektedir. “Evet” cevabını vermelerine rağmen, kendileri de dershane olmadan ÖSS’nin kazanılmayacağına inanıyorlar ki, dershaneye devam etmektedirler, ya da aile ve çevre baskısıyla dershaneye devam etmektedirler.

Dershaneye Gidilmeli mi?	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	39	%31
Hayır	50	%41
Belki	33	%28

30. Sizce dershane ve okul arasında ki temel farklılığı ne belirliyor?

Dershane ve okullar birçok yönden karşılaştırılmakta, birinin diğerine olan üstünlüğü ya da zayıflığı hep tartışılmaktadır. Bu soruyla öğrencilerin bakış açısıyla dershane-okul farklılığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden daha net cevaplar alabilmek için şıklar verilmiş ve bu şıklara göre cevap vermeleri istenmiştir. Öğrenciler genel olarak birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Öğretmenler ve iletişim cevapları hem çok verilen hem de genellikle bir arada verilen cevaplardır. Göze çarpan bir şekilde dershane-okul arasındaki temel farklılığı belirleyen unsur öğretmen ve iletişim unsurlarıdır. Dershane öğretmenlerine baktığımızda, özellikle genç öğretmenlerin, Fen-Edebiyat mezunu olmaları ise dikkat çekicidir. İletişim cevaplarında ise yine öğretmen unsuru ön plana çıkmaktadır, iletişim

farklılığını belirleyen en önemli faktörün öğretmen faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler dersler dışında da öğretmenlerle çok iyi anlaştıklarını ve öğretmenlerle her türlü sıkıntılarını ve problemlerini paylaşabildiklerini söylemişlerdir. Öğretmenler yanında dersane idaresiyle de iletişimlerinin çok iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerden toplam 177 cevap alınmıştır. Cevapların dağılımı ise tablodaki gibidir.

Dershane-Okul Farklılığı	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Öğretmen	66	%38
İdare	8	%4.5
İletişim	76	%43
Fiziksel Yapı	3	%1.5
Hepsi	6	%3
Fark yok	2	%1
Diğer	16	%9

31. Dershaneye mi yoksa okula mı daha istekli gidiyorsunuz?

Anketimize katılan 122 öğrenciden 75'i dershaneye daha istekli gittiği cevabını vermiştir. Dershaneye daha istekli gitme nedenini, dersane-okul karşılaştırması yaparak açıklamışlardır. Cevaplar ise genel olarak şu şekildedir; “öğretmen ve not baskısı olmadığı için”, “dershanede daha rahat ve özgür davrandığım için” “öğretmenlerle daha sıcak ilişkiler kurduğumdan”, “test çözüp, ÖSS’ye daha rahat hazırlandığım için”, “istediğimiz gibi davranıp, istediğimiz gibi giyindiğimiz için”, “dershane her yönüyle daha çekici olduğu için” dershaneye daha istekli geliyorum.

15 öğrenci hem dershaneye, hem de okula istekli gittiği cevabını verirken, 13 öğrenci ise okula daha istekli gittiği cevabını vermiştir.

16 öğrenciden ise beklemediğimiz cevaplar aldık. Bu öğrenciler ne okula ne de dershaneye istekli gittikleri cevabını vermişlerdir. Bunun nedeni olarak da çok yoruldukları ve bunaldıkları açıklamasını yapmışlardır.

Daha İstekli Gidilen Kurum	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Dershane	75	%62
Okul	13	%11
Dershane ve Okul	15	%12
Hiçbiri	16	%13
Yanıt Yok	3	%2

32. Sizce lise son sınıf öğrencilerinin en büyük problemi nedir?

Öğrencilerden bu soruyu daha önce belirlediğimiz ÖSS stresi, Okul-dershane arasında kalma, zaman sıkıntısı, okul sınavları, şıklarını işaretleyerek cevap vermelerini istedik. Öğrencilerin önemli bir kısmı şıkların hepsini işaretleyerek ya da diğer şikkına hepsi yazarak cevap vermişlerdir. En büyük problem değil, büyük problemleri olduğu cevaplarını vermişlerdir.

Hepsi cevabından sonra verilen cevaplara baktığımızda 25 öğrenciden ÖSS stresi cevabı alınırken, 23 öğrenciden ise zaman sıkıntısı cevabı alınmıştır. Zaman sıkıntısı yaşayan öğrenciler ne yaptıklarının ne yaşadıklarının farkına varamaz duruma gelmişlerdir. ÖSS sınavı sonunda bir öğrenci duygularını şöyle anlatmaktadır: “Belki de (sınavdan sonra) soyup yediğim elma o zaman gerçek elmaydı. Yoksa dershaneye giderken annemin elime tutuşturduğu elma değil ne hızlı yaşıyorduk biz gençler? Ama bu hızın içinde hiçbir değişiklik yoktu, her gün aynı hız, aynı şeyler için; dersler, sorular, testler, yazılılar, otobüs, dershane, otobüs, ev... Çiğnenen bir şeyler ve uyku... Saatin uyarı sesi... Bütün arkadaşlarım saatin uyarı sesinden nefret ediyordu.”¹⁸²

---

¹⁸² İZGÜ, a.g.e., s:19

Yaşanan Problem	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Hepsi	61	%50
ÖSS Stresi	25	%21
Zaman Sıkıntısı	23	%19
Okul-dershane arasında kalma	9	%7
Okuldaki Sınavlar	4	%3

33. Günde kaç saat ders çalışıyorsunuz?

Öğrencilerin daha önceki cevaplarına baktığımızda öğrenciler, hiçbir sosyal faaliyetle ilgilenemediklerini, TV izlemediklerini, sinemaya ya da tiyatroya gitmedikleri cevaplarını vermişlerdi. Çok yoğun bir şekilde ders çalıştıklarını belirten öğrencilerin günde kaç saatlerini derse ayırdıklarını tespit edebilmek için bu soru yöneltilmiştir.

Anketimize katılan öğrencilerin %38,5'i günde 3–4 saat çalıştığı cevabını vermiştir. %24,5'i ise günde ortalama 2–3 saat arasında çalıştığını belirtmiştir.

Çalışılan Saat	Öğrenci Sayısı	Yüzde
1–2 Saat	8	%6.5
2–3 Saat	30	%24.5
3–4 Saat	47	%38.5
4–5 Saat	12	%10
Belli Olmuyor	25	%20.5

34. Size göre aileniz çalışma tarzı ve tempounuzu nasıl yorumluyor?

Öğrencilerle daha önce yaptığımız görüşmelerde öğrenciler, ailelerinin, çalışma saatlerine ve çalışma tempolarına çok müdahale ettiklerini belirtilirken, ailelerle yapılan görüşmelerde ise aileler, çocuklarının yeterli çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerle aileleri arasında ders çalışma süreleri hakkında bir çatışma yaşandığı düşünüldüğünden bu soru yöneltilmiştir.

Anketimizde “hiç çalışmıyor”, “yeterince çalışmıyor”, “TV ders çalışmasını etkiliyor”, “çok çalışıyor”, “bilgisayar ders çalışmasını etkiliyor”, “diğer” seçeneklerini vererek, öğrencilerden kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemelerini istedik.

Anketimize verilen cevaplara baktığımızda velilerle ve öğrencilerle yaptığımız görüşme sonuçlarındakine benzer bir sonuçla karşılaştık. Aileler çocuklarının ÖSS yarışından galip gelebilmeleri için çalıştıklarından daha çok çalışmalarını gerektiğini düşünmektedirler. 64 öğrenci bu baskıyı oldukça yoğun bir şekilde hissediyor olsa gerek ailelerinin çalışmalarını yetersiz bulduğunu söylemişlerdir. Anketimizde ailem yetersiz çalıştığını düşünüyor cevabını veren bazı öğrenciler, bu durumun çalışmalarını daha da olumsuz bir şekilde etkilediğini, ailelerinin çalışmalarına müdahale ettikleri zaman ders çalışmak istemediklerini belirtmişlerdir. ÖSS yarışında aileler çoğu zaman çocuklarından yapabileceklerinden daha fazlasını istemekte ve bu da çocuklarının zaten zor olan dönemlerinin daha da zorlaşmasına neden olmaktadır.

Bunun yanında “yeterince çalışmıyor” cevabından sonra en çok verilen cevap ise 25 öğrencinin cevabıyla “çok çalışıyor” cevabıdır.

Verilen Cevaplar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Yeterince Çalışmıyor	64	%53
Çok Çalışıyor	25	%20
Bilgisayar Ders Çalışmasını Etkiliyor	5	%4
TV Ders Çalışmasını Etkiliyor	5	%4
Hiç Çalışmıyor	10	%8
Diğer	6	%5
Yanıt Yok	7	%6

35. Yapmak isteyip de ertelediğiniz neler var?

Öğrencilerden daha önceden belirlediğimiz “yeteneklerim doğrultusunda kurslara gitmek”, “müzikle ilgilenmek”, “spor yapmak” ve “diğer” seçeneklerinden kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemelerini istedik. Üniversite sınavına hazırlanan

öğrenci için bütün hayatları sınavla örülü olduğu için her şey sınavdan önce ve sınavdan sonraya göre belirlenmektedir. Bu soruyla ayrıca sınav sonrasında yapmak istedikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Daha önce yönelttiğimiz “ilgi ve yeteneklerinizin farkında mısınız? Bunları geliştirmek için bir şeyler yapıyor musunuz?” sorusuna 52 öğrenciden “ilgi ve yeteneklerimin farkındayım” cevabını almıştık, ancak bu öğrenciler ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarına rağmen bunları geliştirmek için herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdi. Buna neden olarak da zaman sıkıntısını göstermişlerdi. Bu soruya verilen cevaplarda da yine benzer bir durumla karşı karşıya kalınmıştır; anketimize katılan 73 öğrenci, yetenekleri doğrultusunda kurslara gitmek istediğini ancak bunu ertelediği cevabını vermiştir. Öğrenciler ÖSS’den sonra, tabii sınavları ailelerinin ve kendilerinin istedikleri gibi iyi bir şekilde geçerse, bu doğrultuda kurslara gidebileceklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca 15 öğrenci spor yapmayı ertelediğini belirtirken, 17 öğrenci ise müzikle ilgilenmeyi ertelediği cevabını vermiştir.

Anketimize katılan 6 öğrenci ise yapmak isteyip de ertelediği çok şey olduğu cevabını vermiştir. 7 öğrenci ise yapmak isteyip de ertelediği şey olarak kitap okumayı göstermiştir. Öğrenciler için Üniversiteye hazırlık döneminde kitap okumak dahi lüks duruma gelmiştir.

Erteledikleri Şeyler	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Yetenekleri Doğrultusunda Kurslara Gitmek	73	%60
Müzikle İlgilenmek	17	%14
Spor Yapmak	15	%12
Kitap Okumak	7	%6
Çok Fazla Şey Var	6	%5
Yanıt Yok	4	%3

36. Dalgınlık, yorgunluk, dikkatsizlik sorunları yaşıyor musunuz?

Anketimizde daha önce yönelttiğimiz “hafta sonları dershaneye gitmek ya da ders çalışmak zorunda olmasaydınız ne yapardınız?” sorusuna öğrencilerin %50’si dinlenmek ve uyumak cevabını vermişlerdi. Yine öğrencilerle daha önce yaptığımız bire bir görüşmelerde, öğrenciler özellikle dalgınlık ve yorgunluk problemleri yaşadıklarını belirtmişlerdi. Bu durumun öğrenciler arasında ne kadar yaygın olduğunu öğrenebilmek için bu soru yöneltmiştir.

Öğrencilerin %72’lik büyük bir kısmı, dalgınlık, yorgunluk ve dikkatsizlik sorunları yaşadıkları cevabını vermiştir. Sorun yaşadığını belirten öğrencilerin çoğunluğu ise dalgınlık ve yorgunluk sorunları yaşadığını belirtmiştir. Öğrencilerin cevaplarına bakacak olursak; “uykusuzluğa bağlı olarak bu sorunları yaşadığımı düşünüyorum”, “özellikle ÖSS’nin yaklaştığı şu günlerde dalgınlık sorununu daha çok yaşıyorum”, “bu sorunları fazlasıyla yaşıyorum” gibi cevaplardır. Bazı öğrenciler ise “dalgınlık, yorgunluk ve dikkatsizlik gibi sorunlardan dolayı derslere konsantre olamadıkları” açıklamasını yapmışlardır. Bunun yanında çok fazla çalışmalarını sonucu ortaya çıkan bu sorunlardan dolayı sınavlarda da başarısız olduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yaşadığı bu sorunlar, görüldüğü gibi çalışmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Verilen Cevaplar	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	88	%72
Hayır	8	%7
Zaman Zaman	26	%21

37. Yoğun çalışmalarınız çerçevesinde bunalım hali yaşıyor musunuz? Psikolojik yardım almayı düşünüyor musunuz? Psikolojik yardım almıyorsanız almayı düşünüyor musunuz?

Üniversite sınavına hazırlık döneminde bazı öğrencilerin psikolojik yardım aldığı ve ilaç tedavisi gördüğü bilinmektedir. Bu durumun öğrencilerde yaygın olup olmadığını görebilmek için bu soru yöneltilmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplara baktığımızda öğrenciler çok sıkıldıkları zamanların olduğunu ancak bu durumun bunalım düzeyinde olmadığı daha hafif olduğu cevabını vermişlerdir. Bundan dolayı psikolojik bir yardım almadıkları cevabını vermişlerdir. Yardım aldığı cevabını veren öğrenciler ise bir uzmandan değil de ailelerinden ve öğretmenlerinden, özellikle rehber öğretmenlerinden, yardım aldıkları açıklamasını yapmışlardır. Öğrenciler; “bazen çok bunalıyorum, ama bu senenin biteceğini düşünerek kendimi avutuyorum”, “çok sıkıldığım zamanlar rehber öğretmenimle konuşarak rahatlıyorum”, “çok bunaldığım zamanlar oluyor ama sınav çok az kaldığını düşünerek rahatlıyorum”, “çok bunaldığım zamanlar ailemin yardımıyla kendime geliyorum” gibi cevaplar vermişlerdir. Zaman sıkıntısıyla bu sorunun cevabında da yüz yüze gelinmiştir; öğrencilerden bazıları çok bunaldıklarını, yardım almaları gerektiğini ancak buna ayıracak zamanlarının olmadığı cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin, ruh sağlıklarına bile ayıracak zamanlarının olmaması, ya da öyle düşünmeleri öğrencilerin ruh sağlıklarının geleceği açısından tehlikeli bir durumdur. Bunalım yaşayıp, yardım da aldığını belirten öğrenci sayısı 15’dir.

Bunalım Yaşıyor Musunuz?	Psikolojik Yardım Alıyor Musunuz?	Almayı Düşünüyor Musunuz?	Öğrenci Sayısı
Evet	Hayır	Evet	23
Evet	Hayır	Hayır	50
Evet	Evet	-----	15
Hayır	-----	-----	27
Yanıt Yok	-----	-----	7

38. Dershanenin size kazandırdıklarını nasıl anlatabilirsiniz?

Dershaneler, ilk kuruldukları yıllarda fonksiyonlarının öğrencilere test tekniğini öğretmek olduğu açıklamasını yapmışlardır. Ancak ilerleyen yıllarda dershanelerin fonksiyonları da değişikliğe uğramıştır; yalnızca test tekniği değil, yeni bilgiler edindirme, öğrencilere yeni bir eğitim ortamı sağlama, öğrencilere rehberlik etme gibi fonksiyonlar kazanmıştır. Öğrenciler açısından dershanelerin fonksiyonlarını öğrenebilmek için bu soru yöneltilmiştir.

Öğrencilerden bu soruya cevap verirken “yeni bilgiler öğrendim”, “bilgilerimi nasıl kullanacağımı öğrendim”, “test tekniğini öğrendim”, “yeni arkadaşlar kazandım” “diğer” seçenekleri verilerek kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemelerini istedik.

Öğrenciler de dershanelerin test tekniği öğretme fonksiyonundan başka fonksiyonlarının ön plana çıktığını düşünmektedirler. Öğrencilerin dikkat çeken cevabı “yeni bilgiler öğrendim “ cevabıdır. Bu cevap dershanelerin, artık okulların işlevlerini de yerine getirmeye başladığının bir göstergesidir. Bazı öğrencilerin verilen şıkları işaretlemelerinin yanında çeşitli açıklamalarda not düşmüşlerdir. Bu notlar şu şekildedir; “dershane sayesinde yıllardır başarısız olduğum matematik dersinden başarılı olmaya başladım”, “dershaneye başlamadan önce 10 civarında olan matematik netlerimi dershanede öğrendiğim yeni bilgiler sayesinde ikiye hatta üçe katladım”, “özellikle fen derslerimi çok etkiledi”, “öğrendiklerimle kendime güvenim geldi”.

24 öğrenci ise bilgilerinin nasıl kullanacağını dershaneler sayesinde öğrendiğini belirtmiştir.

Anketimize katılan 39 öğrenci dershanelerin onlara saydığımız bütün şıkları yerine getirdiği cevabını vererek bütün şıkları işaretlemiş ya da diğer seçeneğine “hepsi” yazmıştır.

Dershanenin Kazandırdıkları	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Yeni Bilgiler Öğrendim	34	%28
Bilgilerimi Nasıl Kullanacağımı Öğrendim	24	%20

Test Tekniğini Öğrendim	15	%12
Yeni Arkadaşlar Kazandım	8	%6.5
Hepsi	39	%32
Yanıt yok	2	%1.5

39. Meslek seçiminizi yaptınız mı, bunu yaparken kimden ya da neden etkilendiniz?

Öğrencilere yönelttiğimiz “meslek seçiminizi yaptınız mı?” sorusuna, anketimize katılan 97 öğrenciden “evet” cevabını aldık. Meslek seçimini yaptığını belirten öğrencilere “bunu yaparken kimden ya da neden etkilendiniz” sorusunu sorduğumuzda ise çoğunluk bunun kendi kararı olduğunu ve çocukluktan beri bunun hayalini kurduğu cevabını vermiştir. Çok az sayıda öğrenci ise, öğretmenlerinden, arkadaşlarından ya da ailelerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında meslek liselerine devam eden öğrenciler ise meslek seçimi kararının, aile ve çevrenin etkisiyle önceden verilen bir karar olduğu cevabını vermişlerdir.

Görüşmelerde öğrencilere hangi mesleği tercih ettiklerini sorduğumuzda öğrencilerin meslek tercihlerinin, baba ve anne mesleği ne olursa olsun yine de teknik ve bilimsel alanlarda toplandığı görülmüştür. Araştırmalar “gençlerin özellikle üst sosyo-ekonomik sınıflara doğru bir hareketlenmeyi sağlayacak nitelikte meslekleri seçme eğilimi gösterdiklerini”¹⁸³ tespit etmiştir. Bu durum ülkemizde de geçerlidir.

97 öğrenci, yani anketimize katılan öğrencilerin %80’i, meslek seçimlerini yapmış olduklarını belirtmişlerdir; ancak bu durum ÖSS sonuçlarıyla birlikte çoğunlukla değişmektedir. ÖSS sonuçlarının açıklanıp tercihlerin yapıldığı dönemde, tercihlerin yapılmasına yardım eden rehber öğretmenler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğretmenler, öğrencilerin, üniversite ve bölüm tercihinde bulunurken kendi istek ve beklentileri doğrultusunda değil, ÖSS sonuçları doğrultusunda tercihlerde buldukları açıklamalarını yapmışlardır. ÖSS sonuçlarıyla birlikte meslek seçimleri bir kenara bırakılmakta ve yalnızca ÖSS puanının yeterli olduğu üniversite ve bölümler

¹⁸³ UYSAL, Şefik, **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s. 116

dikkate alınmaktadır. Bu durumda gençlerin büyük bir çoğunluğunu hayal kırıklığına uğratmakta ve öncelikle istemedikleri bir bölümde eğitim görmelerine, daha sonra da hayatları boyunca istemedikleri bir işle meşgul olmalarına neden olmaktadır.

Meslek Seçimi	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Evet	97	%80
Hayır	5	%4
Kararsız	20	%16

40. Şu anki ruh durumunuzu anlatan en güzel kelime aşağıdakilerden hangisidir?

Anketimizin son sorusunda ise öğrencilerde anketimize katıldıkları sıradaki ruh durumlarını yazmalarını istedik.

45 öğrenciden “stresli” cevabını aldık. Bu cevabı vermelerinin nedenini ise şu şekilde açıklamışlardır; “ÖSS yaklaşıyor ve konulardaki eksiklerimi, çözdüğüm testlerin yetersizliklerini düşündüğümde strese giriyorum”, “sınav en büyük kâbusum olmaya başladı, sınav sözünü duyduğumda strese giriyorum”, “ÖSS’de hiçbir şey yapamayacağımı düşünüp stres yapıyorum”, “çevremdeki herkesin stres yaptığını görüp strese giriyorum”, “herkesin sürekli sınavı hatırlatmasından dolayı strese giriyorum”, “sınav yaklaştıkça ya olmazsa korkusu beni yiyip bitiriyor”. ÖSS stresini çok yoğun yaşayan bir öğrenci ise şunları söylüyor: “Üniversite sınavı... Söylenişi ne kadar da kolay geliyor insana. Ama bu uğurda neleri feda etmedik ki! Sevdiklerimizi, dostlarımızı ve en önemlisi de kendimizi. İnsan koskoca bir okyanusun ortasında yapayalnız kalmış hissediyor kendisini. Toprağa ayak basmanın özlemiyle çırpıyor da çırpıyor kulaçlarını, ama aklımda hep şu soru: ya karaya varamazsam!”¹⁸⁴

Öğrenciler stresli olduklarını söylemişlerdir ancak anketimizi sınava 3 ay kala uyguladığımız hatırlatıp, daha sonraki dönemde yani sınava 2 ya da 3 hafta kala anketimiz uygulansaydı “stresli” cevabını verenlerin sayısının daha artacağı şüphesizdir. 20 öğrenci ise yine benzer bir durumdan dolayı ÖSS’nin yaklaşması, kendine

¹⁸⁴ YENGİN, a.g.e., s:45

güvenmemesi, ailesine ve çevresine karşı mahcup olacağını düşünmesinden dolayı “umutsuz” seçeneğini işaretlemiştir.

41 öğrenciden ise “bugünü yaşıyorum” cevabını aldık. Bu cevaba benzer cevapları daha önceden de almıştık, ancak yine hatırlatmakta fayda bugünü yaşadıklarını belirten öğrenciler, yarın için bugünden vazgeçtiklerinin farkında değildirler.

Ruh Durumu	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Stresli	45	%37
Umutsuz	20	%16
Bugünü Yaşıyorum	41	%34
Mutlu	13	%11
Diğer	3	%2

SONUÇ

“Eğitmek” ve “eğitilmek” fikrini insanlık tarihinin başlangıcına kadar götürebilmemize karşılık, sistemli ve kuramsal bir şekilde yapılan eğitimin tarihini çok yakın dönemlerden başlatmak gerekmektedir. Eğitim Durkheim’in söylediği gibi yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata henüz hazır olmayanlara tatbik edilen bir tesirdir. Eğitim bu noktada sosyoloji ve sosyoloji araştırmaları için büyük bir önem arz etmektedir.

Ülkemizde eğitim ve eğitim sorunları denildiğinde ya ilköğretim ya da yükseköğretim akla gelmekte ve ortaöğretim kısmı genellikle göz ardı edilmektedir. Sınavlar; eğitim sistemimizin vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Sınavların gerek içerikleri gerekse kaldırılıp kaldırılmamaları gerektiği eğitim sistemimizde, sürekli gündemde olup tartışılmasına rağmen, bu süreçten direkt etkilenen öğrenciler (özellikle ortaöğretim öğrencileri) çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Sınavın yarattığı stres ve baskı öğrencilerde yoğun bir şekilde gözlenmektedir. Sınavların etkin bir şekilde uygulanmaya başlanmasıyla birlikte dersaneler de yaygınlaşmaya başlamıştır.

Ülkemiz, giderek büyüyen ve gün geçtikçe daha çok öğrenciye hizmet veren dersane sorunuyla karşı karşıyadır. Dersaneler özellikle fırsat eşitliğini bozmaları ve ülkemiz ekonomisini olumsuz etkilemesi açısından eleştiri oklarına maruz kalmaktadır. Dersaneler eğitim sistemimizde var olan çıkmazlarında çıkış noktası olarak görülmeye başlanmıştır. Öyle ki ÖSS’nin varlığı dahi zaman zaman dersanelere bağlanmaktadır.

Çalışmamızda bu sorunlar sentezlenerek ÖSS’ye hazırlanan ortaöğretim (özellikle lise son sınıf) öğrencilerinin, seçilen araştırma evreninde sosyo-kültürel durum analizleri yapılmıştır. Bu çalışmayla öğrencilerin sorunları, sıkıntıları ve beklentileri aktarılmaya çalışılmıştır. Böylelikle eğitim sistemimizde göz ardı edilen sorunların günışığına çıkarılması amaçlanmıştır.

Özellikle üniversite sınavına hazırlık aşamasında olan lise son sınıf öğrencileri bu dönemde okul-aile-dershane-arkadaş arasında bocalayan, bu karmaşa içinde taşıdıkları yükün ağırlığı altında ezilen öğrenci grubunu oluşturmaktadır. Bu dönemde öğrenciler bir yandan okulun bitmesiyle birlikte yetişkinliğe atacakları adımları

düşünürken, diğer yandan hala çocuk olduklarını hatırlatan aile ve çevre baskısı altında kalmakta, diğer yandan da arkadaş gruplarıyla bu ikilemin verdiği bir karmaşa içerisinde çeşitli arayışlara gitmektedirler. Aile ile yaşanan çatışmalar bu dönemde en uç noktalarda yaşanmaktadır. Anne ve babaların bütün kaygıları Madam Montessorie'nin söylediği gibi “çocuklarının bir an önce sosyal bir pasaporttan başka bir şey olmayan üniversite diplomasını ele geçirmek” olduğunda, çocukların aileleriyle yaşadığı çatışma giderek şiddetlenmektedir. Aile ile yaşanan çatışmanın en önemli nedeni ailelerin, çocuklarının başarısızlıklarını kendi başarısızlıkları olarak değerlendirmesinden temel almaktadır. Aile ile yaşanan çatışmalardan dolayı gençler arkadaşlık ilişkilerine daha çok önem vermekte ve sorunları olduğunda daha çok arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Ne yazık ki gençlerimiz hayatın ağır yükünü taşımaya çalışırken ellerinden kayıp giden gençliklerin ve zamanın farkına bile varamamaktadır.

Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler kendilerine ait zamanın olmadığından ve hayatlarının kendileri tarafından değil, evde aileleri ve dershanede öğretmenleri tarafından kontrol altında olduğundan yakınmaktadırlar. Öğrenciler bu hazırlık döneminde kendilerine ait zamanları olmadığından yeteneklerini geliştirecek faaliyetlerde bulunamamanın yanında, kendilerini sosyal faaliyetlerden de uzak tuttuklarını belirtmişlerdir. Bu şartlar altında sosyal hayattan ve bireysel faaliyetlerden uzaklaşarak başarıya ulaşabileceğini düşünen bir nesil yetişmektedir.

Bu gençlerin, önlerindeki en büyük engelin ÖSS olduğunu belirterek, bu engel ortadan kalktığında her türlü zorluğu atatabileceklerini söylemeleri ancak ÖSS hazırlığının getirdiği yük altında ezilmeleri bakımından düşündürücüdür.

Gençler, eğitim sistemimizin çıkmazlarından biri olarak görülen dershaneleri gelecekleri ve ÖSS'yi kazandırması açısından bir umut olarak görmektedir. Dershaneye mi yoksa okula mı daha istekli gidiyorsunuz? Sorusuna verilen cevaplarda öğrencilerin dershaneye daha istekli gittiklerini belirtmeleri de eğitim sistemimizde dershanelerin geleceği hakkında fikir vermektedir. Görünüşe bakılırsa dershaneler daha uzun yıllar boyunca eğitim sistemimizde ki varlığını sürdürecektir.

Öğrenciler, meslek tercihlerini yaptıklarını ve bunu kendilerinin belirlediğini belirtmişlerdir. Ancak öğrencilerin öğrenim göreceği bölümü, öğrenciler değil öğrencilerin sınav sonuçları belirlemektedir. Türkiye genelinde yalnızca %5'lik bir kesim istediği üniversite ve bölümde öğretim görebilmekte geri kalan %95'lik kesim ise sınav sonucuna bağlı olarak karar verilen bölümde öğrenim görmektedir. Bu durumda öğrenim gördüğü bölümü ve yaptığı işi sevmeyen bir nesil yetişmektedir.

Ders çalışmak, test çözmek, dershaneye gitmek, üniversite sınavına hazırlanan gençler için çoğu zaman işkence haline gelmiştir. Gelecek için bir araç olarak kabul edilen sınavlar, gençlerin önünde aşılabilir bir engel olarak görüldüğünden amaç haline gelmiştir. Gençlerin amaçları “öğretmen olmak”, “mühendis olmak”, “doktor olmak” ya da başka bir alanı severek seçmek değil “üniversiteyi kazanmak”tır. Bu durum da gençliğin gelecekte beklenenini ve toplumun da onlardan beklenenini kısıtlamaktadır.

Bu durumda eğitim öğretim sistemimizde temelden bir değişiklik olmadığı sürece, gençlere eğitim sistemimizin sınavlarla örülü olduğunu ancak hayatın sınav odaklı olmadığı bilincini kazandırmamız gerekmektedir. Bu bilinç ve algı tarzı hem gençlerin geleceği hem de toplumumuzun geleceği açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- AKBULUT, Ural, **Tanzimattan Cumhuriyet'e Eğitim**, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2003
- AKINCI, Dilara, **Lise Günleri**, Altın Kitaplar Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2004
- AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1988'e)**, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989
- ARISTOTELES, Politika, Kitap VIII, Bölüm 4
- Atatürk ve Eğitim**, Türk Eğitim Derneği, V. Eğitim Toplantısı, 4-5-6 Kasım 1981
- Atatürk'ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce Ve İstekleri**, Bugünkü Dile Aktaran: Vasfi Bingöl, Cem Yayınevi İstanbul, 2004
- ATUF, Nafi, **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme**, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Ankara, 1930
- AYTAÇ, Kemal, **Çağdaş Eğitim Akımları Yabancı Ülkelerde**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976
- BAŞARAN, İbrahim Ethem, **Türkiye Eğitim Sistemi**, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996
- BERKES, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Eğitime Giriş Eğitimde: Kavramalar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar Ve Gelişmeler**, Binbaşioğlu Yayınevi, Ankara, 1988
- **Eğitim Düşüncesi Tarihi**, Binbaşioğlu Yayınevi, Ankara, 1982
- CELKAN, Hikmet Yıldırım, **Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi**, Araştırma-İnceleme Dizisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:871, 2. Baskı, İstanbul, 1990

- CİCİOĞLU, Hasan, **Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Orta Öğretim Tarihi Gelişimi**,
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. No:140Ankara,
1985,2.Baskı
- ÇAĞLAYAN, Ahmet, **Eğitimde Liseli Gençlik**, Ağaç Yayınları, İstanbul, 2003
- ÇELİKKAYA, Hasan, **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, Pedagojik Formasyon
Amaçlı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998
- ÇINAR, İkrım, **Eğitimin Tarihsel Temelleri**, Editör: Erdal Toprakçı, **Eğitim Üzerine**,
Ütopya Yayınları, Ankara, 2002
- DAYIOĞLU, Gülten, **Sekizinci Renk**, Altın Kitaplar Yayınevi, 13. Basım, İstanbul,
2005
- DEVELİOĞLU, Ferit; **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitapevi,
Ankara 2004
- DEWEY, John, **Democracy and Education**, in Selected Readings in the Philosophy of
Education ed. by Joe Park, 1963
- **Özgürlük ve Kültür**, Çeviren: Vedat Günyol, Remzi Kitapevi, İstanbul,
1993
- **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Bakanlığı,
Ankara, 1952
- DODURGALI, Abdurrahman, **Eğitim Sosyolojisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Yayınları no:86, İstanbul, 1995, s.10
- DURKHEIM, Emile, **Education and Sociology**, Çeviren: Shorwood D. Fox, The Free
Pres Glencoe, Illions, 1956

- ERDOĞAN, İrfan, **Çağdaş Eğitim Sistemleri**, Sistem Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2003
- ERGİN, Osman, **İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi**, Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1939
- ERGÜN, Doğan, **Sosyoloji ve Eğitim, Türkiye’de Eğitimin Niteliği Nedir ve Nasıl Olmalıdır?** V Yayınları, Ankara, 1987
- ERGÜN, Mustafa, **II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri 1908–1914**, Ocak Yayınları, Ankara, 1996
- FİDAN, Nurettin, ERDEN, Münire, **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2001
- FUAT, Memet, **Eğitim Sorunu**, Adam Yayınları, İstanbul, 2001
- GLASSER, William, **Başarısızlığın Olmadığı Okul**, Çeviren: Kıvılcım Teksöz, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999
- GOOD, Carter, **Dictionary of Education**, New York, Mc Graw Hill Co., 1959
- GÜVENÇ, Bozkurt, **Kültür ve Eğitim**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995
- **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2005
- **İnsan ve Kültür**, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1972
- Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2000
- Hazırlayanlar: KOÇ, Nizamettin, ERGEN, Nurettin, **Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz**, Türk Eğitim Derneği VIII Eğitim Toplantısı, 15–16 Kasım 1985, Ankara, Şafak Matbaası

- HESAPÇIOĞLU, Muhsin, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Derleyenler:
OĞUZ, Orhan; OKTAY, Ayla; AYHAN, Halis; Dem Yayınları,
İstanbul, 2004
- İNAN, Rauf, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Eğitim Durumu Ve Belirgin Özellikleri*,
Atatürk ve Eğitim, Türk Eğitim derneği Yayınları, Ankara, 1981
- İZGÜ, Muzaffer, **Bütün Sabahlarım Senin Olsun** Gençlik Romanı, Bilgi Yayınevi,
Ankara, 2003
- JENKINS, Ian, **Yazılı Kaynaklar Ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde
Çocuk Eğitimi**, Çeviren: Hasan Malay, Arkeoloji ve Sanat
Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1993
- KAFADAR, Osman, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, Ankara,
1997
- KANAD, H. Fikret, **Pedagoji**, İkinci Cilt, Örenek Matbaası, Ankara, 1951
- KAYA, Yahya Kemal, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika-Eğitim Kalkınma**,
Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 1984
- KAYAALP, İsa, **Eğitim Düşüncesi ve İletişim Kültürü**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul,
2002
- KAZICI, Ziya, **Osmanlı'da Eğitim Öğretim**, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2004
- KOÇER, Hasan Ali, **Eğitim Tarihi I**
- KODAMAN, Bayram, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu
Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1999
- KÖYMEN, Nusret, **Eğitim Sosyolojisi**, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960,
s.2

- KÜKEN, Gülnihal, **Felsefe Açısından Eğitim**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1996
- **İlkçağda Eğitim Felsefesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003
- **Ortaçağda Eğitim Felsefesi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001
- LOCKE, John, **Eğitim Üzerine Düşünceler**, Çeviren: Hakan Zengin, Morpa Kültür Yayınları Felsefe Dizisi, İstanbul, 2004
- MONTESSORI Maria, **Çocuk Eğitimi “Montessori Metodu”**, Çev: Güler Yücel, Özgür Yayınları, İstanbul, 1995,
- NAR, Ercan, **Anne Baba ve Öğretmenim BENİ ANLAYIN, Çocuk Psikolojisi Adına Merak Edilen Her Şey**, Babiâli Kültür yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul, 2005
- OĞUZ, Orhan, OKTAY, Ayla, AYHAN, Halis, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Dem Yayınları, İstanbul, 2004
- OĞUZKAN, Ferhan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1974, s.170
- OKÇABOL, Rıfat, *Cumhuriyet’in 75. Yılında Ortaöğretim Sistemimiz*, , Editör; Fatma GÖK, **75 Yılda Eğitim**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999
- ÖZÇELİK, Ali, **Okullarda Ölçme Değerlendirme**, Üsym Yayınları, Ankara, 1982
- ÖZKAYA, Necdet, **Türkiye’de Ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri**, Seminer 14 Ekim 1992, İstanbul Ticaret Odası Yayınları
- ÖZTÜRK, Hüseyin, **Eğitim Sosyolojisi**, Memleket Yayınları, İstanbul, 1970
- ÖZTÜRK, Turan, **Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Özel Dershanelerin Yeri, Gelişmesi ve Fonksiyonları (Aydın Körfez Dershaneleri**

- Örneğinde),** Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 1994
- PAYASLIOĞLU, Arif, **Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurumlarına Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sistemi,** Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi
Araştırma Ve Geliştirme Birimi, Ankara, 1985
- PLATON, **Yasalar,** Cilt I, Kabalcı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998
- RECA Ö. Faruk, **ÖSS’yi Kazanmanın Püf Noktaları Meslek Seçiminin İncelikleri,** Akis
Kitap, İstanbul, 2005
- RUSSELL, Bertrand, **Eğitim Üzerine,** Çeviren: Nail Bezel, Say Yayınları, 6. Baskı,
İstanbul, 2004, s:56
- SAFA, Peyami, **Eğitim Gençlik Üniversite,** Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976
- SAKAOĞLU, Necdet, **Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi,** İstanbul Bilgi
Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003
- SAVAŞERİ, Orhan, **Başöğretmen Atatürk’ün İzinde Bursa’da Öğretmenler 24
Kasım 1982,** Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1982
- SAYLAN, Türkan, **Yüksek öğretim Öncesi Eğitimin Durumu ve çözüm Önerileri,**
Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara, 2004
- SEZGİN, Osman, **Üçüncü Neslin Eğitimi, Yurt Dışından Kesin Dönüş Yapan İkinci
Nesil Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyo-Psikolojik Açidan Eğitim
Programlarına Ait Bazı Problemler Ve Çözüm Yolları,** Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1991
- SMITH, Lester, **Çağdaş Eğitim,** Çeviren: Nurettin Özyürek, Varlık Yayınevi, İstanbul,
1967

- SMITH, O.W.D. Stanley, J.H. Shores, **Foundations Of Curriculum Development**,
USA: Harcourt Brace and World, Inc., 1957
- SUHOMLINSKI, Vasili, **Eğitim Üzerine**, Çeviren: Ali Özdoğu, Sorun Yayınları,3.
Baskı, İstanbul, 2003
- ŞEMİN, Refia, **Eğitim ve Öğretim Problemlerimiz**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1973
- TANİLLİ, Server, **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?**, Adam Yayınları, İstanbul, 2004
- TED Üniversiteye Giriş Sistemi Araştırması ve Çözüm Önerileri**; Ankara 2005
- TEKELİ, İlhan, **Eğitim Üzerine Düşünmek**, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları,
Ankara, 2004,2. Baskı
- TEZCAN, Mahmut, **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 1997
- **Sosyolojik Kuramlarda Eğitim**, Anı Yayınları, Ankara 2005
- TİMUÇİN, Afşar, **Çağdaş Düşünceye Giriş**, Felsefe Dergisi Sayı 19, İstanbul 1987
- TUNÇ, Sevim, **Türkiye’de Eğitim Eşitliği**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Yayınları, Ankara, 1969
- Türkiye’de Ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri, Seminer 14 Ekim
1992, İstanbul Ticaret Odası Yayınları
- UYSAL, Şefik, **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek
Seçimleri**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara,
1970
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Eğitim Felsefesi**, Ülken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001
- ÜNALAN, Şükrü; **Dil ve Kültür**, Gazi Üniversitesi Basımevi, Ankara 2002

- VARIŞ, Fatma, **Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,
Sevinç Matbaası, Ankara, 1981
- WALTER, Benjamin, **Çocuklar, Gençlik ve Eğitim Üzerine**, Dost Kitapevi Yayınları,
Ankara, 2001
- YANIK, Eren, **Sınavcı** Bulut Yayınları, İstanbul, 2005, 6. Baskı
- YENGİN, Mehmet Naci, **Sınav Kazanma Kılavuzu**, Bir Harf Yayınları, İstanbul,
2005
- YÜCEL, Hasan Ali, **Türkiye’de Ortaöğretim**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,
1994

EK 1

ÖĞRENCİ TANIMA FORMU	
AD / SOYAD	
SINIF / NO	
DOĞUM TARİHİ / YERİ	
TELEFON NO	
SENİ TANIMLAYAN BEŞ KELİME NEDİR?	1. 2. 3. 4. 5.
AİLENDEKİ HER BİREYİ BİRER KELİMEYLE NASIL TANIMLARSIN?	BABA : ANNE : KARDEŞ : KARDEŞ : KARDEŞ :
SANA GÖRE ŞU ANDAN 5, 10 VE 20 YIL SONRA NE YAPIYOR OLACAĞIN, HAYATINDA NE GİBİ DEĞİŞİKLİKLER OLACAK	5 YIL SONRA : 10 YIL SONRA: 15 YIL SONRA:
OKUL VEYA DERSHANE DIŞINDAKİ ZAMANLARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUN?	
YAPMAKTAN EN ÇOK ZEVK ALDIĞIN ŞEYLER	

NELERDİR?	
EN SEVDİĞİN YA DA SEVMEDİĞİN KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ NELERDİR?	
EN İYİ ARKADAŞIN KİM? NEDEN İYİ ARKADAŞSINIZ?	
EN SEVDİĞİN TV PROGRAMI HANGİSİ?	
EN SEVDİĞİN SPOR HANGİSİ?	
ARKADAŞLARIN SENİ NEDEN SEVİYOR?	
SENCE ARKADSAŞLIĞIN ANLAMI NEDİR?	
ŞU ANKI EN ÖNEMLİ AMACIN NEDİR?	
ŞU ANDA KENDİNDEN MEMNUN MUSUN? DEĞİŞTİRMEK İSTEDİĞİN ÖZELLİKLERİN VAR MI?	
SENİN İÇİN HAYATIN ANLAMI NEDİR?	

EK 2

- 1) Cinsiyet Kız Erkek
- 2) Dershane Adı:
- 3) Öğrenim Görülen Lise:
- 4) Öğrenim Gördükleri Bölüm a) Fen-Mat b) Eşit Ağr. c) Sözel d).....
- 5) Oturduğunuz Semt:
- 6) Ailenizin Aylık Geliri: a) 500 TL ve altı b) 500-1000TL c) 1000-2000TL d) 3000TL ve üstü
- 7) Annenizin Mesleği Nedir?
Babanızın Mesleği Nedir?
a)Çalışmıyor b) Öğretmen c)İşçi d) Memur e) Esnaf f) serbest Meslek g).....
- 8) Annenizin Öğrenim Durumu Nedir?
Babanızın Öğrenim Durumu Nedir?
a) İlkokul Terk b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite f) Yüksek Lisans
- 9) İzlediğiniz TV Programları Nelerdir?
- 10) İlgi ve yeteneklerinizin farkında mısınız, bunları geliştirmek için bir şeyler yapıyor musunuz?
- 11) Hafta sonları dershaneye gelmek ya da ders çalışmak zorunda olmasaydınız ne yapmak isterdiniz?
a) Dinlenmek-Uyumak b) Sinema/Tiyatroya gitmek c) Gezmek d) Kitap Okumak e)....yapmak
- 12) Aile içinde çatışma yaşadığınız zamanlar çoğunlukta mı? Çoğunluktaysa en çok kiminle çatışma yaşıyorsunuz?
- 13) Sorunlarınız olduğunda daha çok kiminle paylaşırsınız?
a) Annem b) Babam c) Kardeş d) Arkadaş e) Sevgili f) Öğretmen g).....
- 14) Ailenizin ya da anne babanızın sizi anlamadığını düşündüğünüz zamanlar çoğunlukta mı?
- 15) Yapmaktan nefret ettiğiniz şeyler var mı varsa nedir?

- 16) Geçmişe dönüp baktığınızda tekrar yaşamak istediğiniz yıllar var mı, varsa hangi yıllar?
- 17) Şimdi nerede ve hangi zamanda olmak isterdiniz?
- 18) Sınavlarda başarısız olduğunuzda kendinizi nasıl hissedersiniz?
a) İşe Yaramaz b) Daha Azimli c) Tembel d) Bir şey Hissetmiyorum e) Çaresiz
f) .....
- 19) Eğitim sisteminde değişmesi gereken eksiklikler görüyor musunuz? Varsa bunlar nelerdir?
- 20) Sırtınızdaki yükün ağır geldiğini düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
- 21) Kaç senedir dershaneye devam ediyorsunuz? a) 1 b) 2 c)3 d)4 e) Daha fazla
- 22) En büyük hedefiniz nedir?
- 23) ÖSS'yi kazandıktan ve üniversiteyi bitirdikten sonra sizi bekleyen şartları biliyor musunuz, biliyorsanız bunlar sizi korkutuyor mu?
- 24) İyi bir iş ve yeterli miktarda para sunulsa yine de üniversite okumayı ister misiniz?
- 25) Yurt dışı imkânı verilse gitmek ister misiniz?
- 26) Sigara kullanıyor musunuz?
- 27) Şans oyunları oynar mısınız, oynuyorsanız ne oynuyorsunuz?
a) İddia b) Loto c) At Yarışları d) Sayısal e).....
- 28) Dershaneye gitmeden ÖSS kazanılabilir mi?
- 29) Dershane ve okul arasındaki temel farklılığı sizce ne belirliyor?
a) İdare b) Öğretmenler c) Fiziksel mekân d) İletişimler e).....
- 30) Dershaneye mi yoksa okula mı daha istekli gidiyorsunuz? Neden?
- 31) Lise son sınıf öğrencilerinin en büyük problemi sizce nedir?
a) ÖSS stresi b) Okul dersane arasında kalma c) Zaman sıkıntısı d) Okul Sınavları e).....
- 32) Günde kaç saat çalışıyorsunuz?

- 33) Ailenizin gözüyle baktığınızda çalışmanızı nasıl yorumlarsınız?
a) Hiç çalışmıyor b) Yeterince çalışmıyor c) TV çalışmasını etkiliyor. d) Çok çalışıyor
e) Bilgisayar çalışmasını etkiliyor f).....
- 34) Yapmak isteyip ertelediğiniz şeyler var mı varsa bunlar nelerdir?
a) Yeteneklerim doğrultusunda kurslara gitmek b)müzikle ilgilenmek c) spor yapmak
d)sevgilimin olması d).....
- 35) Dalgınlık, yorgunluk, dikkatsizlik sorunları yaşıyor musunuz?
- 36) Psikolojik yardım alıyor musunuz, almıyorsanız almayı düşünüyor musunuz?
- 37) Dershanenin size kazandırdıkları nasıl anlatabilirsiniz?
a) Yeni bilgiler öğrendim b) Bilgilerimi nasıl kullanacağımı öğrendim
c) Test tekniğini Öğrendim d) yeni arkadaşlar kazandım e).....
- 38) Meslek seçiminizi yaptınız mı? Bunu yaparken kimden ya da neyden etkilendiniz?
- 39) Şu anki ruh durumunuzu anlatan en güzel kelime aşağıdakilerden hangisidir?
a) Mutluyum b) Stresliyim c) Umutsuzum d) Bugünü yaşıyorum
e).....

ÖZGEÇMİŞ

1981 Ankara doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Ankara'da tamamladım. 1999 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümüne girdim. 2003 yılında lisans eğitimimi tamamladım. Aynı yıl Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji A.B.D.'da yüksek lisansa başladım. 2003–2005 yılları arasında özel dersanelerde felsefe grubu öğretmenliği ve rehber öğretmenlik yaptım. 2004 yılında, Prof. Dr. Fügen BERKAY danışmanlığında “Eğitim Sosyolojisi Bakımından Dersaneler ve Eğitim; Üniversite Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durum Analizleri: Bursa Örneği” konulu tez çalışmasına başladım. 2005 yılında araştırma görevlisi olarak Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde göreve başladım.